

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्भासम्बुद्धस्स

धम्मदय

—[नेपाल भाषाया लय्-पौ]—

1689
8
8712

1881

[Handwritten signatures and scribbles]

लुम्बिनी

पूर्ण संख्या १६-२०-२१
वर्ष १०

गुंला }
जंला } संयुक्तांक
कौला }

बुद्ध संवत् २५०१

नेपाल संवत् १०७७

थुगु अङ्कया १५०

दच्छिया चन्दा ३), ४।

“धर्मोदय”या छुं नियम

धलः पौ

●—“धर्मोदय” धर्मोदय सभाया ख्वाःपौ खः। थुकिया उद्देश्य धर्मोदय सभायाथे खः। तथापि थुकियां कर्म क्षेत्र उलि हे सीमित जुइ मखु। थ्व पत्रिका प्रत्येक शुक्लपक्षया प्रथम सप्ताह तक पिहां वइ।

●—थुकिया दच्छिया ग्राहक चन्दा ३) खुलाया २) तथा छगू प्रतिया १=)। न्हागु महीना निसें ग्राहक जुये फु। फवना हइगु घरी नमूनाया लागी छगू प्रति सिर्ति छ्या हइ।

●—राजनैतिक खँ बाहिक मेगु धर्म, शास्त्र, कला, सभ्यता, पुरातत्व, साहित्य, इतिहास, थिति-रीति व भ्रमणात्मक खँ आदि विविध विषय संबन्धी लेख कविता थुकी छापे जुइ। किन्तु विशेष याना बौद्ध-धर्म सम्बन्धी रचना छापे जुइ।

●—सुं लेखक द्वारा प्रकट जूगु मतया उत्तर-दायी सम्पादक गुबलें जुइ मखु।

●—सम्पादकयात लेख छ्या हयेगु बखते थःगु पूरा नां व ठिकाना च्वया हयेमाः। नां व ठिकाना बांलाक च्वया महल धाःसा लेख व कविता छापे जुइ मखु। लेख लच्छि न्ह्यः हे सम्पादकयाथाय् थयनेमाः।

●—लेख छखे पाखे जक च्वया हयेमाः। भेया देपा व जःपाखे सि खालि याना, आखःग्वः स्पष्ट व खँया त्वाः सीदयेक च्वया हयेमाः।

●—लेख अथवा कविता प्रकाशित यायेगु व मयायेगु, कनेगु ककायेगु अथवा संशोधन यायेगुया पूरा अधिकार सम्पादकयात दु। प्रत्येक लेखक-तयेत थःथःगु लेख व कविता छापे जूगु अङ्क छगू बिया हइ।

●—अप्रकाशित रचना लित छ्या हये फइ मखु। उकिं लिसःया लागी वा अप्रकाशित रचना लित छ्या हयेत टिकट तथा हया दिये मत्य। थःगु रचनाया प्रतिलिपि छगू थःके तथा तइ दिसँ।

विषय

पौल्या

बुद्ध-वचनमृत

सम्मा-समाधि—भिक्षु कुमार कस्सप

७६६

नेपाः गाः—(कविता) श्री फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य

७६६

अपसं—श्री विष्णुहरि ‘परदेशी’

७७०

अपहत्या—श्री ठाकुरमान शाक्य

७७३

फसं प्वीकूगु सुपः—(कविता)

श्री आशाराम शाक्य

७७७

भितुना—श्री गोविंदहरि ‘नेकू’

७७८

जिमि म्हाय्या माँयात—(गद्य कविता)

श्री चित्तरञ्जन नेपाली

७७६

बुद्धो मे शरणं वरं—भिक्षु प्रज्ञानंद महास्थविर

७८१

श्रेष्ठ भिक्षा—रवीन्द्रनाथ ठाकुर

७८२

गुलामीया कारण....मखु—श्री धर्मरत्न ‘यमि’

७८४

प्रतीक्षाया लँयू—(कविता)—

श्री दुर्गालाल ‘खवविलु’

७८७

न्हिन्हसिया मतयात—(कविता)

श्री एन० के० ‘रोशन’

७८७

नेपाल भाषा.....भोगु ज्या—

श्री सूर्यबहादुर पित्रा

७८६

विवाह—कुमारी प्रकाश देवी

७८२

सम्मा वायामो—श्रामणेर मेधंकर

७८६

प्रतिशोध—श्रामणेर सुदर्शन

७८६

सार्त्रया अस्तित्ववाद—श्री ईश्वरमान रंजितकार

८०५

फवर्गि—श्री सेते

८०६

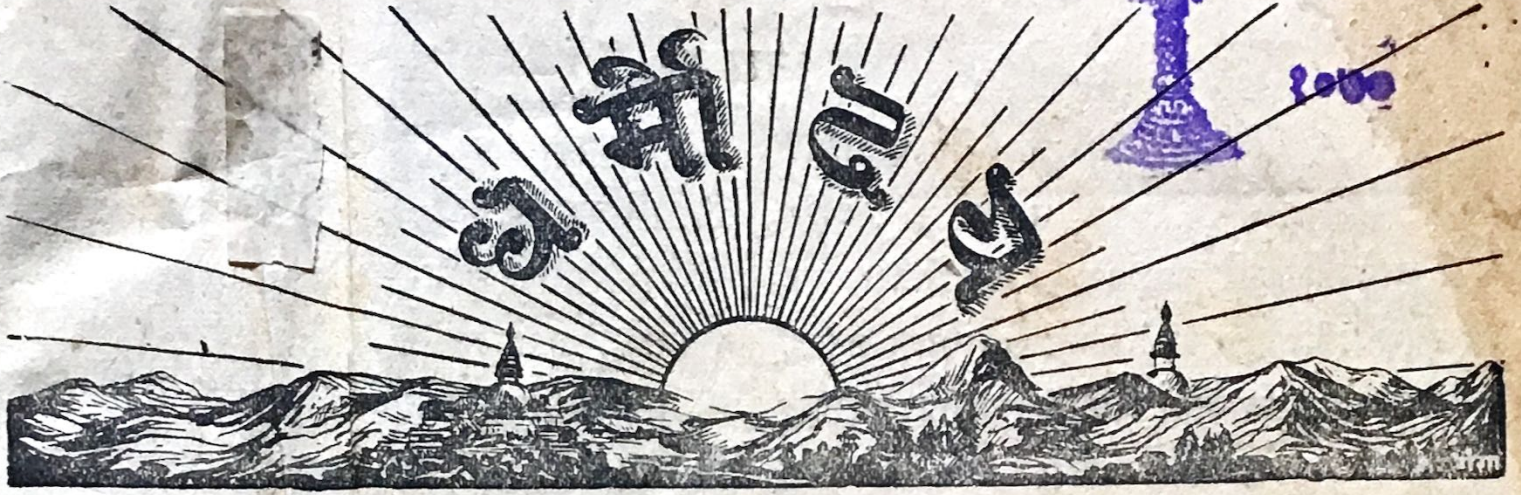
कार्यकारण—(कविता) श्री ‘यमि’

८१०

सम्पादकीय—

८११

●—नीदँ थुखेयागु सुयागुं रचनाया अनुवाद याना छ्या हया दीबले नापं मूल लेखकयागु अनु-मति पत्र दुसां जक छापे याना बिये फइ। नीदँ उखेयागु रचनाया अनुवाद छवया हया दीबले सुयागु रचना गनं कया अनुवाद याना दियागु थ्व नं च्वया हया दियेमाः।—सम्पादक ‘धर्मोदय’

“भासये जोतये धम्मं”

सम्पादक
भिक्षु महानाम “कोविद”

सहायक सम्पादक
श्रामणेरे सुदर्शन “कोविद”

वर्ष १०

कलकत्ता

{ श्रावण, भाद्र, आश्विन वि० सं० २०१४
अगस्त, सितम्बर, अक्टूबर ई० सन् १९५७

अङ्क—१०-११-१२

बुद्ध-वचनसूत्र

नांगां च्वनेवं जटा धारण यायेवं, ध्याचले च्वनेवं मनसे च्वनेवं, वे घनेवं, धुलं बुला च्वनेवं, पुतुहुं जक च्वनेवं हे तुं इच्छा निरोध जुया शुद्धमह जुइ मखु ।

तिसा वसतं तिखा च्वंमह जूसां, यदि सम्यक् आचरण याना शान्त-दान्त जुया, सर्वदा ब्रह्मचारी जुया, सकल प्राणीपिनिगु ऊपरे दया करुणा तथा च्वं च्वन धाःसा वयात श्रमण ब्राह्मण धका धाइ ।

सूर्य न्हिने थिना धनी, चन्द्रमा बहनी थिना च्वनी, कवचं धारण याये धुनिगु समये क्षत्रियाके चमक दइ, पानिन्ह ब्राह्मणयाके नं चमक दइ, धःगु तेजं बुद्ध चान्हं न्हिनं सदां थिना च्वनी ।

—धम्मपद

सम्मा समाधि

भिक्षु कुमार कस्तप

सम्मा समाधि, कुशल-चित्तया एकाग्रतायात धाइ। मेगु वचनं धाये माल धा:सा म्वा: मदुगु पाखे कल्पना मद्धु:से सार्थक पाखे छगू निमित्ते जक चित्त एकाग्र यायेगुयात नं सम्मा समाधिवा सम्यक् समाधि धाइ। ध्व आर्य अष्टांगिक मार्गया च्यागूगु मार्ग ख:। बौद्धधर्मया मूलगु सार ला प्यंगू आर्यसत्य ख:, दु:ख, दु:खया हेतु, दु:ख मदयेकेगु उपाय, दु:खमदयेकेगु मार्ग। दु:ख मदयेकेगु मार्ग ख:, आर्य-अष्टांगिक मार्ग।

सम्यक् दृष्टि अर्थात् लव:गु ठीकगु विश्वास, सम्यक् संकल्प अर्थात् धात्थेगु सार्थकगु संकल्प, सम्यक् वचन अर्थात् सत्य, सार्थक, मृदु हितकरगु खँ लहायेगु, सम्यक् कर्मान्त अर्थात् धात्थेगु कर्म वा ज्या, सम्यक् आजीव अर्थात् सम्यक् जीवन, सम्यक् व्यायाम अर्थात् ठीक वीर्य वा उत्साह, सम्यक् स्मृति अर्थात् ठीक कथं स्मृति वा होश तथा चवनेगु; सम्यक् समाधि अर्थात् बांलाक भिगु निमित्ते चित्त एकाग्रता याना तयेगु ध्व हे च्यागू आर्य अष्टांगिक मार्ग ख:।

मनूतयेगु मने नाना प्रकारया कल्पना बा: वया चवनी, राग, द्वेष, मोह व थुकिया विपरीत सदगुण बा: वइगु ध: जुया चवनी। मनूतयेगु चित्त पञ्चकाम वस्तु अर्थात् रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श, पाखे व्वां वना चवनी। वया म्ह छथाय् जुइ, मन छथाय् जुइ। शरीरं छगू याना चवनी, मनं मेगु याना चवनी। ज्या यायेगु मती तइ, याये त्येका फ:हीकी। ध्व हे चित्तया अस्थिरपनया निरति उदाहरण ख:। काम-छन्द अर्थात् भोग सम्बन्धी आशा, व्यापाद अर्थात् द्वेष व क्रोध, थीनभिद्ध अर्थात् आलस्य,

उद्धुच्च कुक्कुच्च अर्थात् चित्त व शरीरया चंचलता, विचिकिच्छा अर्थात् संख, ध्व न्यागू अधोपतन पाखे मन मद्धु:से प्रथम, दुतिय, तृतीय, चतुर्थ ध्याने मन तयेगुयात हे सम्यक् समाधि धाइ।

प्रथमध्यान छुकियात धाइ ? “भानं हि वितक्को विचारो पीति सुखं चित्तस्सेकगता” धका अभि-धर्मया विभंगे स्पष्टिकरण बिया त:गु दु। निमित्ते चित्त एकाग्र याना, विरोधि क्लेश मदयेका छुयेगु ध्यानया छगू कृत्य ख:। वितर्क, विचार, प्रीति, सुख एकगता ध्व न्यागू अंगयात प्रथमध्यान धाइ। वितर्क निमित्त का: वनी, विचारं निमित्ते चित्त संचार याइ, प्रीति निमित्ते चित्त म्हिता चवनी, सुखं चित्तालम्बने रस अनुभव याइ, अले एकगतां चित्त नाना प्रकारया आलम्बने मद्धु:से छगू निमित्ते जक चित्त स्थिर जुया चवनी।

विरोधी क्लेश मदयेका छुयेगु समाधिया छगू ज्या ख:। वितर्क आलस्य मदयेका छुइ। विचारे शंका न्हंका छुइ, प्रीति ध्व व द्वेष फुका छुइ। सुखं शारीरिक मानसिक चंचलता चुइका छुइ अले एकगतां भोगसम्बन्धी आशा म्हुना छुइ।

प्रथम ध्यान लाभी यो धर्क थ:के दुगु वित-र्कयात हीन समझे जुया मदयेकेया लागी भाव-नाया उन्नति यायां वित्त रहितगु विचार, प्रीति, सुख, एकगताया प्यंगू अंग युक्तगु दुतिय ध्यान कुशल चित्तलाभ याइ। तृतीय ध्यान लाभी विचार-यात हीन भा:पा: भाव-नाया उन्नति याना वितर्क व विचार रहित प्रीति सुख एकगता स्वंगू अंग युक्तगु तृतीय ध्यान लाभी याइ। वथे हे सुख एकगता निगू अंग युक्तगु चतुर्थ ध्यान व उपेक्षा एकगता

निगू युक्तगु पञ्चम ध्यान योगीपिसं थःथःगु प्रयत्नं
लाभ याइ । थुकियात रूपावचर ध्यान धका नं धया
तःगु दु । थव ध्यानया क्रमे बुद्धं चतुक्कनय, पञ्चम-
नय धका निगू प्रकारं देशना याना विज्यागु दु ।
चतुक्कनय धयागु प्रज्ञा बुद्धि दुपित, पञ्चकनय धयागु
अल्प-प्रज्ञा बुद्धिपिन्त ध्यान यायेगु प्रयत्न-शैली खः ।

छिकपिसं स्यू, चित्त परमाणु बलः वेग स्वया नं
शीघ्रगामी सूक्ष्म खः । थव हे अस्थिर मन छगू
निमित्ते जक तयेगुयात हे सम्यक् समाधि धाइ ।
उर्कि चित्त एकाग्रया निरिति मनूत जंगले हे च्वं
वनेमाः धया च्वंगु मडु । चित्तया एकाग्रता प्राप्त
यायेत नाना प्रकारया उपासना वं याइ । आहार
मनसे शरीरयात दुःख कष्ट बी । शरीरयात दण्ड
कष्ट बिया मनवशीकरणया प्रयत्न याइ । गौतम
बुद्धं चित्त एकाग्रया लागी थव पद्धति स्वीकार याना
विमज्याः, अम्क व्यर्थ धका तकं स्वयं अनुभव याना
धया विज्यागु दु ।

समाधि तःगुमछि प्रकारयागु दु । उकी लौकिक
वं लोकोत्तर प्रधान खः । लौकिक समाधि याइपिसं
दके न्हापां शील अर्थात् सदाचार पाखे विशेष ध्यान
तयेमाः । आचरणया पवित्रताय् चित्तया एकाग्रता
दु, आनन्द दु । बुद्ध-धर्मे मुख्य मुख्यगु स्वंगु दु,
शीलया स्थान थव गुणांगे प्रथम खः । समाधिया
विषये छिकपिसं व्वना दी हे धुंकल, ल्यंगु मेगु
गुणाङ्ग प्रज्ञा खः । बौद्ध वाङ्मय जक मखु, थौंया
आधुनिक विचार-शैली वा मनोविज्ञानं नं धाइ ।
प्रज्ञा शस्त्रं हे तिनि पूर्णत क्लेशया छेदन जुइ । प्रज्ञा
शस्त्र ज्वनीपिं जक इपिं जुइ, गुपिं समाधिया ख्यले
कवाज म्हिता च्वने धुंकल । अर्थात् अज्ञानया दुर्ग-
भेद याना दुने दुहां मवंसे अन दुने च्वंगु प्रज्ञाया-
शस्त्रे अधिकार जमे याये फइ मखु । तर अभ्यन्तरे
दुहां वनेत धाःसा काय वाक् परिशुद्ध जुइमाः हानं

शुद्ध विचार विना काय वाक्या शुद्धिकरण असंभव
खः । लहाः सिलिबले जःगुलिं देपागुली व्वःव्वः स्याइ ।
देपागुलिं जःगु व्वःव्वः स्याइ । अतः समाधि गुप्त
ज्ञान प्राप्त यायेत शील पालन मयासें मगाः । यदि
शीलया पालन विना हे समाधि ज्ञान लाभ जुइगु
बुद्धं उपदेश याना तःगु जूसा धर्म शास्त्र फुकं निष्फल
हे जुइ धाःसां अपो खँ जुइ मखु । महापरिनिर्वाण
सूत्रे भगवान बुद्धं आज्ञा जुया विज्यागु दु, 'शीलया
परिभावितां हे जक समाधि महत्फल जुइ । समाधि
परिभावितां प्रज्ञा महत्फल जुइ, अले प्रज्ञाया
भावितां क्लेश चित्तं बांलाक विमुक्त प्राप्त जुइ ।
शील, काय व वाक् संयम यायेत माःसा समाधि
चित्त-संयम यायेत माः । अले प्रज्ञा जक चित्त
संयम यायेगुली पासा जू वइ । आचरणया पवित्र-
ताय् अर्थात् शीलया उपेक्षाय् प्रज्ञा प्रतिफलित जुइ
मखु; अथवा वाहिरिक वातावरणया एकान्तता
मात्रं चित्ते एकाग्र हया बी मफु । वयागु मने ला
कल्पनाया नृत्योत्सव जुया च्वनी, सुख अनुभवं
प्रशंसाया गुंगु थंसा दुःख अनुभवं पायःयातथें मन-
यात हाहायाना च्वनी । अले आश्चर्य चायेम्वाः,
समाधिस्थ व्यक्ति आसनं दना बिसि वन । छम्ह
भिक्षु विहारे भिक्षुपिनि पुचले च्वने मं मदया चित्त
एकाग्र यायेत जंगले वनेगु मती तल । बुद्धयाके
आज्ञा फुं बले बुद्धं छ जंगले च्वं वनेगु योग्य मजूनि,
छंके शिक्षा व सत्संगत मगाःनि, शील पवित्र यायेगु
स्व; बुद्धि ज्या कायेगु स्व धका धया विज्यात ।
तर व भिक्षु माने मजू । स्वको तक गंका नं व भिक्षु
जंगले वं हे वन । जंगले वन । एकान्ते सिमा क्वे
फेतुत । भावना यात । नाना प्रकारया वितर्क नाप
वया संघर्ष जुल । महा संघर्ष जुल । काम-वितर्क,
व्यापाद् वितर्क, विहिंसा वितर्क नाप जूगु संघर्षे व
विजयी जुइ मफुत । भिक्षु बुद्धयाथाय् वया क्षमा

फुन । खः, अय् धका एकान्त स्थान निरर्थक धयागु मखु । समाधिया निति शील बुद्धिया नं आवश्यक धयागु सम्म खः । पाली साहित्ये समाधिया निति फिगू तत्व वर्णन याना तःगु दु, गुकी समाधिया सफलता निर्भर जुया च्वनी ।

आवासो च कुलं लाभो गणो कम्मं च पंचमं ।
अद्धानं जातिआवाधो गन्थो इद्धिति मे दस ॥

थुक्रिया व्याख्यात्मक अर्थ खः—

गुगु गृहे वा विहारे च्वं च्वनीबले वस्तु विचाः यायेगु अभाव पूर्ति यायेगु आदि अनेक प्रकारया ज्या दइ, थ्व चित्त एकाग्र जुइगुली विघ्न खः । दाजु किजा थःथिति तथा सेवा टहल याइपिं नापं च्वं च्वनी बले इमिगु सुखे सुखी, दुःखे दुःखी, आनन्दे आनन्द जुइमाः, थ्व थाय् नं चित्त एकाग्र जुइगुली विघ्न खः । व्यक्तिया लाभ सत्कार एकाग्रार्थ बाधा खः । परिवार वा आपा शिष्य दयेका च्वनेगु नं चित्त एकाग्रताया बाधक खः । विहार वा गृह दयेकीबले ज्यामिया प्रबन्ध, उपकरणया व्यवस्था, कार्य सम्पादन निति प्रयत्न याये माःगु स्थाने चित्त एकाग्र जुइ मखु । थः व थः ज्ञाति बन्धुया रोग चित्त एकाग्रताया शत्रु खः । थुजागु विघ्न मदया नं शील व प्रज्ञाया सहायता दया नं समाधिया सम्पन्नता निति चरित्र-ज्ञान व चरित्र नाप समाधि पद्धतिया संतुलन ज्ञान मदुसा समाधि प्राप्त जुइ मखु । मनूया चरित्र खुगू दु, अले भिन्न भिन्न चरित्रपिनि निति पीगू प्रकारया कर्मस्थान भावना दु ।

खुगू चरित्र खः (१) राग चरित्र, (२) द्वेष चरित्र, (३) मोह चरित्र, (४) श्रद्धा चरित्र, (५) बुद्धि चरित्र व (६) वितर्क चरित्र । थ्व चरित्र आचरण व

अभ्यासानुसारं जुइ । रागचरित्रया लक्षण स्वभाव रूपं हे व पलाःछीबले वयागु पालिया दथु बेथी मखु । द्वेष चरित्रम्हं पलाःछीबले पालि च्वकां बैम्हुइथें याना जुइ । याकनं याकनं पलाः छी, याकनं याकनं ल्हनी । मोह चरित्रम्ह लहाः तुति संका चंचल छांटं जुइ । अले पीगू कर्मस्थान खः, दस कसिण, दस असुभ, दस अनुस्मृति, प्यंगू ब्रम्ह विहार, प्यंगू आरूप, संज्ञा व व्यवस्था !

राग चरित्र दुम्हेसित चित्त एकाग्रता यायेत दशअशुभ व कायगतानुस्मृति अर्थात् शरीर संबन्धी विचार याना च्वनेगु थ्व फिछगू निमित्त वया लागि अनुकूल जू । द्वेष चरित्र दुम्हेसित प्यंगू ब्रम्ह विहार अर्थात् मैत्री, करुणा, मुदिता, उपेक्षा व स्वंगू वर्ण कसिण थ्व न्हेगू अनुकूल जू । मोह व वितर्क चरित्र दुपिन्त आपा याना स्मृति अर्थात् आश्वास प्रश्वास यायेगु बखते होश तथा च्वनेगु कर्मस्थान अनुकूल जू । श्रद्धाचरित दुम्हेसित खुगू स्मृति अथवा बुद्धानुस्मृति, धर्मानुस्मृति, संघानुस्मृति, शीलानुस्मृति, त्यागानुस्मृति, देवतानुस्मृति थ्व खुगू अनुकूल जू । बुद्धि चरित्र दुम्हेसित मरणानुस्मृति व उपसमानुस्मृति, प्यंगू धातुया व्यवस्था व आधार प्रतिकूलताया नं मेगु संज्ञा शेष कसिण, प्यंगू आरूप फुकं चरित्रयात अनुकूल जू । थुगु रूपं छगू छगू निमित्ते चित्त एकाग्र याना च्वनेगु यात हे सम्यक् समाधि धाइ । अले समाधिया अनुभूति गुजागु खः, थ्व शब्दातीत विषय मखुसां अन्दाजं थय् अय् धका याउँक धाये फुगु विषय नं मखु । समाधि स्वतःया निति मानसिक सुख व शान्ति बी अले परया निति वयागु पाखें दुःख नं जुइ मखु, थ्व हे समाधिया सारांश फल खः, लाभ खः । अस्तु !

नेपाः गाः

श्री फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य

हनुमन्तेया पारि सुवर्णे-

श्वर मां, द्योया दोम्बो चाय्,

चवना खना जि स्वर्गिक सुन्दर

अपूर्व दर्शन नेपाया ॥

स्वच्छ इथरया न्हाय्कंया दुन्य

नेपागाया दृश्य अहा !

प्रकृति नर्किया वासस्थान

कम मखु जिगु नं नेपागा ॥

भक्त-मध्य-कीर्त्ति-ललित-कान्ति-

पुरया अनुपम सुन्दरता,

वाउँक प्यख्ये पर्वत पःखा

गन जरिबुटिया विशेषता ॥

सुन्दरिजल उख्य थुख्य विस्नाप

भरभर भरना रत्न सिखः

स्वयम्भू खास्ति पशुपति चांगु

न्यातपौ नेपायागु मुखः ॥

फूचो सिपूचो चन्द्रागिरि व

उत्तर पर्वतराज हिमाल,

घासे घसिनीया सङ्गीतं

जुल नेपा गुँ बुँ सुग्ध कमाल ॥

तिसा निभालं जिगिजिगि छाय्पा

मां नेपाया मुले म्हिता,

नागबेलिया लँय् न्हानाचवन

बाग विष्णु हनु मनोहरा ॥

यो मा ! नेपा ! छंगु मुले तुं

जन्म जुया थें सी दय्मा,

छंगु स्नेहं जागु नुगः जिगु

जाय्का हे तुं तय् दय्मा ॥

—*—

नेपा काय् म्हाय् कृषकत व्वीं व्वीं

हाकु व ह्याउँगु चाय् तत्पर,

शताब्दि पुलांगु हलो मुगः कू

याय्त छ्लाचवन बुँ उर्वर ॥

वाउँगु विस्तृत गुँ व बुँ समुद्रे

ख्वप ध्यमि यल व यँ टापू थें,

गांया ह्याउँगु हाकु तुयू छें

नील सागरे न्याचा थें ॥

यानं खन्य दुगु तुइक धरहरा

यँयागु इज्जत गौरव धवाँय्,

भलमल ह्यासुक थीगु लुँ पौ व

यलया शिल्प कलाया न्हाय ॥

मां नेपा ! तर छंगु दुर्दशा

अभ नं च्वत्तुक कमलानि,

उन्नति शिक्षा शिल्प कलाय् नं

आतक न्हू धा वे मफुनि ॥

प्रकृति खजाना छंक्च दु यक

मसःनि तर ज्याय् छुँ ख्यलत,

सुवा व्यु यो मा ! काय्-म्हाय्पिन्त

प्रगति लँ प्वी आ व्वां न्हाय्त ॥

अपसँ

श्री विष्णुहरी 'परदेशी'

[ने० भा० स० तत्वावधाने जूग साहित्य सम्मेलने पाठ जूगु ।]—सं०

थूसी छको पुरुषोत्तमया अपसँ च्वने माल धका व हाला च्वंगु तःन्हु हे दत ।

जि धैम्ह छु धाःसा—'थः ज्यू बःलागु मखु छन्हु फुसा स्वन्हु मफैम्ह व अपसँ हे च्वने माः धैगु छुदु ? बरु छं अपाय् चकं धर्म हे याय् धैगु मं दःसा थपक्क थःगु प्वाःपी जाय्का याउँक थः मागु याःसा गा हे गाः । वनं नय मखंपित नकेगु ती मखंपित तीके-गुति अपो धर्म ला छं मेगु दुगु हे नं मखु व ला छं बराबर बिया हे च्वन, याना हे च्वन । आः, व खुशीया वाती लखे स्वःलहुया अपसँ हे च्वने मागु छु दु ? व नं छन्हु मखु निन्हु मखु लछि लछि मछि छंत जकं छं जूसा व धर्म छु याः वइ, व पुण्यं छ धाः वइ ? स्वाःसाः स्वाःसां मिसा खँ ।

थुलि धयां गन सुमुक च्वं धकाव—'छि ! धर्म यायेगु धालकि ला सदां हे थाकुचाःका, मफइगु छु दु ? च्वनकि ला अथे हे फय्काबीनि देवं ! मच्चंलिसे भन भन रोगी, उगुंजू थुगुं जू ! देवं जकं मस्यू ला व ? कर्पि अन चतुर्मास प्यला प्यला ला च्वनी..... मच्चंतले थथे हे का । व छु याना धका सितिकं वनीगु मखु ... ..!'

'सितिकं वं मवंला गन थाय् तक धाय् आः, स्वाःस्वाकं सिना सी धका स्वायेगु स्वयेगु जक जुइका । मनूतये अन नया स्वाये मफये धुंकल छं आः सिना लिपायात मुंकः जुया च्वं, माःगु तन्ता ला व ? थः माःगु याना मच्चसँ .....जान्या !

'पुरेत बाज्यां ला अज थव पुरुषोत्तम लछियंके हे धलं दनेमाः धका धया च्वना बिज्यागु !'

'छं छयों वमूतसें ला मधाइला ले ? अमि प्वाः

जाइगु थमनं छको ला बिचाः याये माःनि व छु धाल धका कर्किगु ल्यू ल्यू व्वां वनेगु ला ?

'आः छुले छितः, छिं स्वः लहुकः भाय् माःगु मदुथे, छिं धां लाना च्वने माःगु मखुथे, थूसी छको पासापि दया मखा धयागु छितः । व छु लिपा लिपा सदां च्वने फैगु मखु, थूसी छको..... ।

'माःगु धिपिला काः व मिसा जुया, स्वा धासेलि मच्चना पार मजू ला छं ? अज वं हे तुं— छिं स्वः लहुकः भाय् माःगु मदुथे'..... । व नं दुरु त्वंम्ह मचा दुका छे..... ।

निंनिं थुलि हे का—थूसी छको..... । न्यने हे मजी धुंकल हाला च्वंगु । बहनी जुल कि ला कोठाय् निम्हतेपूया कचमच । थौंला अथे धका ग्वार तुला सफू स्वया च्वनाम्ह हे व दुहां वय् त्यनेव न्ह्यो वः पहः याना, न्ह्योने सफू अथे हे ।

वं लः-थल ज्वना वया खतं भयाफले दिका धाल थौं ला गुलि याकनं न्ह्यो वःगु नौ वजे हे जूगु खैम-खुनि जिं चाः—वं न्हापां सफू कया छसि लिक्क तल अले खाता लिक्क च्वना अस्पष्ट सलं भुनुभुनु हाला-हल गुलि न्यहोरे यायेगु । थौंनं थथे हे जुल..... ।

'फू .....उँ' ताहाकः सासः लहाना जिनं छको मूपुला 'कन्हे निसें ला पुरुषोत्तम क्यनीगु छ थौं न्हाको हा न्हाको ख्व जिगु दाउ घोने ला हे लात' धैथे मती तथा बबर स्वाँठ जुया जिं मौन व्रत धारण याना । व धासा अज मन्त्रं मगाःम्ह बोक्-सीथे थःगु सुरं भुनुभुनु हाला च्वन, हाला च्वन, शब्द धवा थुइफे मफु ।

जिगु न्ह्यो खिचा न्ह्यो धका वं स्यू, अले ला

जितः थनेया निति वं गोकः म्याः त्यू गोकः चायेकू,
खापा त्यूसां अथे हे ततःसकं । धाराधुरु । जिगुं
न्ध्यो स्यंकेत वं गुलि प्रयत्न यात, तर जि जि हे जुया
च्वना, इगि धिगी हे सनागु मखु, योसिं थें ल-
म्पसार । तं पिहां वःसां गबयूतक सहयाना च्वना,
सुमुक च्वना का छको ला हाहां धयाहल—मिजंत
धैपिं गयू जक जुइयो थें मस्यू..... ?' तं दासी
तल, भयू भयू विल, सहयानां सह याये मफुत । अले
छथू फहिला 'थथे जुइयो का' धाधां छथु ल्वापा
नका, धया—भुनु-भुनु-भुनु-भुनु न्हाचःनिसें न्ध्यो
डलि हे वयूके व्यूगु मखुका, भर्धिगर..... !

व थारा न्हुल, क्रोसं थ्यना तःम्ह मचानं ख्वया
हल, जि काचाकिचां लिफः स्वया न्ह्यो वयूकेत सना
वं ला गन अज मचायात तिति याना खतं धयाहल
—थूसी छको ला सत्य नं मच्चंसा ।

'का का च्वँ, गुलि गोन्हु च्वनेमाः च्वँ, जाकि
थिके बले जिगु कपाःमस्या । धर्मात्मा छिपिं हे जुल ।
छिपिं थज्योपिं म्वाः म्वाकं स्वर्ग वनीपिं यको दया
खः थव..... । बरु लिपा जक थव जुल व जुल धैगु
शब्द न्यने थम्वालेमा ।

'बिया हसां निसें ला, गो मङ्गलवारया अपसँ
मच्चने धुन एकादशीया मच्चने धुन, च्वनागुया
नामं व हे संलूया छगू मखा, व नं सत्यनारायणया
धलं छगू दने धका धया तयागु आः मख धुंकल,
निर-निर-स्वर-स्वर दैन आःतक अथे हे..... । अथे
छता न्हापा निनि नोप यको याना तयू धुन गो आः
जकं..... । व नं छु धया छितः जक धर्म मलाइगु
मखुथे, निम्हेसितं..... ।

'अहो, म्वाः बाबा म्वाः ! छिमिगु छिमित हे ।
बरु जिगु जक क्वपाला काये मते, म्वाः..... ।

वं फिसिक न्हिला लिसः विल—'ज्यू'

❀

❀

❀

अपसँ]

सुथ न्हापां बागमती बनेत नानी मैयां सःतः
वइगु, निम्हं वनो, नापं लिहां वइ । जाजि थुया बी
जितः अले पुजा पाजा याये सिधयेका निहनिह
अड्डायू वने त्येका पुजाभः ज्वना स्वां व्यू बइ । नइ-
गुनं अथे हे १२ बजेती । सुयातं याः धैगु मडु । थःत
माबले थःगु पालं थुया नै । थुगु हे रूपं १५।१६ ति
छु बन छन्हु ला स्वां व्यू वःम्हसिया ख्वाः चतांमही
पायूपा गले जू उतिकं न्हासं निह लःथे तिकि नं ।
अले जिं उघिमे न्यना— छु खः ले, थौंला ख्वाःख्युनि,
धैगु खँ न्यंगु मखु । नयगुली वांलाक कुतः या,
लासा निहने लालागु नइ जि मडु धकाः ।

'.....नययो' धाधां वं न्हायू स्वीक यात ।

'खः मयूजु छुं मजू, सेखां जक चालका, अजःगु
वातिलः..... ।'

चान्हे नं अथे हे थिसि थिसि मुसु वः । ख्वाउ
चा, कन्हे बागमती बने म्वा धयां गन मानेजू बनां हे
त्वःतल । ख्वा भन् भन् मल्टा गंथे गनावे धुंकल
मिखा प्वाकः प्वाकः वने धुंकल । चछि चछि न्ह्यो
मवः व हे मुसु थुसु थुसु । अयनं व हे बागमती । १८
न्हु वने धुंकल । त्वः ता हे छो जिवं मफुसेलि धया
गन न्यं धका 'फया वइ हं' अजनं ।

'यमराजं ल्हाःफया वःसा जक मस्यू मेगु ला दे
आमज्योगु तालं... । मचा मचा गथे च्वने धुंकल
छंगु गतिं दुरु वःगु मखु छम्हेसिगु जक पीरला व ?
यायेबले च्वनेबले थःयोयोथे अले लिपा उगु जुल
थुगु जुल । मफु जि छिमिगु तहल याये सर्वे नं सर्वे
मजुइक ! छकः ला निकः ला व, सदां थःगु हे ढिपि
थःगु हे ढिपि..... !'

मचायात दुरु त्वंका अस्वस्थ सलं वं धाल—आः
गोन्हु हे दनि धका छिनं ! च्वने धुंगु.....'

'अज गोन्हु हे दनि धका..... ? जिया निति एक

दुई-तीन तयेहे लखुत तयेहे मखुत, काहुं तले धिच्चे या हुं ।

न धयार्थे जा हे नः वं, न छगू शब्द हे नवाः वं, अथे हे तस्वीरथे च्वना च्वन च्वना च्वन ।

‘गपायधंगु ढिपि ए ! अज वने मखु ?

व ला हिकुहिकु नंका उलटा ख्वया धका हल ? जितः ला भन तं पिहाँ वल । तइ गथे लहाःजक लंम्हूवीलात का, विरामी.....

‘का योसा न मयोसा नयेम्वाः जिथाय छे निंतिं आम ज्योगु तालं च्वने दइ मखु का फाय्कि गन वना च्वनेमा या बनेमाः ।’

थुलि धया जि सरासर अडाय् वनेत पिहाँ वय्यना लाकाँ न्याःगु खनेवंला काचाक भागि यायेत तुति ज्वंवल । जिगु पालो ननि मवासे च्वतुक स्वबेका पिहाँ वया । अडाय् च्वनानं गन ज्यापाखे मनवं धका मन ला फुक व हे धोगी मिसायाके लाना च्वन । थव नुगः गन तयेफु धका । थथे जुइ धका थमं ला न्हापा हे वःकः मछि न्हपना ए ! लछि यंकं च्वने मते फे मखु मचा दु दुरू त्वंम्ह धासंलि मफते सुनानं मव्यूगु सास्तिनः जुइगु छाय ? धइगु खं न्यंगु मखु धइथे यागु मखु स्वीकु हाकः ज्ञां । आ जुलं जिगु कपाः स्याना वः ? थजु जूसा वयागु हे कतुं जुलका धइथे मती तर थव अलछिन मन ला च्वंगु मखु व नं लिपा सेखं चासां निसे जक वया छ्यों बागमती मवंगुसां थुलि जुइगु मखुनिगु का । बैद्य अपाचक धाये धुं कल का अयनं हे’ ....

१ बजे ती जल पाकःचा छ्वया हल ।

‘न्है अथे हे धइव्यु जित भागि याना नयम्वा वइ मखु वया माथे या धा ।’ पाकःचा ‘ज्यू’ धइगु भावं छ्यों ठिकु ठिकु संका लिहाँ वन । अय् धयां मन गन सुमूक च्वं धका भच्चासां माया... हानं सःतके हइ..... वना बीका धका गवयत लं स्वया च्वना

ख्वाय्या वइ ला ? वःगु हे मखू वःगु हे मखु । जुजू पांच बजे जुइ धुं कल, छुं खंया खबर दुगु मखु । खइ मखु वा । थःहे जूसा वने माली थवेती जुइ धुं कल वनं विरामी धका थःहे लकुलकु छे वया ।

थुखे कोठाय स्वया मदु उखेला धका [स्वयां अथे हे दुगु मखु, वया कपाः च्वला तले गारे जुया च्वन जुइका धका तले वया स्वया अथे हे दुगु मखु ।

अज वया हे तं तिनिका,.....मखुला ? वाबा... गुलिसे व खये गन गजू ताना च्वन धका गर्जे जुजू तले बइगले कूं-कूं पट्टी माले धुन गन दइ ? कोहाँ वया खतं थःगु कोठाय् दुहाँ वया । सनू या ता अथेहे चाय्का तःगु नापं ताचा प्वाय्, काचा किचं सनू चायेका स्वया दुने लां तई फुक न्हापाथे तूं छुं पाः जू खने मदु, पिने कोठाय् नं फुक अथेहे । छ्या-ल ब्याल, मचायागु लासा छपा हे सत्ये थ्याना तःगु मखु भसक वन मचानं मदु । घौपलख लासाय् ग्वार-तुला व हे अलछिनिया ख्वाः न्ह्यलु वल, थःम्हंमफु का अपायच्चकं..... व नं मचा बुया का..... तं ला मभिम्ह खः, न गन गिन जक.....

सुयातं ‘थन वने का’ धका छगू वचन धया थकूगु मखु । मन मच्चन । काचाकिचां नानी मैयाचिथाय् छकःनि स्वः वना गन दइ अन नं । वनं न्हाचः तीन बजेती छकः हिटी नाप लागु हँ—सन हे मफु न्हापनं पालं याये धयां भन थुइले तक भागि हे याकूगु मखुनि’ धका हाला च्वंगु हँ, आः थुइले बेपत्ता !’

लिहाँ वया । आःला वया च्वन ला धैथे मती । गन लुखा ला जि गथे तिना थका अथे हे तिनि । कोठाय् वया चिता नया । ख्वा लुमन । माया वन । हानं नापं मचा । माया चाल व मचाया नापं म्हसुक मदु, दुरू त्वने खंगु मखु विचरा !

अपहृत्या

श्री ठाकुरमान शाक्य

(नेपाल भाषा समितिया अयोजनाय् जूगु साहित्य सम्मेलने न्यंकूगु ।) —सम्पादक

छन्हु तुंडिख्यः सिथे सिमा ष्वे जि मानव जातिया उन्नतिया चर्चायाना । तर जिमि पासां

नुगः दुकुदुकु मिन वयात जकनं छु धाये ? मिसा जात एकहरी ढिपि, जूगु जुइ धुंकल न्हाच सःतके हःबले तुं वःसा थुलि.....। बिरामी, अकिसनं न्हिछिं घांला । हरे ! न्हाचः तुं गथे वये मफुत ? न्हाचःतिनि धयागु—‘हुं, गन वना याः वनेमा याहुं’ ? थ्व नुगः ला सुका स्वःथे स्वल ? तं मभि..... गथे थुलि वचन थ्व म्हुतुं पिहां वल .....

उग्रिमे कुने खापा सः ताय् दत सु धका स्वयां व हे मुल्याहानी । मचा बुया त्वाथः पत्ती दिना मफु मफु थाहाँ वल । जि थुलि हे धाये फत—गन ले महारानी साहेब ? मचा मुले कया वं फू—फू वयेका धाल—पुरेत बाज्यायाथाय् छकः वनागु, बाखं कना च्वंगु खनी, लिबात । थुलि छु धाल वं ह्दुपुइक मुसु तल अले हानं गा च्वतं म्हुतु प्वाः त्वपुया धाल—मफु सिनि, जीत निति गंगाजल तया छेहे ख्वाः जक स्यूसां ज्यू हँ, नयूगु नं अथे हे छछाः जा नया अले बाकि मेमेगु मरी फलफुल आदि फलाहारथे याना नःसां ज्यू हँ बरु लिपा सिधय्केबले भु छपा बार्चा छगः व मेमेगु नयेगु ज्वलं दान यासागाः हँ

वयागु सः भन् भन् सुना वन ताय्मदया वन - आयात अथे हेयाये मालीला.....?

—‘सन्तोष जुल मखा.....?’

.....जिमि बाज्यां धासेलि.....जिमिसं धातले ला.....’ वला ख्वाः छकः पुलुक स्वया कोछूम्ह थहे मस्वः ।

—*—

धासा वनाईशां यागु “खः धका छ्यो काइम्ह सिके सिवे मखु धका सभाय् दनीहे सिके मगज आपा दइ” धागु उक्ति प्रभावित जुयाला मस्यु जि धैधैगु खँया बिरोधी तर्क जक हया च्वना अबले हे अनायास जिमि जःखः फेतुना च्वंपिं मनूत हाररर दना रानी पुखू पाखे स्वया ब्वांवन । जिपिं नं दना उखेपाखे हे धयाग पला यायां वना । जिमिगु मिखा रानीपुखूया अनेक आकर्षक दृश्ययात तोता “मनया सुन्दर सिंहासने च्वंछ जगदीश्वर मदे धुं कुगु क्येया खम्बा व मांस पिण्डया दिवार दुगु मन्दिर छगः गोतुइका तःथाय् ब्वात । जःखःया खास-खुस खँ सिलकि पुखूली कब्बाना अपहृत्या याह्ना खनि । उलि जक ज्ञानदयेवं जिगु मिखाया न्ह्योने व दृश्य भयंकरताया नृत्यथे च्वना वल । जित अनदना च्वने थाकुया वल । जिमि पासा धासा बकबके जुया हल मनूत गुलि स्वार्थी कैयौं जीव जुन्तुत सिइगु खँसा अधवा थहं स्यासां इमित छुं परवाह मदु । जब छम्ह मनू-सित अले संसार पिते याना जुइ उके “मनूतं धुं स्यायत स्वःसा व खेल, धुं मनू स्यायत स्वःसा जंगली पनाया अपराध धाइपिं धका शांनं धागु । पासां जिगु ल्हाज्वना सालायंकल । मने धासा तर्कना खुसिबा वया च्वन ।

प्रथमत जि बौद्ध सम्प्रदाय याह्न मनू । उके हत्या शब्दे हे जित घृणादु । अले दया व अपशोश ! सुयागु हत्याया मतलब प्रकृतिया सुन्दर रचनायात वयागु नियम विरुद्ध अकाले नष्ट यायगु खः । थ्व कार्य उच्चतमजीवयात मलवः । उके थ्व कार्ययात अमानुषिक धाइ । दार्शनिकतयगु भनाई कथं

मनूतयेसं ज्या खँ धयागु हे म्वाय यःगुलीं जक याइ । म्वायगुली अपायचो अभिलाषीपिनिसं धव ज्या याइगु मानव जीवनया छु अपवाद नियम खः धव जि मस्यु । छु जुल कि मनूतयसं अपहत्या याइ धव नं धाय थाकु । सर्वस्व नासजुया मां-बौपिं थः मचा खाचात नके मफया तुन्थी, पुखली कब्बाना सीपिं जि खं । लिथु न्ह्यथु ल्वाना यख्खाइपि नं दु । गुलिं जा जुलं बुना, गुलिं वें जुया इत्यादि । सारांशे मनूत थःगु जीवन संघर्षे थःतः परेजूवःगु आपत-विपत-यागु सामना याये मफया गबले इमिगु जीवन दुःखयो घेराया दुने च्वंगु उज्जाड़ मरुभुमि थें जुइ । जीवने आशाया मत सिना निराशाया कुं जीवन गबले तुनेत स्वइ, अले इमिसं थःथमं थःगु दुःख पूर्ण उज्जाड़ जीवनयात विचे त्वाथला सन्तोष कायत स्वइ ।

स्टीफिन ज्वीवं थमं अपहत्या याये न्ह्यो वयागु अन्तिम सन्देशे थःत थःगु मातृभूमि पितना हःगु, थःगु जाति नाश जूगु व थःगु कृति तयेगु व थह्लं दयेका थकूगु कला भवनयागु नाशया दुःखद कहानी च्वच्चं थथे च्वयावन “खुइँ लिपा सर्वथा न्हूगु जीवन प्रारम्भ यायेया लागि मनूयाके असाधारण शक्तिया आवश्यकता दु । जिके गुलि शक्ति दुगु खः व फुक्क आश्रयहीन जुया उखेथुखे चाहिला खर्च जुइ धुं कल । उकें जिं विचार याना कि समय दनी बले हे अथवा छ्यो लहोना जुइ फुनिबले हे जीवन-यात समाप्त याये हे माः । गुकिं याना जित बौद्धिक परिश्रम हे दकसिवे परम आनन्द व व्यक्तिगत स्वतन्त्रता हे पृथ्वीले सर्वोच्च कल्याण प्रतित जुइमा “हाकनं” जिं फुक्का बन्धु पित्त प्रणाम याना च्वना । ईश्वरया ईच्छा थो ताहाकःगु चाया लिपा हाकनं अरुणोदय दर्शन यायदयेमा धैगु प्रार्थना दु ।

धव लाइनं कं, ज्वीगुयागु जीवन गुली दुःखद व निराशमय जुल ।

उकें जीवने निराशा छगु थज्यागु च्वका खः गुगु दुःखया पहाड़ पहाड़ गयाच्वंगु जीवन गबले व च्वकाय थ्यनि अले कित जीवनयात लकय्यने मफया, उकेयात विसर्जन यायेत धव हे लँ ज्वनी अथवा हाकनं आशाया भल्का खंका म्वायगु प्रतिज्ञा दोहरे याइ । तर संघर्षमय जीन्दगी दुःख व आपद विपदया तुफान वल धका, भयंकर जंगल दथुं न्ह्याना च्वंगु भीगु धव जीवने कथं कल धका निराशानापं आत्म समर्पण यायेगु मनूथें उद्यमशील व प्रतिभा शाली जीवयात मत्वः । विचारनीय खँ धव खः मनूतयगु मेहनत व विचार शक्तिया बलं संसारया छु छु दुःख यात जक हरे याय मफुगु, व मनूतयेगु जीवन पथ सुचुके मफुगु दु ? धाथें ला “Sweets are the uses of adversity” धैगु कवियागु धव उक्तियात जक मनूतयसं थुइका व्यूसा जीवनय् छु दुःखया स्वादनं खाइसे च्वनी मखु व मनूत सन्तोशी जुया म्वाना च्वनी । सूर्ययात तोपुई धका नील गगने सुपाँय वया च्वनीथें भीगु जीवन नुने धका निराशा नं बराबर वया च्वनी । उकें दुःख व निराशा मनू परीक्षा यायेगु कसी खःकि व मनू गुलि साहसी अथवा कातर । मार्टियल महोदयं नं धव हे खँ स्पष्ट रूपं धया दीगु दु “When the Glendishment of life is gone, The coward sneaks to death, the braneliveon. धाथें खःगु खँ थुगु अवस्था धवनकि कायरतयेसं जीवन हाकनं हनेगु साहस तोती, बीर पुरुष संघर्षमय जीवनया संघर्षया खेले हानं दनेगु संकल्प याइ ।

अपहत्या व आत्महत्या धव निगू शब्दत छगू हे

अर्थे प्रयोग याइ, तर वास्तवे फरक दु। 'आत्मा' धैगु मनुतयेगु थज्यागु इन्द्रिय खः गुकिं छह मनु मेम्ह नापं भिन्न क्यनी। व्यक्तित्व थुकिया हे पिनेयागु विकशित रूप खः। गन आत्मा फुकसियां उत्थें मजू, अन इमिगु अन्तस्करणया माग नं फरक हे जुइगु स्वाभाविक खः। उकें गुलिं मनुत विज्ञान व गणितय् आनन्द मालीपिं गुलिं साहित्य व संगीतया रंगीन दुनियाय् रमे जुइपिं। थन जरूरत व भिमिं-या प्रश्नयात थाय् महु। गणित व विज्ञानया खोजे आनन्द काये मापिं जीवयात साहित्य, संगीतया बोझ जबरजस्ती कवीका बींगु वयागु अन्तस्करणया शुद्ध इच्छायात जबरजस्ति कोतेलेगु अथवा स्यायेगु खः। थुकथं यायेगु माने हे वयागु अन्तस्करण अथवा आत्माया तरल पुकारयात स्याय्गु खः। व हे आत्माया हत्या खः। व थें थन यक मनुत दु गुपिनि राणाशासन काले थःत व आरिस्तोक्रांसी इमि दुने निसें मयो अथवा इमिगु आत्माया विरोधी खःसां भयया दास जुया, छेँया समस्या कोतेका, अनुशासनया नामे मां-बौपिनिगु न्यना कु कोबिया तःम्ह गधार्थे चुपचाप जुया जूजुगु स्वया च्वंगु इमिगु आत्माया हत्या याना च्वंगु खः व हे आत्म-हत्या खः। थथे याइगु आत्महत्याया परिणाम साप हे शोचनीयजू। प्रचण्ड प्रतिभां नं थथे थः इच्छानुकूल विषये लगे जुइ मखना सिनावने यो। डाक्टर जुया च्वंम्ह ग्यालेलियोया थ्व हे अवस्था खः। अले वं ज्योतिषि ज्याय् तिनि जीवने ल्याहां वयागु अनुभव यात। उकें यूरोप पाखे अन्तस्करण सुईनं क्यंगु विषयया अध्ययण प्रणाली सफलतापूर्वक चले जुया वःगु। थज्यागु अवस्था गबलें गबलं तसकं तीव्रजुया भयंकर तक नं जुइयो। गथे युद्ध-बन्दितायत शत्रु देशं साप हे कठिन व घृणित नीच ज्या याकी। इमिसं थुकियात सहयानावं वना जब हद थ्यनि, अनथाय्

अपहत्या]

इपिं निकालँया काले दनी इमिसं थःगु मने सुपूत च्वना च्वंगु विरोधी भावनातयेत साकार रूपय् ढाले यायेत विरोधी जुइगु अथवा अपहत्या याना थःगु जीवनयात घृणित व नीच ज्यां मुक्त यायेगु। थुपिं नितानं मयासे सिर्फं म्वायेगुली जक सन्तोष जुया आत्मायात जबरजस्ती दवे याना आत्महत्या याना च्वनेगु अपहत्या सिबे नं नीच खँ खः। "म्वाम्वाकं सीगु" धैगु उखान थज्यापिन्त हे लगे याइ गुलिं गुलिं विद्वानतयेसं अपहत्यायात तारीफ याना तःगु दु।

मनुतयेत इमिगु शरीर व आत्मां फय् फक बोझ व कष्ट वतले इपिं सुम्क च्वनि। बोझ व कष्टया सीमा पुल कि उकेयात घटे यायेगु प्रयत्न विफल जुइ साथ वयात अपहत्या हे जक छपु लें ल्यनी। Emil Ludwing महोदयं वेकःया "लाइफ फिलोसफी" आत्महत्या बारे थथे च्वतः "Nature put upon no man unbearable burden, if her limit exceeded, men respond by suicide. I have always respected suicide as a regulator of Nature." Emil Ludwing उकिं गुबलें अपहत्या यायगु कायरता खःसा गुबलें मयायेगु नं कायरता खः। यदि हिटलरं एलीड फोर्सया लहाती सास्ति नयमागु जूसा वयागु दवदवा प्रभाव मनुतयगु मने घटे जुयानं वयागु जीवन यातना व अपमानया मूल भरना जुइगु खः। भन अदृश्य थासे थ्व कार्य याना विश्वयात अझ ईश्यालु यानातल तिनि। प्रीमियर मुसडिकं अझ गुलिं स्वतं अपहत्या याय मफुनि। नेपोलियनं उलि ठीक समये याय मफुगुलिं शत्रुतयगु प्रतिशोध इच्छाया शिकार जुयावन। गबले थःगु विनाश निश्चित जुइ, उबले शत्रुतयगु लहातिं थथे वनेगु सिबे थःगु हे लहातिं वनेगुली संसारे अनेक

[७७५]

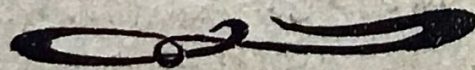
धर्म नीति ग्वाहालि याना तःगु दु। राजपूत मिसात मुस्मांतयगु लहाती वेइज्जत जुइका च्वनेगु सिबे न्हापांतु इपिं मी क्कवाना सी। थुकियात 'जौहर, धका धाइ। गबले भीत थःगु जीवन पाखे घृणा जुइ, उबले नं भीसं मृत्युयात पाचिनेगु स्वइ। छुं थम्हं आवश्यकीय अर्थात परम धका मती तयागु कर्तव्य अर्थात ज्या पूर्ण याये मफुत अथवा उकी असफल जुलकि भीत म्वायेगु धिक्कार धैथें मती लुया वइ। गथे लडाकु जाति युद्धे बिसि वने माल कि अथवा बुत कि थःगु जीवन असफल भापी अले मृत्युया मुले गोतुलेगु स्वइ। जापानीतयेसं लडाइनं लिचिले माल कि बा बुत कि "हाराकिरी" नामं अपहत्या याइ। दोश्रा महायुद्धे गुलि जापानी-तयेसं हाराकिरी यात!

अपहत्या आपायाना आवेशे छगू भोंके याइ। विचारपूर्वक याइगु अथवा यागु अपहत्याया प्रतिशत आपा हे म्ह जुइ। गुलि मनूत अपहत्या याये धका गनं तुन्थी पुखुली क्कवां वनी अथे क्कवां वनेसाथ भवितव्ये प्राण हे वंसा खंक हे मन्त। यदि उकथं मजुसे क्कवां वने साथ इपिं मसित कि अन आवेश फुइ म्वायगु आशं इमित सतेयाइ, सीधका वंम्ह मृत्यु खना उलि ग्याइ गुलि न्हापा गबलें मग्याः अपहत्या याय न्हो थथे जुइ धका स्यूपिनिसं उकिं छगू सासं प्राण वनिगु थाय् अथवा साधन माःजुइ।

उलि जक मखु गुलिं मनूतयेसं वें जुया बिना कारणं नं अपहत्या याइपिं दु, गबले मनूतयेके स्वास्थ चेतना अथवा ज्यू मज्यू छुटे यायेगु शक्ति मदइ, उबले मनू-

तयेसं न्हागु नं याये फु। कवि कलाकारत नं इमिगु थःगु क्षेत्रे अपो दुबे जुया जःखः छुं मखना वेथें जुइ यः। वर्टान्ड रसेलं "फष्ट क्लास कलाकार वें सिबे छु नं मखु धार्थे" आपा कलाकारत अथे हे खने दु फ्रान्सया महान व अद्वितीय कहानीकार गायदी मोपासां नं वेथें जाह्य खः। व नं छकः क्रसे झुण्डे जुइ धका वन, अले रिभल्वरं थःत थम्हं कय्का सी धका स्वत तर बिफल जुया आखिरे छन्हु खोचा छपुं थःगु गःकिया सिना वन। बेलायतया प्रतिभा शाली व महान निबन्धकार चार्ल्सल्याम्बया आप-रचनाय् वेकःया तता छम्हसिनं वीजुया थःमांयात नं स्यात अले थःथमं अपहत्या याना सिना वन धैगू खँया उल्लेख याना तःगु दु। उल्लेखनीय खँ खःकि पशु पक्षीत अपहत्या यायेमसः। इमिगु स्वतंत्र धैगु आत्मा नं महु। उकें आत्महत्या धैगु नं इमिसं मस्यु। हत्या जा पशु पक्षीत यक याय् सः तर अपहत्या याय् मसः। छायधासा हत्या यायेगु इमिगु प्रकृति खः। जंगले बःलाहसे बःमलाहसित स्यायेगु प्रचलित नियम खः। तर थम्हं थःत सीक सीकं स्याये मसः। उकें आत्महत्या प्रकृतिया च्वे, चेतनाशील स्वभाव धासां छुं अत्युक्ति जुइ मखु। छायधासा थ्व मानव थें चेतनाशील जीवयाके जक दुगु स्वभाव खः।

अपहत्या विनाशया दूत जुया नं थुके मनूतयेसं गौरव चाय् थाय् दु। छायधासा थ्व मनू भावया जक थः यःबले थ्व दुःखया जंजाल भवं मुक्त जुया वनेगु साधन खः।

फसं प्वीकूगु सुफः

श्री आशाशुभ शाक्य

शान्ति पूर्वक थःगु थासे च्वंच्वनाम्ह जि सुपःचितः थौं
क्रूर फय् नं हीक्य यंका गन जितः यन, हा मसिल जि !
व्योम मार्गे वायुयानं रावणं जानकी योर्थे,
गन जितः थ्वं यंकूगु, हा ! थःगु थाःगाः काय् मफुत जि !!!

नील गगने त्वैस्य थीम्ह व सूर्ययाथाय् यंकीगु ला ?
वा जि धात्थे कुमुदिनीया बाहुपाशे लाइगू ला ??
वा अर्थे हे व्योमयाने जक च्वना च्वन्यगु जुइ ला ?
जुल छु थौं जिगु हाय ! हाय !! थःगु थाःगाः काय् मफुत जि !

विहगगणर्थे थः मनं धाथाय् जि वन्य नं मफु हरे थौं !
चन्द्र, सूर्य व नगु व मेघं झन गिजे जक याय्गु थय् छाय् !!
मेल वरु क्वे वने धया नं वृक्ष कापी लायगु छाय् थःगु
जुल छु थौं जिगु हाय ! हाय !! थःगु थाःगाः काय् मफुत जि !!!

दुःख दारुण जिगु खना नभ ख्वबि पिकाकां ख्वेगु याःसां,
विहगगणं दुःखं ख्वया जित प्रेम अश्रु हाय्कुगूसां,
क्रूर फय् हे न्हाक्व वःसां यंके नं जित छाय् मफय्गु,
जुल छु थौं जिगु हाय ! हाय !! थःगु थाःगाः काय् मफुत जि !

चवसापासा

१०००

मितुना

(रूपक)

श्री गोविंद हरि 'नेक'

(बेलाया धून नाप नापं)

उद्घोषक—काल लं मच्चं धैगु खँ सीकं
मनुखं मत्वःतु क्वाय् हुंकार ?
सी धु का नं न्हीक्य मस्वःसै—
याक्क छ्वर्या च्वन हाहाकार ।

(कोलाहल सः वइ अले बिस्तारं तापाना वन्यवं)

छ्वःगु गनं मखु मेथाय् गुलिसं
छ्वै च्वन फुककं 'प्रकृति दुथाय्—
थ्यंका, थ्वीका—मर्म भेद थौं
च्वयत्यन 'शान्ति' नुगलय् सार ।

(बेलाया धून)

बिस्तारं तापाना वन्यवं प्रकाश ! प्रकाश ! धाधां
व्वाय् व्वाय् वइ च्वंझ नवीनं तापाकनिसै
प्रकाश ! प्रकाश !! धैहःगु मसीनुगु सः ताये
दइ अले बिस्तार बिस्तारं अर्थे तुं वहे शब्द
म्न म्न तःसः जुया वइ, दुरुरुर ..... र
थाहाँ बंगु नं सः वइ)

नवीन - (आतुर सलं) प्रकाश ! प्रकाश !!

प्रकाश—अहो ! नवीन ! छाय् छाय् ?

(नवीनया स्वां स्वां वइ च्वनि छुं धाये फइ
मखु मचा कम जुइवं उत्सुकता सलं) छाय्
छु जुल ?

नवीन—(आश्चर्य सलं) नकतिनि छ न्यंकल मस्यु,
अहो ! दक्क मनुखं थमं थमं याना वःगु
व्यभिचार लुमंका न्हकुसँ तित्ति स्वाका,
थःथःगु स्वार्थयात धिकार यायां विश्व हे
थर..... थर खाकाच्वन ।

प्रकाश—(आश्चर्य सलं) धइहःझ सु ?

नवीन—(फुत्ति साथ) सु..... सु ! इमि पं लिना
धइहःगु नं धाये मफु ।

प्रकाश—(आश्चर्य सलं) अय्च्वंक छु यात धका ?

नवीन—अहो ! व ला लहानां हे व्यागु मखु, छु धाये
.....'विवेक'यात वास्ता मयासै 'लोभ
ब क्रोध' या पंलिना मोहयात आराधना
यायां शान्ति दूत 'सन्तोष' यात पालि
तःया कंथे याना थौंतक्कं मनुखं मनूयात
याना वइ च्वंगु अत्याचार ला गुलि .....
गुलि ।

(कोलाहल सः वइ मचा तः सः जुइ वं दी)

अयनं..... थःथःगु हि चःतिं म्वोल्हुका
च्वंपिसं मनुष्यत्व स्थिर याये लागी आह्वान
याये त्वःतीर्थे मच्चं ।

(शान्ति ! शान्ति !! धका हासः ताये दइ)

प्रकाश— (आश्चर्य सलं) धात्थ्ये.....छु जक जुइ
त्यंगु थव थन थन थ्यंकः ताय्दयेक अहो !

(स्वाने सः वइ)

शान्ति—(बेलाया धून नाप नापं करुण सलं) प्रकाश !
गपाय् सलं हाला हःगु स्वःस्वः ! न्हापा
येकं, मयेकं ख्वःसः जक वइ च्वनिगु आ ला
अहो ! जिगु नां कया पि छुइ हइ च्वंगु
मधुर शब्दं छु छु ..... न धाइथे नुगः कय्
कय् च्याना च्वन ।

(अनसं ख्वः सः वइ)

शान्ति—(हतोस चाचा) सु ख्वःगु स्वःस्व !

(भविष्य ला मुखला धाधां नवीन काहाँ वंगु सः वइ)
नवीन—अहो ! भविष्य ! पिने च्वना नं ख्वयू ला
स्व.....!

(भन तः सः याना हिकुहिकु भिका ख्वइ)

(नुगः मळि सलं) जि जक ख्वये मासे मवः ?
छु याये.....ख्व जक ख्वयां ज्यूगु मखु।

भविष्य—(ख्वख्वं) जि छि चित्तले (हिकहिक हिकहिक
वइ) छाय् वये छाय् धाये (हिकहिकहिक)
सहः यायेगु थें तःधंगु (हिकहिकया नापं
न्हाय् सुंसुं न सः वइ) छुं मदु धका थुलि तक
सहःया पहाडं (हिकहिक) कर्चिका च्वनानं
अभ (हिकहिक हिकहिक) ध्वात्तु ध्वाना
हल का ।

(हाकनं न्हापाया तुसिं ख्वइ भचा जाय्का)

नवीन—(गंभीर सलं) म्वालका.....वयां छु जुल ?
वये मज्यूगु मखु.....नु ? तले शान्ति नं
वइ च्वंगु दु ।

(अभ हानं भचा ख्वइ अले ख्वःसः दिक्क दिक्कं
निहंथाहाँ वंगु सः वइ हिकु हिकु भिनां च्वनि)

शान्ति—अहो ! भविष्य ! छंत ला भन विश्व एकता
विजय याक्व धइ तयां.....उरुटा ख्वयेगु
ला स्वः !

भविष्य—(हिकु हिकु भिका) दृढ याना (हिकु हिकुया
नापं स्वीं स्वीं नं सः वइ) च्वनागु ला खःनि
थौं.....(हिकहिक हिकहिक वइ)

प्रकाश—(तःसः याना) छु याये ले आ ..... संसारया
प्रत्येक मनुखं थःथःगु उत्साहयात जनहित
जुइगु ज्याय् तुकां च्वंगु जूसा थौं तक्कं उलि
मळि मनुखं याना वइगु कर्तव्य पूर्ण श्रृङ्गारं
गद्.....गद् जुया वइ च्वनिगु हर्षोद्गार
बाहेक न ख्वःसः न्यने मालि न हाःसः हे ।

शान्ति—(बेलाया धून नाप करुण सलं) म्वाल न्हागु हे
सां म्वाल.....थौं छम्ह छहोसिया नुगले
ध्वं न्यंक्व मात्रं च्वइ बी जिं :—“आवंलि
सन्तोषया साथ साथे उन्नति ख्यले थ्यंका
थःथःगु संस्कृतिया सेवा यायां भविष्य-
यात भिनकं निदान याये फयेमा”

(बेलाया धून विस्तारं तापाना वनी)

जिमि म्हाय्या मांयात

श्री चित्तरञ्जन नेपाली

(नेपाल भाषा समितिया तत्वावधाने जूगु साहित्य सम्मेलने पठित) -सं०

प्रिये,
छं छिमि म्हाय्यात,
नकतिनि बूम्ह मचायात
दुरु धाधां हि त्वंकूगु
जि सिबे खंम्ह सु दु ?
थःगु ख्यूंगु चिकीकूगु क्वथाय् च्वना
मचाया नितिं दुरु अपो दय्क्व माः धका

थःगु रब्बबि नं छं घुदुक्क त्वंगु
जि सिबे खंम्ह सु दु ?
अले, छंगु हि, दुरु व ख्वबि त्वना नं
प्वाः मजाया नय् पित्याना
चच्छि यंक ख्वःह्य छिमि म्हाय्या ख्वःगु सः
जि सिबे ताःम्ह सु दु ?
ता हे ताःसां थूम्ह सु दु ?

जिमि म्हाय्या मांयात]

[७७९

‘बुद्धो मे सरणं वरं’

भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर

विगत वर्षे २,५०० गूगु बुद्ध-जयन्ती भारत सरकारं धुमधामं माने याःबले, नेपाले विश्वबौद्ध सम्मेलन जूबलेया स्मृति जित बौद्ध जनतां धाङ्गु थ्व बाक्यं धात्थे सार्थक अनुभव जुल, ‘नत्थि मे सरणं अर्च्च बुद्धो मे सरणं वरं।’ अर्थात् बुद्धया उत्तम शरण सिबे मेपिनिगु शरणे जि मद्दु।

देश देशान्तरया विद्वान-विदुषी प्रतिनिधित न्यू दिल्ली २३ नवम्बर’ ५६ स जम्मा जूगु, उकी मध्ये जि नं नेपालं भाग काः वनागु खः। २३ नवम्बरनिसे ३ दिसम्बर तकया सम्माननीय प्रतिनिधिपित न्यू दिल्लीया ‘अशोक होटेले’ ससम्मान, सुप्रबन्धं हे स्वागत याना तल। थुखे बौद्ध-विद्वान-पिनि दार्शनिक विवेचने, थःथः देशया प्रगती, देशया विश्वया निति बुद्धधर्मया देने चर्चां लिमला उखे इमित सेवा टहलपाखे च्वंच्वंपिनि प्रत्येक खेँ खूब ध्यान बी माःगुलि हे जा नये हे लिमलाथे च्वंक इपि व्यस्त खने दु। छको जि छम्ह कर्मचारियाके न्यना—छु छिकपिनि नये त्वनेगु टाइम टिइम नं मद्दु कि ?’

‘न्हापा ला इले-बिले नया त्वना च्वनागु, थ्व हे ८।१० न्हुति निसे लिमलाइ बले नये त्वनेगु हे आसे मधासे ज्वा यायेगु जिमि मालीकया मर्जि खः। जिमित नये त्वने मखंगुली मखनीगुली छुँ खँ मद्दु, जिमिगु ज्या जक द्वनी धयागु त्राश दु ।’—लिसः बिल। जि मती तया थ्व लिसः नौकरया लिसः मखु, त्राशं ख्याना याना च्वंगु कार्य पद्धतिया लिसः मखु, सेवा भावनाया लिसः खः। थ्व हे खँ नेपाःया विश्व बौद्ध सम्मेलनया खँ खः। भं अबलेया कार्य व्यस्तता तलबया भरे जूगु मखु, नये-त्वनेगु प्रलोभे

मखु, सेवा-भावनां व देशया गौरव प्रतिस्था इच्छां प्रेरित कार्य व्यस्तता खः। जि बिचाः याना, षवथीक बिचा याना, छखे बुद्धया शरणे उत्तमता खनीपि विश्वे यक्व दुगु, कुं कुलामे न्यंगु स्वये दुथे नेपाःया सेवा-भावना नं स्वये दत, गुलि आन्तरिक हृदयेच्छा प्रेरित सेवा-भावना नेपालया पूर्व इतिहासे खने मद्दु, लिपा नं निकट भविष्ये खने दइथे मताः।

२३ नवम्बर निसे २ दिसम्बर तक दिल्ली हे। ३ तारीख दिल्ली पिहां वया आगरा बया। अनं सांची, वाराणसी (सारनाथ) कुशीनगर, बुद्धगया राजगृह, नालन्दा पटनाया यात्रा जुल। बुद्धया जीवन सम्बन्धित थ्व ऐतिहासिक थासे थ्यनेवं बौद्ध जगतया प्रतिनिधिपिसं गूगु पूजा यात व अभूत पूर्व खः, अले प्रत्येक थासे बौद्ध-जगतया प्रतिनिधिपित गूगु भव्य-स्वागतयात व नं अभूतपूर्व खः। छखे विश्वं गुलि बुद्धया सरणयात उत्तर खना च्वन धयागु क्यंसा, मेखे सेवा-भावना धयागु छु क्यना च्वन। जिगु बिचार-निष्कर्ष खः, बौद्ध तीर्थस्थानं धार्मिक-इतिहास कथं स्वर्गया देवतापि खंसां लाखौं संख्याया श्रद्धालुपि खंसां थुकथं सम्मिलित रूप देश- विदेशया बुद्ध अनुचरत खंगु थ्व प्रथम अवसर जुइ, अले भारतीय जनतायात नं थ्व प्रथम अवसर जइ, गबले कि वं विश्व-बौद्धयात सम्मिलित रूपं स्वागत याये खन।

दिल्लीया हे खँ। लहासाया श्री पतला (पोताल) लामाजु व फिखा छेँ लामाजुपि बिज्यागु। छन्हुया छगू सम्मेलने आयुष्मान अमृतानन्दया प्रेरणा व थःगु इच्छां खँलहायेत वना। सेँ भासं खँ लहायेगु त्वता तयागु ताकालं दत। अले सःसःथे सेँ भासं

कुशल वार्ता याना । पतला लामाजु फिखाछेँ
लामाजुपि प्रसन्न जुया मैत्री युक्त लहातं जिगु लहाः
ज्वन, जि प्रेम भावं आप्लावित जुल । अबले हे जि
सेँ भासं खँलहानागुलि छम्ह बर्मी बर्मीभासं न्यन-
'भन्ते नं सेँ भाय् गनं सेकागु ?

जि वयात थःगु परिचय बिया । १२।१३ दँ
लहासाय् भुक्तमान यानागु खँ कना । अले वं हानं
न्यन—'नेपाले चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलने लामाजुपि
बिमज्याः ला ?'

'बिमज्याः ।'—जि धया ।

'नेपाले चतुर्थ विश्व-बौद्ध सम्मेलन गय्च्वं ?'-
प्रश्न स्वाभाविक उत्सुकता प्रेरित खः । तर जित थ्व
खँया लिसः थमं बीगु सिबे मबीगु बाँलाथे' ताल ।
जि धया—'थ्व खँ जा नेपाल भाइदीपि यक्व बर्मीत
दु, वेकपिके न्यना दिसँ ।

'इमिके न्यनेगु जा खँ द हे दु । छपिसं छको
धया विज्याहुँ ।' प्रश्न स्वभावत न्यने माःगु खः ।
मन्यंसा थःगु पूर्व प्रश्नं थःगु कमजोर बुद्धिया विज्ञा-
पन बी ।

'जिमिसं स्वये जिमित बाँमलाः मजू ।'—जि
धाये हे माल ।

'छपि बर्माय् छद्द संगायनाय् बिमज्याना ला ?'-
वं न्यन ।

'जिनं वयागु खः ।'

'अथेजूसा नेपाले, बर्माय्, भारते स्वथाय् मध्ये
दकसिबे गन बाँलाःले ?'—

'जित जा नेपाले हे बाँला !'-प्रश्ने समुचित
खना थ्व हे लिसः बिया । शिष्टाचारया नाताय्
सत्ययात गन सुचुकेगु, थःगु हृदययात गन ह्येकेगु !
व नं तुलनात्मक रूपे न्यंम्ह ! बर्मा नं न्ह्योने तःम्ह ।

'बर्माय् बाँमलाः ला, भारते बाँमलाः ला ? —
विवाद जुल ।

बुद्धो मे शरणं वरं]

'बर्माय् साप हे बाँला, भारते नं साप हे बाँला,
उकी मध्ये नं नेपाले भन हे बाँला !' — जि धयावं
यंका—'छाय् धाःसा बर्मादेशे बुद्ध-शासन चले
जुयावं वया च्वंगु द्वलंद्रः दँ दये धुकल । न्यागूगु

लेखक दलाईलामा पंचेन लामा नाप ।

संगायना नं छिकपिनिगु देशे जुइ धुंकल । उकिं
खुगूगु संगायना अभूत पूर्व मखु, अन बाँलाइगु स्वा-
भाविक हे । उकिं अनया बाँलागुली उलि तारीफ जुइ
मखु, गुलि नेपाले ! भारते नं नेपाले स्वया ३०।४०
दुगं अपो जनसंख्या दु । तःधंगु देश, तःधंगु साधन
उकिसं छगू इसारां जनतायागु सरल रूपं हे न्ह्यागुं
ज्याय् सहयोग प्राप्त याये फुपि नेतात दु । उकिं थनया
थ्व उत्सव बाँलागुया उलि प्रशंसा जुइ मखु, गुलि
नेपाले ! जिमि नेपाले थथे सम्मेलन नामं न्हापागबलें
छुं जूगु मदु । व हे देँ राज्याभिषेके जूगु घटना छगू
तोतूसा अथे विश्वया प्रतिनिधि धयागु वया सम्मि-
लित जूगु धयागु हे नं मदुनि । न त प्रथम, दुतिय,

श्रेष्ठ भिक्षा

रवीन्द्रनाथ ठाकुर

“श्रावस्ती नगरया हे नर नारी ! छिकपिं मध्ये सुयां न्ह्यलं चाला ? छु छिकपिसं थःगु मिखा कना दी ? जिं भगवान बुद्धया निंति याचना याना च्वना ! जित भगवान तथागतया निंति भिक्षा बीला ?”

तृतीय संगायना धैगु नेपाले जूगु दु । नक तिनि स्वच्छशासनया प्रचार जूगु ! उकिसं सेवा भावना देशया इज्जतया ख्यालं प्रेरित जुया फुक्क ज्या खँ जूगु । दच्छिया हे समय मकासे थव वंगु चतुर्थ विश्व-बौद्ध सम्मेलन गुगु भव्य नक्शां अभूतपूर्व रूपं जुल व जिमिगु निंति गौरवया खँ खः उकिं उकी जिं अपो सौन्दर्य खनागु, बांलाया महत्व बिया !

थुलि खँ लहानाबले—‘हा ! हा !!’ धया निहला जिगु लहाः ज्वन । अले धाल—‘भन्ते ! जि थौं छम्ह मनु नाप लाये मानि । विस्तार याये मजिल । नाप लाना हानं खँ लहाये ।’ अले व वन ।

अले जित थव दें गुलि ‘बुद्धया शरण उत्तम शरण’ धयागु प्रसिद्ध विमल बौद्ध विश्वासे अपो विश्वास जूगु खः थव सिबे नेपाःया सेवा-भावना कर्तव्य-परायण प्रति अपो विश्वास जुल, अपो गौरव अनुभव जुल । अले हानं जित विश्वास जुल, ‘उकिं’ नेपाल नं बुद्धया आचार-प्रधान व विचार-प्रधान धर्मया वा सन्देशया लँपु ज्वना विश्व-शान्तिया निंति सहयोग बीगुली भूमं समर्थ-संपन्न जुजुं जुजु वनी । अस्तु ।

समस्त नगर न्ह्यले मग्न जुया च्वन । श्रावस्ती पुरीया आकाश नापं खँ लहाइगु छेँ या गजुली उषाया मन्द प्रभा म्हिता च्वन । देवालये पूजारीतयेगु प्रभात-गान आतकं शुरू मजुनि । सूर्योदय जुइ मजुइ थव शंकां कोयली मधुर स्वरं हाला च्वन ।

थव सु ? थज्यागु इले, थीत ठीक जुया च्वंगु प्रकाशे, नगरया लेँ गली गली थव सुनां सःता च्वन ? थथे गम्भीर स्वरं थव हाला च्वंछ ‘थव ला व हे खः भगवान बुद्धया शिष्य भिक्षु !’

घना च्वंपिं नरनारीत थव निर्घोष न्यना सना हल । न्हायपं बिया संन्यासीया पुकार न्यने त्यन । भिक्षुं हानं धाल “न्यँन्यं हे नगरयापिं वर्षाया सुपाचं थःगु शरीर प्राण नायेका जगतयात लः बिया च्वन । हे संसारया प्राणी ! त्याग-धर्म हे समस्त धर्मया सार खः ।”

कैलाशया च्वकां तातापाक ताये दइगु, भैरवीया महा संगीत थन्यागु थव भिक्षुवाणी सुथसियागु यइपुस्ये च्वंगु न्ह्योले मस्त जुया च्वंपिं मनूतये न्हायपने गुंजे जुल ।

घना च्वंपिं नरनारीतयू न्ह्यलं चाल । जुजुं विचा यात—राज सम्पदा व्यर्थ हे का ! गृहस्थजनं विचा यात-थव बिलास व्यर्थ ! कोमल हृदय दुर्पि रमणीतयू हृदय ला नाया अकारणे ख्ववि वाः हे वल । विलासीं विचा यात—आखिर थव अमन चैन गन तक व गथे ? खालि म्हिग बहनी क्वखा-यागु स्वांमाः सुथे जूबले सुखू चिंगु व न्हुया तःगु स्वां थें !

ततःखागु छैँया लुखा चाल ! फुक्क मनूत मिखा गिलिगिलि याना ख्युंलेँ कुतूहलं स्वये त्यन । शून्य राज्य लँपुइ छम्ह न्ह्यः मवःह्य भिखारी भोली ज्वना हाला च्वन—“भगवान तथागतया निंति भिक्षा प्रदान या । ”

अहो, थ्व ला भगवानयात दान वीगु मुख्य ई खः ! व सु अभागी जुइ गुम्हसें थ्व ई लोमकी ?

रमणीतयेसँ म्हु जायेक रत्न बिल । सुनानं गःपते च्वंगु आभूषण लिक्कया वांछ्याबिल । गुम्हेसियां बेणीया मोती ल्यया ल्यया तथा बिल । लक्ष्मीया वर्षा जुइ त्यन । वस्त्र व अलंकारं राज मार्ग तोपुल !

तर भिक्षुया पुकार अयूनं मदीनि—“भगवान गौतम बुद्धया निंति भिक्षा व्यु !” व वनां च्वन । आभूषण व लक्ष्मीया द्वेँ पलाः छिना वनां च्वन । वयागु भिक्षा पात्र अयूनं खालि हे तिनि । “हे अद्भुत भिक्षु, छंत छु वस्तुया आवश्यक ? छंतछु माः ? प्रभुया इच्छा छु ? ”

नगरया नरनारी, “छं प्रभु मणी-माणिक्यया फवगीं मखु । छं प्रभुयात बांलागु वस्त्राभूषण मयः । वयात छंगु सर्वश्रेष्ठ दान माः ! ”

आश्चर्य जुया च्वंपि नागरिकतयेसँ कुतूहल पूर्ण वयात स्वया हे तुं च्वन । भगवान बुद्धया भिक्षु खालिगु भिक्षा पात्र ज्वना नगरया मू लुखा पुले धुंकल । व शून्यगु वने अनया पशु पक्षीतयेत नं थःगु पुकार न्यंका वनां च्वन—“प्रभु गौतमया निंति भिक्षा । ”

थपायूचो तानोगु न्हि थ्व सूनसान वने थ्व सु हाला च्वंम्ह ? सुनां लिसः बिल ! अन स्व । छम्ह

अनुवादक

कंगाल मिसा बँय् ग्वारा तुला च्वन । वया म्हे आभूषण मदु । गानं मदु । वया म्हे वस्त्रया नामं कापः छकू ! क्षीण स्वरं व मिसां धाल—“हे भिक्षु, दना च्वँ । द्योया नं द्यो व भगवान तथागतयात थ्व कंगालयागु अल्प भेंट प्रदान याना व्यु । ” थथे धया व मिसा नापं च्वंगु भाले सुल ! भालं थःगु फुक्क शरीर तपुया थःगु छपा ल्हा पिने पित हल । थ्व ल्हाती छ् दु ? थ्व ल्हाते थःगु म्हे तपुइगु छकू वस्त्र बाहेक छुं हे मदु ! मिसां व भ्वाथःगु वस्त्र भिक्षुया भोली तथाबिल । “जय जुइमा ! सारा जगतया जय जुइमा ! महा भिक्षुया हृदय सन्तुष्ट जुल ! थौं गौतमया अवतार सफल जुल । हे जगतया मां हे जगज्जननी जय जुइमा !! ”

भ्वाथःगु व वस्त्र छ्येने तथा भिक्षु वन-भगवान बुद्धदेवया शरीरे अपित यायेत !!

—अनु०—श्री दिल्ली बहादुर श्रेष्ठ

गुलामीया कारण बुद्ध-धर्म मखु

श्री धर्मरत्न 'यमि'

भारतया व नेपाःया ततःधंपि हिन्दू पण्डित व नेतातयेगु धापू दु, आः नं भति भति दनि, भारत व विशेषतः हिन्दू जाति गुलाम जूगुया कारण बौद्ध मार्गीतयेगु अहिंसावादं याना हे खः । बुद्ध-धर्मया अहिंसावादं हिन्दूतयेगु लडाकू प्रवृत्तियात खतम याना सैनिक-शिक्षां विमुख याना व्युगुलि शत्रुत नाप पराजित जुइमाःगुखः धयागु वर्तमान भारतया असफल व अवकाशे सुंक च्वं च्वं हिन्दू नेता सावरकर व नेपालया बाबुराम आचार्यया ध्व जिकीर खः । नेपाली छगू उखान दु, 'खाने पिउने रामे चोट पाउने च्यामे ।' कारण तर्क व विवेक विस्तृत याना इतिहासया अध्ययन याइबले मनुस्मृति व भृगु-संहितथें जागु हिन्दू-शास्त्रया ध्व ज्या खने दइ । हानं हिन्दू कानूनं वैश्य व शूद्रथें जाःपि बहु-संख्यक जाति (वर्ण)यात हतियार तये मदुगु Arms Act कानूने जाके यात, गुकिं याना हिन्दूतये दक सबे अपो संख्या मनूत विना हतियारयापि जुल । ल्यन ब्रम्हू व क्षत्रिय । थुकीनं ब्राह्मण जाति पूजा पाठ यज्ञ याना 'परमुण्डे फलाहार' धयागु उखान न्होने तया थः अलग च्वना लड्डू उरे याये तोता छाय् युद्ध विद्या ज्वना रण संग्रामे वना ज्यान जोखिम याः जुइ ? ब्राह्मणतये चातुर्वर्ण राज्यया बाह्यान्तर देवता अथवा भूसुर द हे दु । अले ल्यन विदेशी दुश्मनपाखें रक्षा याइम्ह अल्प संख्यक क्षेत्री वर्ग । थुकि ब्राह्मण, वैश्य व शूद्र स्वंगुलि वर्ण रण-क्षेत्रया लागी निष्क्रिय सिद्ध जुल ।

विचरा तप्यंपि लडाकू अल्पसंख्यक क्षेत्रीतयेसं थः गुरुदेव ब्राह्मण देवताया फुरफुरे याःगु भरे वैश्य-तयेगु आर्थिक मदतया सहारा कया गुलिखे विदेशी-

तयेगु प्रहार फया पराजित जुइ माल । ब्राह्मणतयेत राम जूसां लक्ष्मण जूसां स्वस्ति याना दक्षिणा काये-गुलि हे फुर्सत मदु ! वैश्यत न्ह्याह्व वःसां व्यापार बढे जूसा गा हे गाःपि जुल, शूद्र जाति न्ह्याह्वसिगु जूसां सेवा याना फोहर व चिप नयेगु ला खः धया च्वन ।

आर्यतयेगु प्रवेशं लिपा ऐतिहासिक काले दकसिबे न्ह्यापां भारतं निनेवाया रानी रेमिरेमिसया ल्हानं नये माल । अले फारसया द्वारा यूनानया बादशाह सिकंदर आदिं लिपा गुलि यूनानी पच्छिमी नाप लात । शक हूण व कुशाणं लिपा तुर्की अरब आदिया लहाः ननं थौंतकं स्वस्थ स्वतन्त्र जुइगु बाकि तिनि । थुकिया कारण खः, प्यंगू वर्ण विभाजित हिन्दूतये खालि क्षेत्री वर्णयात परास्त याना स्वंगू वर्ण ब्राह्मण, वैश्य, शूद्रयात पुसाय् हे विदेशीतयेत प्राप्त जुल ।

हिन्दू जातिया भेदभाव अपो दया ववं थौं ला स्वद्वः जाति उप-जाति छूत-अछूत व करीब स्वसः जाति धर्मया सम्प्रदाये हिन्दूत विभाजित जुया च्वन । उकिं हे डा० अम्बेदकरजुं धया दिल, 'हिन्दूतये गुगुं विश्व नाप मिले मजूगु गुण दुसा व जाति भेद खः ।' थुकथं थःगु लज्जापूर्ण धार्मिक सामाजिक, राजनीतिक दुर्बलता तोपुइत बुद्ध-धर्मया अहिंसावादयात न्होने ध्वायेगु गन तक मुनासिब व सफल जुइगु खँ खः ।

बौद्ध धर्म अहिंसायात अवश्य थाय् दु, तर गन तक आदर्श, त्याग, तपस्या, सहिष्णुता आदि धम सम्बन्धी खँ दु अन तक न्ह्यागु सभ्य धर्म अहिंसाया स्थान अवश्य हे दइ । तर गन तक 'अहिंसा परमो

धर्म' धयागु सिद्धान्त दु, अन तक बौद्धधर्म गुगुं हालते मिखा तिसिना माने यायेत तयार मजू। 'अहिंसा परमो धर्म' धयागु वाक्य गुगुं बुद्धधर्मया शाखा उपशाखाय् खने मडु। वेद, महाभारत, जैन-ग्रन्थे जक व वाक्य ल्हुगु दु। हरेक खेँ 'अहिंसा' धया अन्याययात नं सह याना च्वँ वाबु, सह याये मफुसां सह याना च्वँ धका धया गुगुं राष्ट्र वा जातियात गुलाम यायेगु उपदेश बुद्धं व्युगु मडु। गुम्हसिनं धाइ, व बुद्ध धर्म मस्यूह मूर्ख खः।

भारतया वास्तविक इतिहासयागु पन्ना पन्नाय् थ्व हे प्रमाण बिया च्वंगु दु, बिम्बसार, अजातशत्रु चन्द्रगुप्त, महान अशोक, कनिष्क, समुद्रगुप्त, विक्रमादित्य, स्कन्दगुप्त, हर्षवर्धन आदि आदि ततःधंपि सम्राटपिसं राजनैतिक, समाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक रंगमंचे गुगु असाधारण अभिनय याना भारते जक मखु विश्वे थ्यंकं भारतीय सभ्यताया व संस्कृतिया अमर छाप तथा व कालयात बौद्धकालीन भारत धया आनन्द व अभिमानं थौं नं सभ्य व सुसंस्कृत सज्जनपि प्रसन्न जुया च्वनी।

बुद्ध धर्म अहिंसाया पाठ स्यना बी अवश्य, तर देशद्रोही, दुष्ट, पापी वा आततायी खतम यायेगु ज्याय् बौद्धपिसं तलवार ल्हनेगु ज्याय् गबले विस्तार याइ मखु। छाय्धाःसा दुष्ट संसारे काटमार जुइ, व हिंसा हिंसाय् ल्याः खाइ मखु। बौद्ध कालीन भारते ततःधंपि जुजुपि नाप आपालं संघर्ष याइपि दुर्घर्ष सेना व नाना प्रकारया शस्त्रास्त्र दुगु खः। थुपि बौद्ध सम्राटपिसं थःगु राष्ट्र रक्षाया लागि दुश्मनतयेत मूलोच्छेद यायेगुली गबले उखेँ थुखेँ स्वयामच्चं। उकि हे थौं दक्षिण-पूर्वीय एशियाया महान चीन, मंगोल, कोरिया, जापान, लाओस, वियात्नाम, कम्बोडिया, थाइलैण्ड, बर्मा,

सिलोन आदि देश थौं नं पराधीनता नाप लवाना च्वने फुगु। चुनौति बिया च्वने फुगु।

बुद्ध धर्मया अध्ययनं स्पष्ट जू, थुजागु तर्क न्हापा बुद्धया जीवनावस्थाय् नं सिंह सेनापति धयाम्ह कुशल सेनापति (जर्नल) थःगु मने उठे जूगु शंका समाधान यायेत बुद्धयाथाय् वया न्यंगु खः।

सिंह सेनापति न्यंगु खः, 'तथागत ! दया करुणा मैत्री, अहिंसा, आदिया उपदेश बिया बिज्यायेगु सा छेँ बुँ, मस्त, मिसात, सर्वस्व मां, नगर, देश, राष्ट्र, आदि हरण याइपि अपराधीपित नं दया, करुणा, अहिंसाया हे व्यवहार यायेगु ? छु अत्याचारीयागु अत्याचारयात नं सह याना वयागु गुलामी स्वीकार याना दुश्मन समाप्त याना देशे शान्ति स्वस्ति हयेत याये मालीगु युद्ध नं मनाही (वर्जित) ला ? छल्पो-लयागु अहिंसाया अर्थ छु ?'

बुद्ध धया बिज्याइ—“गुम्ह दण्डया पात्र खः, वयात दण्ड बीमाः, गुम्ह पुरस्कारया पात्र खः, वयात पुरस्कार बीमाः।' पापीयात गुगु दण्ड बीत याइगु हिंसा खः, व बुद्ध धर्मया अहिंसाया विपरीत मखु, अपितु पापीया पाप सिलेगु साधन (साबुन)खः। न्याय व शान्तिया लागी गुगु युद्ध जुइ, युद्धे गुगु हिंसा जुइ व हिंसा गने जुइ मखु ! न्याय व शान्तियात म्वाका तयेत उपाय असफल जुया लड़ाई याये मालीगु अवस्थाय् वया युद्ध याइ, वयागु दोष ल्वाइ-म्हसित जुइ मखु, वरु वयागु व कारण हे दोषी जुइ। दानव शक्तिया न्ह्योने गबले छ्योँ क्वछुका आत्म समर्पण याये मज्यू। विवश जुइगु अहिंसा जुइ मखु। कातरता खः। कातर जुया म्वायेगु हिंसा (पाप) खः। द्वेष, इष्या, स्वार्थं कां जुया ल्वाः वइम्ह शत्रुंयात कोथला हे जक ज्या बने जुइ मखु, वयागु दुर्गुणयात हा निसेँ लिना वयात नं थःत नं व राग, द्वेषं मुक्त

याना हृदय परिवर्तन याये फुसा जक बुद्धं संग्राम विजयी धाइ ।

“जयं वेरं पसवति—दुःखंसेति पराजितो ।
उपसंतो सुखं सेति—हित्वा जय पराजयं ॥”

अर्थात् वूम्ह दुःखी जुइ, त्याःम्हसिया शत्रु बढे जुइ, सुख शान्तिया अभिलाषी जय व पराजययात तोता अथवा लड़ाइ मयायेगु मात्र जक मखु, लड़ाइ जुइगु कारणयात हे बुइके वा (उत्पत्ति जुइके) बी मत्यधका बुद्धं धया विज्याइ । यदि कारण लिना छुयेत मेगु उपाय मंत धाःसा यायेगु हिंसायात हिंसा धाइ मखु ।

आःला गौतम बुद्धया अहिंसावाद बांलाक स्पष्ट जुल जुइ । थव हे खँ याना ला बौद्ध देश स्वतन्त्र जूगु । थःगु स्वतन्त्रताया रक्षाया लागी हिंसाः न्ह्या-केत नं छुं मती मतःगु । यदि भारतं बुद्ध धर्मयात हे अंगीकार याना हिन्दू धर्म, जात, कुजात, थीत्य, थी मत्य धयाः मथ्याः आदि भेदभावमूलक अले खि नइम्ह खिचा याकप्वाले तये ज्युं जा नइम्ह मनू थी मज्यु जात वनी धाइगु स्मृति पुराण धर्म तोता च्वंगु जूसा भारत थथे गुलाम जुइ हिन्दू जातिया थथे टुक्रा टुक्रा जुया ल्वापु ख्यापुया ख्यः जुया भारतमाताया निपा ल्हाः पूर्वी पश्चिम पाकिस्तान बने जुइ मखुगु धका थुजागु खँ मतीतया धागु । थौं नं हिन्दूत सुधार यायेत गांधी गोडसे बाजेया गोलि नये माल, नेहरूं सरकारी शक्ति प्रयोग याये माःगु व बुद्ध धर्मया शरण बने माःगु । थौं भारतीयपिसं बुद्धयात राष्ट्रीय गुरु माने याःगु छाय् ? नेहरू हिन्दू द्रोही जुया मखु हिन्दूधर्मया विचित्र लीलां भारतयात मुक्त याये मागुलि खः । बुद्ध-धर्म गुगुं साम्प्रदायीक धर्म मखु

गुम्ह विवेक—बुद्धिया लं वनी वयात हे बुद्धमार्गी धाइ ।

हिन्दूधर्म वा ब्राम्हणवादया मूल शास्त्र भृगु संहिता, मनुस्मृति, रामराज्यया कानूनं जाति यात कट्टर रुढी बुद्धिया भयंकर गाले स्वथना नं पशु व सिमा-स्वांमाँयाथे भिन्न भिन्न जातपात दयेका दुश्मनत नाप ल्वाइपिं क्षेत्रीत जक जुल । उकी नं अनेक वंश, थरं जर्जरित जुया च्वंगु क्षेत्रीय सेना-यात मेपिसं वाकि तइला ? मुसमान तयेसं ला संगु बःछि हे तेरे मयासे भारतयात गुलाम यात । मुसमानतेसं हिन्दुस्थान सु नाप छू धर्म याके लाका काःगु ? बुद्ध मार्गीयाके कि हिन्दुयाके ? मुहम्मद वीन काशिमं सिन्ध प्रान्त बुद्धमार्गी जुजुयात बुका काल कि हिन्दू जुजुयात बुका ? शाहाबुद्दीन मुहम्मद गोरीयात सःता भारत गुलाम याःम्ह जुजु बुद्धमार्गी कि हिन्दू जुजु जयचन्द्र ? मूहम्मद गोरीं दिल्ली त्याका गुलाम याःबले दिल्ली बुद्धमार्गी जुजु जुया च्वंगु कि खूब शूरवीर हिंसाया पुजारी पृथ्वीराज ? कुतुबुद्दीनया सेनापति वख्तियार खिलीया नां न्यनेवं न्हिपँ कले छुया विसिवंम्ह अहिंसावादी बुद्धमार्गी जुजु खः कि गौ ब्राम्हणकारक हिन्दू राजा ? थुकथं हे गुलिखे प्रश्नया लिसः कायेमाःगु दु, बौद्ध-धर्म भारत गुलाम याःगु ला कि खूब गौ ब्राम्हण भक्त क्षेत्री जुजुपिसं कातरता पूर्वक गुलामी स्वीकार यात ?

बुद्ध-धर्म मनूयात मनू यायेगु खँ स्यनी, मनूतये विच्चे नं जातपात, छूत अछूत, कुजात थजात आदि स्यना पशुतयेथे मनूतये नं थरी थरी याना मनूयात पशु जुहगु स्यनी मखु । अस्तु !

प्रतीक्षाया लंघ्

श्री दुर्गालाल 'ख्वबिलु'

(नेपाल भाषा समितिया साहित्य सम्मेलने पाठ जूगु)—सं०

निष्कपट हूंकन शून्य अनन्ते
भुग्लुं तिमिला च्वंच्वन छायथें ?
नुगः मर्छिका धर धर ख्वबि नं
हाय्कल विरहं पुनाः जितः थें !

हागु व ख्वबिया तिकि तिकि सःले
भान जितः जक थय् छाय् जूगु
“प्रणय-प्रतीक्षाय् सुनां मचाय्क
आशा सुतिहिं वल ज्वी धैगु ।”

सिच्चुक अबले फसं वया जिगु
द्योँह व आशा तीजक थंगु;
क्षण जाय्वं तर भाव दुराशां
म्ह्या थव मिखायां चाय्कः वोगु !

थुगु हे बखतय् दूर क्षितीजं
सी-बाजंया सः ताय् दै वल,
ध्यन्यवं न्ह्योन्य थव मानस-दबुली
प्रलय-प्रभञ्जन प्याखं हूवल !

मन-मकले अलय निराश हेंगवाः
गुनुनु छत्थूं हरे न्वया वल,
वेदना-ताचां ख्वबिया धुकुती
ताः खन्यवं ख्वबि वाः वल सललल ।

किन्तु सुनां स्यू चिर वियोगया
घाः जिगु नुगलय् दुन्य दै च्वंगु !
उकिं हि स्यायथें इमिसं दः थुलि
ख्वबिलु धका थौं लाय् लाय् वूगु ॥

न्हिन्हसिया मतयात

श्री एन० के० 'रोशन'

मत छ निभालय् गुलि च्यात अहो !
किन्तु छुयाय् उलि तेज मदु ।
उकिं छन्त थौं मखं सुनां नं
छखें मखं हे थन भिं जू ॥
छंगु राय खः भिंगु चेतना
ख्यूं थाय् जक हे थी माःगु;
गुकिया निंति धुन थः नाले
सुनां मखंसां जिं खंगु ॥

फलया माका, क्वछू न्ह्याबलं
वयात अमं हे गइगु थन ;
उकिं छन्त नं कुनाः तलं छु
दुंदुं च्याय् हे माःगु थन ॥
सत्य सत्य जिं थः नालागु
थः हुइ माःसां मखु तोते
छलिस्य बुला थन प्राण दुयासां
बवाला पिकया क्यन्य सय्के

नेपाल भाषा व्याकरण व मीगु ज्या

श्री सूर्यबहादुर पिपा

ऐन-कानून छगू मुलुकयात गुलि खातिरं आव-
श्यक जुउ, उलि हे नक्सां छगू भाषायात व्याकरण
नं माः वः । गथे देश, काल, व मनू स्वयां कानूनया
सृजया जुइ, अथे हे भाषाय् नं शब्द रूप व वाक्य-
विन्यास हिलावं वनिइ । श्व छगू मानये मयासे
मगाःगु सिद्धान्त खः । अथे धका आमूल परिवर्तन
भाषाय् नं कानूनय् नं अवस्थावशं मजुइगु मखु ।
छम्ह-निम्ह व्यक्तितयगु निर्देशनय् जक आधारित
जुइ मखु । खः, भाषामयजुयात ख्वाः सिकेगु व
समायाकेगु ज्या साहित्यकारतयगु हे लहातय् लाना
च्वनिइ । थय् खः धायेवं तुं छगू आधारय् मच्चंसे
थौं-कन्हय् थें मीगु नेपाल भाषा यःयःम्हस्या यःयःथें
च्वयेगु याना च्वंगुयात बांलाः जुउ धका मी शीर्षस्थ
साहित्यिकतयत धन्यवाद लवलहायेगु ला जिगु
विचारय् मन्हाः ।

छुं समय-काल तक मीगु मांभासं उन्नतिया
त्वाथः गयेगु अवकाश काये मफुत, गुकिं याना मीगु
भाषाय् अनेकता दुहाँ वया विल । श्व छगू अप-
शोचया खँ खः धका मीगु मतिं खना च्वंगु दयेकं थमं
धाया थुजोगु व्याकरणयात जबर्जस्ती मान्यता
कायेकेगु ल्याखं थःथः सुरय् मी आः थें व्वाना हे
च्वन धाःसा म्हुन दुःखया खँ लिपतय् वया जुउ वइ ।
श्व खँय् मीसं आः हे कथीक विचाः यासे छगू
व्याकरण निर्माण मयात धाःसा मी मास्टर
प्रोफेसरतयत नं नेपाल भाषा स्यनेगुलिइ कठिनता
पिहाँ वया छगू रूपं मीगु माँ भाय्पाखे प्रेम दया
च्वंगु दुसुना वनिइगु नं आपालं सम्भव दः । खँया
सारांश थुगु खः कि विचारार्थ अनेक भाषा च्वयेगु
रूप क्यनेगु ज्या जुयेगाके माल । झायकि मीगु

भाषाया इतिहासय् मेगु हे अध्याय शुरू जुये धुंकगु
दः ।

मीगु भाषायागु व्याकरणयागु सृजना यायेत
थुलि खँ मानये याना कायेमाः ।

१ लिउनय् 'इ, उ, ए' बाहेक लोप जुया उच्चारण
हे मजुये धुंकःगु शब्दया दथुइ व लिउनय् च्वंगु आखः
यात लोप हे यायेगु ।

२ छगू शब्दया दुनसं सन्धी मयायेगु ।

३ सच्छिइ गुइँगः आखः मीगु भाषाय् ह्रस्व
यायेगु ।

४ नाटक तोताः च्वयेगु बखतय् साहित्यय् स्था-
नीय छाप मवयेकेगु ।

५ प्रामाणिकता मानये याये माः, तर अथे धका
लोकं लहायेगु हे तोतये धुंकगु रूप हाकनं च्वयेगु
याना महयेगु ।

६ आधुनिकता मानये याये माः ; तर विदेशी
शब्दमय जुइके मबियेगु ।

७ शब्दया अभावं न्हूगु शब्द थायेया सिकं थःगु
मुलुकय् च्वंगु मेमेगु भाषाय् मालाः दःवःगु शब्द नि
दत्तले कायेगु ।

८ ताकालं निसें मेगु भाषां मीगु भाषाय् वयाः
चलित जुया च्वंगु शब्दयात प्रयोगं बहिष्कार यायेगु
मयायेगु ।

९ मेगु भाषां मीगु भाषाय् वया च्वंगु शब्द ला
खः, तर नेपाल शब्द हे जुये धुंका च्वंगुयात गथे
याना हया तल अथे हे उगु हे शब्दयात शुद्ध धक
धायेगु यायेगु ।

✽

✽

✽

१. लिउने 'इ,उ,ए' तना च्वंगु शब्दयात क्यना हे वियेगु उत्तम । छाये धाःसा शब्दरूप गुगु प्रकारं चलये जुया च्वन स्पष्ट रूपं खने दया च्वनिइ । उलिजकं नं मखु, व्वने बलय् साला नं उच्चारण याना काये छि । संस्कृत्य् सन्धी जुइ धक भोगु भाषाय् नं सन्धी हे यायेमाः धायेगु छुं कातुउगु खँ मखु । उकिं 'बग्गीइ, 'थुउ', 'खतय्' शुद्ध खः, र 'बग्गी' 'थू' 'खते' 'शुद्ध मखु । 'इ,उ, ए' बाहेक मेगु आखः लोप जुउथाय् आखः लोप हे यायेगु बांलाःजक मखु अत्यावश्यक नं जुउ । थ्व खँय् आखः लोप मयासे च्वयेगु, अले व्वने बलय् लोप याना व्वनेगु यायेमाः धायेत थुगु नकसां भोगु भाषाय् जुया वंगु गुबलेसं खने मदु । उकिं—कतः (कतक), को (कोख) मे (मेच), म्हाय् (म्हाच), भोय (भोज), पर्वः (पर्वत) प्वाः (प्वाल), बाखँ (बाखन) गां (गाम), बिचाः (विचार), प्वाः (प्वाल), मे (मेव), मे (मेस), भौ (भति), भौ (भलि), सफू (सफुलि) आदिइ 'कतः, आदि शब्द यायेमाः । तर सकर्म क्रिया नाप वइ बलय् कर्ता जुउसां थुमिसं नं 'कतक' 'कोख' 'मेव' आदि रूप काइ । नमूनाया रूपं—'कोखं चखुं चा ज्वन ।' "धाइसा, धावसा, धालसा" रूप्य् थौं कन्हय् 'धाःसा' छतां चायेकेगु याना हया च्वन । तर 'धाइसा' व 'धालसा' रूप आपास्यां लहाःनि, 'धावसा' छगू जक 'धाःसा' धाया येके थुंकल । उकिं प्रयोग थये जुइः—

धाइसा—वं जित थः धाइसा जि वयात थः नाले मालिइ । धालसा—वं जित थः धालसा जि वयात थः मनालेगु जिगु अकर्म खः ।

धावसा—वं जित थः धाःसा जि नं वयात थः नाले । हनं छुं शब्द निगुलि उतिकं चलित । अपि थुपिं खः—नेपाल (नेपाः), देश (दे), बल (वः),

जवखव (जःखः) इ० । थुमित नितानं रूपयात शुद्ध याये माःवः । तर प्रयोग्य् छुं पांः ।

२ क्रियाय् छगू शब्दया दुनसं सन्धी याये मजिउ । 'फइ' (फै), खिनिइ (खिनी), मजिउ (मज्यू), ई० । 'फइ' यात 'फै' च्वये माः धायेगु यायेत 'काइ' यात गय यायेगु खः ? 'काइ' स 'इ' यात 'का' नं हे साला उच्चारण यायेगु भोगु भाषाय् खने दः । उकिं 'फइ' 'खिनिइ' 'खिनिइ' 'मजिउ' 'बुउ' यात हे शुद्ध यायेगु याये माः थें च्वं । प्रयोग याये बलय् अःपुउ । 'अकार' व 'आकार' स गथे वर्तमान काल वाचक रूप्य् 'ः' वइ, अथे हे 'ई, उ' थाय स्वया वइगु बांलाक खने दः । उदाहरण क्य् दः ।

वं पःखाः गइ ।

वं लः फः ।

अमां जित बजि बिउ ।

मस्तयसं क्हासय् ध्वाथुइकःगु मथुउ । आदि.....

३. सच्छिइ गुइँगः आखः भोगु भाषाय् ह्रस्व हे खने दः । गथे बजि, थिमि, पालु, अजु, इत्यादि । थ्व खँ काया श्री ज्यान बहादुर नेवाजुं 'नेपाली' शब्दयात नं 'नेपालि' शुद्ध याये माः थें खँ पित हःगु उचित खने मदु । छायकि 'नेपाली' शब्द भोगु शब्द मखु । 'नेपामि' 'खः भोगु शब्द ।

४ नाटक तोताः मेगु बखतय् भाषा च्वयेगुलिइ स्थानीय भाय् वयेके मजिउ । नाटक्य् नं थौं-कन्हय् जुउ वःगु खः, गुबले पात्रतयगु व्यक्तित्व प्रदर्शन यायेगु कुतः नाटककार तयसं मनो-वैज्ञानिक ढंगं यायेगु शुरू याइ । उकिं 'कया' जुइ मखु 'काया' जुइ, 'धया' जुइ मखु, 'धाया' जुइ, 'फू' जुइ मखु, 'फया' 'फः' 'जुइ' 'मफ' जुइ मखु, 'मफया' अथवा 'मफु' जुइ । 'दः' जुइ, 'दु' जुइ मखु, 'मदु' जुइ, 'मदः' जुइ मखु, 'सिउ' जि नाप वइ मखु, 'सिया' जक वइ । उदाहरण—

जवखव

१०७७

[७८९]

जिं रामयाके सफू छगू काया ।

वं जित थ्व खँ धाया हःगु ला खः ।

कृष्णचां ज्या याये फः ।

जिं नं ज्या याये फया ।

अमिसं ज्या याये मफु ।

ख्वपय् हाईस्कूल खंगू जक दः ।

तर अन आः तकं कलेज छगू हे मदुनि ।

जिं नं छं याःगु ज्या सिया ।

छं धाःगु खँ जिं थुया । इत्यादि ।

५ प्रामाणिकगु खः, तर बेचलित हे जुये धुंगु-
शब्दयात पूर्वरूप विये मजिउ । दृष्टान्तय्—‘तिन्हुउ
-ख्यः’ खः, गुगु थौं ‘तिनि ख्यः’ धायेगु याये
धुंकल ।

६ थौंया जमानाय् जक मखुन्हापां निसें शब्दया
कालबिल फुकं भाषाय् जुया वंगु खने दः । ‘ई’,
‘समय’ ‘बखत’ ‘टायम’ पर्यायवाची शब्दपाखें थ्व
खँ स्पष्ट जुउ । तर थःगु ख्वाः नं ला न्ह्याम्हस्यां दः ।
उकिं कट्टरम्ह ब्रम्ह बाज्यां थें मखु, छम्ह उदार हृदयीं
थें भीगु भाषाय् मेगु भाषाया शब्द लोकं हःगु जक
कायेगु याये माः । अन्यथा न्हापां लेखकं नि ह्ये
मजिउ ।

७ छगू चुकयापिं मनूत न्ह्याको मिलये मजुउ
धासां यक्को क्षेत्रय् अमित सहलह याये माला हे
वइ । उकिं अमि भाय् पाःसां शब्द वं वयागु—वं
वयागु काया हे च्वनिइ । थुकिं धाः, थःथः छपा
जुया थहां वनेत नं भीसं मदुगु शब्द दछिं दत्तले
जला खला भाय्याके त्यासा कायेगु निं याये माः ।
छायकि नेपाल भाषा, नेपाल भाषा खः ।

८ ताकालं निसें भीगु भाषाय् वया च्वंगु विदेशी
शब्दयात थःपिनि हे शब्द भाःपे माः, गथे मेगु देशं
बाय् हे च्वने थें याना यक्को पुस्ता च्वने धुंकःपित
नेपामि हे भीसं याना छ्या च्वना । भारतय् हिंदी

भाषां उर्दू, अंग्रेजी शब्दयात पित्यना न्हूगु शब्द थागुः
आपास्यां हिसि मदु खना च्वंगु दः ।

६ मेगु भाषां भीगु भाषाय् वया भीगु हे शब्द
जुये धुंकःगुयात अथे हे भीसं च्वया विये माः ।
‘हानि’ ‘जिन्दगी’ खः ।

* * *

भीगु भाषाय् छगू गजबगु खँज्या जुया च्वंगु
दः । Was या अर्थ मदु तर Must या धाःसा
खंगुलि काल दः । ‘माः’ ‘मालिइ’ ‘माल’ । Is या
अर्थ ‘खः, दः’ जुउ थें Was या ‘खत’ ‘दत’ धाये
धाःसा वास्तवय् मखु । ‘खयेगु’ ‘दयेगु’ क्रिया नापं
पूरक शब्दया थासय् वया च्वंगु संज्ञा खःसा जक
क्रिया वइ । तर विशेषण जुउसा चाहिं क्रिया
मदया च्वनिइ । लुमंके थ्व माः कि विशेषण ‘म्ह’
आखः संयुक्त जुउसा क्रिया नं वः । स्वया दिसँ ।

He is rich (थौंकन्हय) व तःमि ।

He was rich (उबले) व तःमि ।

He is rich व तःमिम्ह खः ।

He is there व अन दः ।

He was there व अन दःगु खः ।

He came व वला (यँपाखे ‘वल’ नं गाका
तल) ।

He has come व वल ।

राम छम्ह शान्ति निकुञ्जया छात्र खः ।

टेबुलया चःनय् सफू छगू दः ।

आखः लोप मजुउगु शब्दय् ‘न’ या अंकार जुया
सकर्मक क्रिया नापं कर्ता रूप काइ । ‘जि, छ, व’
बाहेक मेगु सर्वनामय् ‘स्यो’ वइ । आदरार्थी ‘पिं’
वइ वलय् ‘सं’ वइ ।

रामं जा नल ।

यक्कोस्यां खँ ल्हाः ।

रामपिसं जित दाल ।

‘याम्ह, या, यागु, स्या, गन-गन वइ ध्व नं भी मध्ये यकोस्यात वाचा मदया च्वन । ‘जि, छ, व’ सर्वनाम तोता, मेगु फुकं सर्वनामय् ‘या’ व ‘यागु’ या थासय् ‘स्या’ वइ । मे, यको, धनीम्ह, द्यंम्ह । ‘याम्ह’ या लिउनय् प्राणीवाचक शब्द वइ । ‘यागु’ साधारण निर्जीव वाचक शब्दया हनय् वइ । अले ‘याम्ह’ व ‘यागु’ या संधी रूपं जुइ वलय् ‘या’ जक नं च्वं वइ ।

यकोस्या विश्वास प्रजातन्त्रय् दःगु खने दः ।

द्यंम्हस्या खुवाल्य् सुनं हाक इयेका बिल ।

पिनय् वःम्हस्या नां छु ?

वयागु नां वैकुण्ठभक्त खः ।

वयाम्ह पासा वैकुण्ठलाल वल ।

वया छ्येँ ख्वपय् खः ।

वया पासा दामोदर जाँचय् पास जुल ।

थथेँ तुं ‘यात’ व ‘स्यात’ स नं पाः । ‘स्या’ वइ थाय् ‘स्यात’ अले ‘यागु’ व ‘याम्ह’ वइ थाय् ‘यात’ वइ । तर “जित, थःत, छंत, निमित्त, छित, छिमित, थः पित’ इव नियमय् मलाः ।

आपाया ‘लिसेँ’ व ‘पाखेँ’ नापं वल कि अंकार संज्ञाय् व सर्वनामय् च्वं वइ । थुगु शब्द मवसे अंकार जक वया नं अर्थ नं बिउ वः ।

छं लिसेँ ध्व खँय् जिगु विचार पाः ।

छंपाखेँ जि थुलि उप्पो आशा याये मफया ।

भ्यालं मचा कुतुं वल ।

रामं ल्हार्तं मि थिल ।

‘स’ या थासय् ‘अकार व आकार व ओकार

‘स’ :य् वइ, अले ‘इकार व उकार’ स ‘इ’ वइ ।

भ्यालय् मनू छम्ह दः ।

लुखाय् च्वंम्ह सु ?

रेडिओय् तार छपू चव्वुत ।

जिन्दगीइ सुख म्हो जक वइ ।

दालुइ कःनि प्वंकि ।

भूतकालब् क्रियाय् गनं ‘ल’ अले गनं ‘त’ वइ, थुगु खँय् मेगु लेखय् जक खँ लहाये । छायकि ध्व खँय् खँ ताहाःनि ।

मुख्य खँ ध्व खः कि ख्यङ्ग रूपयात सुधये यायेगु भी सकलस्या कर्तव्य जुये माः । छगू शब्दं धाःसा भी फुकंस्या थें भाय् स्यने धुंकाःगु खने दः । गुगुं छगू थाय्या भाय्यात जक प्रधानता बियेगु भी पाखें ज्या जुये मजिउ । जिगु दृष्टिकोण थुगु खः ।

“भीगु भाषाया व्याकरण तयार यायेत नेवा-तय पुचलय् दको जातिया व थाय् थासय्या प्रति-निधित्व याइगु छगू ‘व्याकरण-निर्माण-साहित्यिक समिति’ दयेका उकिं बिउगु शुद्ध रूपयात मानये यायेगु याना यंकःसा थौंथेँ भी व्याकरणया खँय् खिचिखिचि जुइमसु ।

विवाह

कुमारी प्रकाशदेवी, तानसेन

मिखां ख्वबि धरधर वयेकु वयेकुं विनोदया
ल्लाः ज्वना आर्द्रं स्वरं विमलां धाल—‘आः छि
गबले लिहाँ भाइगु ? तोता वनीम्हसिया धका
याउँसे च्वं, तोतका च्वनीपिनि गुलि.....’अले
अनं लिपा वया कथुं शब्द पिहाँ वयेमफया मस्तिष्क
पाखे वना वया मिखां भं अपो ख्वबि तिकिनन ।

विनोद अचल जुया निरुद्देश्य दृष्टि छखे स्वया
च्वन । छुं-छां धाःगु मखु । व अर्ध-चेतनावस्थाय्
लाःम्हथे छुं तीव्र आन्तरिक वेदनां चुइका तःम्हथे
सुं-क- थिंग दना च्वन । मिखाय् वःगु ख्वबि हुया
विमलां हानं धाल—‘जित ल्वःमंके मत्य न्है ?’
विनोद भसंग वंम्हथे जुल । विमलायात न्हापां छको
त्वलहँ स्वल । अले गम्भीर जुया धाल—‘विमला,
जि ल्वहँयाम्ह मनू मखु ।’

विमला व विनोद नापं नया, नापं त्वना, नापं
म्हिता व्वलंपि । अले नाप नापं व्वना नापं हे
विचार क्षेत्रे नं पक्का जुया वःपि । आधुनिक विचार
यक्त्र दया नं छेँया भयं गनं मवंसे च्वंपि; ग्याग्यां
सुसुं हे जूपि । व्वनेबले निम्हे कम्बाइण्ड जुइ, कोर्स
सिधयेकी । निम्हसिनं प्रवेशिका पास यागु दच्छि
दत । दच्छि निम्हं फांतां फुंतुं जुल । व्वंके मखुत धका
पक्का याये धुंक्रुगु । लिपा हानं गय् गय् जुया गय् गय्
जुया व्वंकेगु मती तल । विनोदयात नेपाले च्वना
च्वने मत मंत । हानं रुढिवादया हू वयेका विच्चे
ध्याक्क ध्यापा-ध्यापा पंका तइ धका विदेशे वना
व्वंवनेगु पक्का यात । विदेशे च्वने काहाँ वये मखु ।
मायां ध्यवा छ्या महसे च्वने फइ मखु, विनोदया
बुद्धि हे थ्व । वं स्यू वया अबु धर्मात्मा, ध्यवा नं फुके
फुम्ह । अले ला अनाथम्ह विमलायात नं उलि याना

बिल । घनिष्ठ मित्रताया नातां विमलायात अबुम्ह
मदयेवं विनोदयो अबुं कय्पुया काःगु । अम्ह छम्ह
बौनं काय्यात गुलि माया याइगु खः, उलि हे म्हाय्
यांतथे विमलायात माया नं यात । विमलानं विनो-
दया माँ बौयात थः हे माँ-बौ याना तःगु खः ।
विनोदया माँया विमला असाध्य यः । विमला छम्ह
दुबले याकः काय्म्ह मिसायात म्हाय् छम्ह नं दुगुथे
च्वन । विनोद व विमलाया मायाया प्रेमया पात्र
जूसा विमलाया नं कालेजया शिक्षा थः नापं काये-
केगु इच्छा । विनोदया थःगु निर्णय बल्ल जूगु जूसां
विमलायात नं व्वंकेमाः धका निकः स्वकः धाःगु नं
खः । तर चित्तबुझे याना बी मफु ।

थ्व खं याना विमलाया मने अनेक तर्कना जुल
वया अन्तर-हृदयं धाल, ‘छु जि म्हाय्मचा जुल
धका हे जित मव्वंकेगु ला? मखुसा विनोदयात जक
व्वंके छ्येगु जित मछ्येगु छाय्?’ विमलाया हानं
विचार हिली । धाइ, ‘जि थः मचा मखु, विनोद
ला थः मचा ।’ वयात लुमनी, ‘विमला, छ व विनोद
भति हे जिमित फरक मदु । व काय् खः छ म्हाय् ।’
ख नं खः, नये, त्वने पुनेगुली गबलें भ्याः फरक मया
उकिं विमलां गबले मिसा जुया व्वंवने मखंगु निर्णय
याःसा, गुबले कतः मचा जुया धका निर्णय याइ ।
निगू निर्णये छगू निष्कर्ष पिकाये मलावं विनोद नाप
वया वाय् माल ।

ह्याउँसे च्वंगु ग्वंगःचुलि स्वाँमाः ख्वखाया म्हे
अबीरं छाका लहाते फल-फुल, सकले नाप बिदा
जुइ धुंका विनोद विमलाया थाय् थ्यंकः वःगु ।
विमलां विनोदयात खनेवं नुगः थामे याये मफुत ।
छको विनोदयात स्वल व भक्तः धाः । वया लिसः

बी मास्ते वःगु ला खः यक्व यक्व हे । तर कथुइ हहःपन ख्वल, बाल ।

❖ ❖ ❖

न्हूगु देश न्हूगु रीति-थिति, न्हूगु वातावरण, न्हूगु पहः । द्रलंद्रः छात्रया दथुइ विनोद याकःचा लात । न सुं सम्बन्धी, न परिचितपिं । निहच्छि कालेजे च्वना होस्टले वइ । कालेजे च्वंतले ला मां व विमलाया याद मजू । सुथे—बहनी ला वयात मां व विनोदया स्मृतिं घौछि हे मतोतू । गबलें गबलें ला ख्वख्व मख्व नं धाया वइ । थःत थमं बोबी । हानं गबलें लिहाँ हे वनेथें जागु इच्छाया किचलं नुगले गाइ, थःत थमं हानं मूर्ख धाइ ।

दिं फुनावं वन । लिपा दिं फुनावं लिसे होस्टले पासापिं नं दत । गुलिं तसकं हितैषी, गुलिं साधारण परिचित, अले गुलिं गुलिं ला जीवनया वास्तविक इच्छा स्मेतं प्रकट याइपिं छेँ-छेँ सु-सु दु, छेँ बुँ गय् खः स्मेतं सी धुंक्पिं ला-हितें मिले जू वःपिं पासापिं दया वल, छेँ या याद तापानावं वन । छेँया सम्बन्धी जिज्ञाशायात विमलाया पौ द्वारा समय समये संतुष्ट याना च्वन । विमलायात बरोबर आश्वासन बिया हइ, उपदेश बिया हइ । उखे विनोदया नितिं हृदयया सिबे अपो कलमया खँ, थुखे विमलायात ख्वयेगु विषय । उखे न्हापाया न्हू फुकं पुलां जुया वन, थुखे विमलायात पुलांगु घाः भ्रमं न्हू जूथें दुःखं कष्ट कचिना यंकल ।

पूषया महीना । सकभनं खसुं तोपुया च्वन । दिन पर दिन विमला तःधिक जुया च्वंगु । अनिलं विमलाया विवाह विषये चिन्ता याना च्वंगु भ्रमं बढे जुयावं वन । आःतकं छु निर्णय याये मफुगुलिं भ्रं चिन्ता जुल । माघ, फागुण, चैत्र, वैशाख थ्यनेत छु मानि । अनिलया नितिं विमलाया विवाह थुगुसी हे मयाःसें मगाः । विमलाया जीवन-स्यनी धका व

ग्याः । थौंया यौवन अवस्थाय् विवाह मजूसा गबले जुइ धयागु प्रश्नं गबलें वयात सुंक मतः । यादव वयागु मनयात लःलःभति मघाःसां विमला-या जीवन अन वयाथाय् सुखी जुइ धयागु विचार तु दु । अयनं दुसा रूप, यौवन, धन दुम्ह वयात यः । यादव रूप व धन गाक्कं दुम्ह खः, यौवन जक भति मंत । उकिं अनिलं याकःचां निर्णय मयासे च्वं च्वंगु खः । बहनी थः जहानया न्होने थ्व खँ न्हामर्थ-सें च्वने मफुत । धाल, 'विमलायात पवं वया च्वंगु दु ।

‘गन ?’—वया जहानं न्यन ।

‘थन हे छु यादव धयाम्ह..... ।’—अनिलया जहानं मस्यु मथू पहलं ख्वाः ज्यात । अनिलं हानं धाल, ‘गय् मथूगु छं । व छु प्रेमचिया पाजुपिनि छेँ नापं च्वंम्ह ।’

‘अः व ला, भति बुढा का !’

‘मेपिं सु माः वने ले ? सीगु व म्वाइगु सुनां छु धाये फु । मखंला उखे छेँ च्वंम्ह अजिया काय् सिबे भौ थं तर व विधवा जुइ धुंकल । आः विनोदयात गय् खँ पिदने थ्व धका मुख्य खँ । व वइ मवइ नं मस्यु ।’

अनिलया खेँ अपो ‘नहीं’ यायेगु भ्रमता वया जहानयाके महु । अपो विरोध मखंबले अनिलं समर्थन भापीगु याना वःगु नं न्हूगु खँ मखु । अनिलं थुखे मेपिं मामां कायल जुया वःलिसे यादवयात हे बीगु निर्णय याना यंकल । आखिरे यादव नाप हे विमलाया विवाह पक्का जुल । दिं निर्णय जुइवं विनोदयात जि उसाय् महु, याकनं छ वा धका पौ च्वत ।

विमलां थ्व खँ सिल । वया हृदये वज्र प्रहार जुल । छेँया चाला-बाला स्वस्वं थगु विवाह सतीगु

वं चाल। गबलेँ ग्लानि, गबलेँ क्षोभं वयागु हृदये राज
यात। वं छुं निर्णय याये मफुत। आः यायेगु छु !
माँ-बौथेँ सम्बन्ध दुपिं, प्रेम याना तःपिं, ब्वलंका
तःपिसं याःगु निर्णय इमिसं वयात मभिकेत यागु
खइ मखु धका वया हृदये धाः, तर अयूनं जन्म भर
भि याना अन्ते जीवन बरबाद याना बी त्यंगुलिं वं
सह याये मफुत। गबलेँ क्षोभ जुइ, गबलेँ जीवन
खना हे वाक्क वइ। वया निंतिं प्यखेँ निराशा सिबे
छुं खने मंत। अले फुक्क खँ विनोदयात च्वयेगु मती
तल। हानं मती वन, थ्व च्वःगु स्यूसा, सीकूसा !
ग्यात। हानं च्वयेगु दित। च्वये गय् मच्चये गय् जुल।
अन्ते वं विनोदं हे आः याःसा छुं याये फुनि धयागु
विश्वास जुइवं पौ च्वल —

नेपाल

१५ गते, पौष २०१४

प्रियवर भ्राता,

सप्रेम सेवा। पौ मध्यंगु ता हे दत। शायद
फाइनल परीक्षायत परिश्रम याना च्वना दिल
जुइ। अपराध क्षमा। थथे सीक सीकं जिं छित
बाधा बी लना।

छि जिगु प्रति धात्थेँ प्रेम दु धयागु खःसा थौं
फुसा फु, मफुसा अवश्य कन्हे थुखे स्वया फासँ।
निन्हु-प्यन्हु आसे धया दी मत्य। मेगु खँ छि थन
ध्यनेवं फुकं प्वंका बी।

छिन्ह,

विमला

अनिलया पौ ध्यंत्रले विनोदया वने मास्ते वये
धुं'कूगु। तर हानं फाइनल परीक्षा जुया उँ धका
च्वंगु। अबुया स्वास्थ्य ठीक मजू धका जकं च्वया
तल, तर तच्चः धका, आमकन जा नया थन नु स्यू
वा धका च्वया मतः। मार्या थय् भति च्वःगु जुइ

धयागु मती तथा वने मखुत धयाथेँ च्वंगु। विम-
लाया पौ ध्यनेवं व थारान्हुल। छखे अबु मफु
धयागु पौ, मेखे छि जिगु प्रति धात्थेँ प्रेम दु धयागु
खःसा वा धयागु खँ। विमलाया पौली बाः मफु
धयागु खँ मदु, बाःमहसिगु पौली विमलाया जीवन
मरणया छुं खँ मदु। निन्हं मफु धायेत थ्व विमलां
थुलि बांलाक गय् आखः च्वल ?—रहस्य छुं थुइके
मफुत। जि जक ज्यूसा तुरन्त हे च्वया हे वने
मास्ते वल। तर फुक ज्या सिधयेका वंसां थौं वने
फइगु मखु। वनेगु निंतिं तयार जुल, अले कन्हेखुनु
सुथसिया गाडीं छेँ पाखेँ वन।

अनिलया छेँ विवाहया चहल पहल जुया
च्वंगु खः। विमलायात धाःसा विनोद गबले ध्यंक
वइ धयाथेँ जुया च्वंगु। व विनोदया प्रतीक्षाय् हे
च्वं च्वन। म्हिगः हे ध्यनीगु आशा, थौं ला गय्
मध्यनी धयागु विश्वास ! प्युप्युं प्युप्युं सूर्यदेव
अस्ताचल पर्वतं क्वहाँ वनीन, विमलाया मने निराशा
व आशङ्कां जाइन, अबले हे विनोद छेँ ध्यन।
विनोदया आशंकाया त्राश भावया ग्वःफय् अन
ध्यनेवं दित। वास्तविक खँ थुइवं क्षोभया क्रोधया
मि दनके जुल। विनोदं विरोध यात। तर व
विरोधया समयं पुले धुं'कूगु समय। 'अशिक्षितको
ढीपि गङ्गटाको टोकाइ' धयाथेँ हानं अनिलयागु ज्या
व ढीपि !

छखे अबुया थुजागु ढीपि मेखे विमलाया
आग्रह। विनोदं न्ह्यपु च्वल। विचाः यात।
विमलां ख्वया केवल ख्वया थ्व वृद्ध विवाहं थःगु
अनिच्छा प्वंका च्वन। अनिलं धूमधामं विवाहया
आयोजना याना च्वन। आश्वासन व्युव्युं
आश्वासन म्हुतुं बियां मगाःगु समय ध्यन।
अले लँ छुं मखन। विमला च्वना विनोद चान्हे
छेँ पिहाँ वन।

सुथे जुल । विनोद दना मवः, विमला खने मदु । पलख लिपा अनिल व वया जहानं सिल, निम्हं हे मदु । निम्हे खासाखुसु खँ जुल । तस्सकं विश्वासीपिं निम्ह-स्वम्हसित जूगु खँ कना विनोद-विमला मायेके छुल । तर खँ गन तोपुया चवनी, सकभनं विनोदं विमला ज्वना बिसि वन धयागु हल्ला फिजे जुल । गुलिसिनं धाल, इमि न्हापां निसें प्रेम जुया च्वंगु छाय् मवनी ले ? गुलिसिनं ख्याः याना च्वन, छु जुल ले सा न्हापा काय् व म्हाय् जुया च्वंगु आः काय् व भौ जुल । थम्हं लहिना ब्वलंका यःथे दयेका मेपिन्त बी म्वाःक थःत तुं दत ।' अनिल दुने नुगले तँ तया पिने लज्जां वेइज्जतं सीम्ह सर जुया भुगुलं च्वन । यादवया खलखं लाक्क पाक्क म्हुतु ल्हाना हल । अनिलया छु याये, न्हेपं प्वाः तीगु सिब्रे मेगु छुं हे उपाय मंत । वयात धर्म याना पापं पुंथे ताल । विमलायात लहिना तयागु सर्पयात दुरु त्वंकाथे च्वन । निम्ह-सितं विशेषत विमलायात छको निको ला सरा नं बिल । जहानम्ह जक ख्वया छ्यँ कलुका निर्वि-चारम्ह जुया च्वं च्वन ।

❀ ❀ ❀

लच्छिति निलाति लिपा विनोदया युनिवर्सिटी फाइनल परीक्षा सिधल । थुलिया दुने विमलायात साहस माक्क बी धुं कल । न्हापां ला म्हां छें जक वने माःसा सिना हे वने धाःह्य लिपा धाधां धाधां चित्त बुझे यात । विनोद वया पासा अले विमला

स्वम्हं छें वनेगु पक्का यात । थुखे उपाहास छको विनोदया जुइ माक्क जुल । तर लिपा जुजुं व भति शान्त जुया वन । अनिल व वया जहानं नं विनोद व विमलायात उस्त लु नं लुममंकल ।

उखुनु अनिल म्फ्याले च्वं च्वंगु, तापाकं निसें विनोद विमला वःगु खन । लेँ लेँ च्वंपिसं तोल्हे चाचां विनोद-विमलायात अपमान व घृणाया दृष्टि स्वया च्वन । विनोद व विमला अले छम्ह अपरिचित ल्याय्म्ह छें लिक्क धयाथे थ्यंबले अनिल सुंक च्वने मफुत । वया छु याये छु धया ल्प्ये धयाथे जुल । सःता छुत... 'माँह्य ! अय् माँह्य !!'

विनोदया माँ कोठाय् दुने थ्यंगु व विनोद-विमला छें क्वे थ्यंका खापा संकूगु पाः लाः । अनिलं छुं धाये न्ह्यो जहानम्हं म्फ्यालं क्वस्वत । वया म्हुतुं खँ पिमज्वल । जला खलां म्फ्यालं तुईं तुईं स्वया च्वन । विनोदं महिके सःता सःता च्वन । वया सले भति छुं छुं हे भाव मदु । माँम्ह म्फ्यालं दुपित । अबुह्य लिसें क्वहाँ वल । अनिलं स्वहाने विचाः यायां क्वहाँ वल, 'ख्वाः क्यं वये मत्य हुं धया छ्ये ।' खापा चायेकल । अबुह्यसिगु तमं चूरगु ख्वाः स्वस्वं छुं धाये न्ह्यो विनोदं धाल—'माँ, थ्व छिह्य जिचाभाजु खः, श्री निरञ्जन बहादुर बी० ए०, छह्य महाजनया काय् !' अले थुखे स्वया धाल—'मिस्टर निरंजन ! थ्वेकः जिम्ह व विमलाया माँ, थ्वेकः जिम्ह अबु !' निरंजनं छ्यो क्वहुकल । विमला तु न्हापा हे क्वहुना च्वंह्य जुल ।

सम्मा वायामो

श्रामणेरे मेधंकर

उपकारक सत्य-धर्मया प्राप्तया निति प्रयत्नया आवश्यकता दु। विना प्रयत्नं सत्य प्राप्ति सुलभ जुइ फइ मखु। विना प्रयत्नं हाम्बले च्वंगु चिकं ला पिकाये फइ मखु। थ्व जा साधारण लौकिक विषयया खँ खः। अले असाधारण लोकुत्तर अर्थात् परमार्थ प्राप्तिया निति प्रयत्नया गुलि आवश्यकता दइ, व स्वयं अनुमान याना दी फु।

सम्मा वायामो अर्थात् सम्यक्व्यायाम वा प्रयत्न, गुकिया तात्पर्य खः, कोशिश व उद्योग, मानव जीवनयात यत्न पाखे यंकीगु मिथ्या प्रयत्नया उन्मूलक, निर्माणया मूलपु आर्य अष्टांगिक मार्गया खुगूगु त्वाथः खः, अले खः मानसिक अचञ्चलावस्था समाधि प्राप्तिया प्रथम सोपान व सम्यक् प्रधान। उद्योगं हे जक कार्य सफल जुइ न कि कल्पनां। मानव मनोवृत्तिया कलुषित भाव व चिन्ता विनाशं यायेत मदयेकं मगाःगु असाधारण मनोबलया नां हे सम्यक् व्यायाम खः।

सर्वोच्च विकसित जीवनया थ्व मूलाधार खः। व्यायाम, प्रयत्नया रूपान्तर बल खः, गुगु शारीरिक व मानसिक निता प्रकारया दु। हानं शारीरिक बलया उपेक्षा मानसिक बलया प्रभाव व चमत्कार अपो खने दु। तन्त्र मन्त्रया असाधारण गुगु शक्ति दुगु खः, व मनोविज्ञानया हे साकार स्वरूप मात्र खः। बुद्ध मनुष्य लोकं चेप्यदो योजन च्वे त्रायत्रिंश भवने च्वना च्वंम्ह थः माँ महामाया देवीयात धर्मावबोध याकेत मनुष्य लोकं युगन्धर पर्वते छपलाः पलाः तथा मेगु पलाखं माँम्हसिथाय् थ्यंकरः विज्यात। थ्व मनोव्यायामया प्रभाव खः। अलौकिक मान-

सिक शक्ति दिव्यशक्ति क्यने फइगु सम्यक् व्यायामया हे वर खः।

वीर्य व व्यायामया शब्द भिन्न जूसां भावार्थ विशेष मपाः। बुद्धकारक धर्म फिगू पारमिता मध्ये छगू वीर्य पारमिता नं बुद्धकारक धर्म खः। अंगुत्तर निकाये सम्यक् व्यायामया व्याख्याय् भिक्षुपिन्त सम्बोधन याना बुद्धं धया विज्यागु दु, 'भिक्षुपिं! सम्यक् व्यायाम अथवा प्रयत्नया गुण प्यता दु। व खः, संयम प्रयत्न, भावना प्रयत्न, अनुरक्षण प्रयत्न।'।

संयम प्रयत्नं छुं प्रकारयागु मभिगु पापमय विचार, गुगु कि वयागु मने मल्लगु खः व मलुइकेगु निति प्रयत्न याइ। इन्द्रिया संयम विना पापमय विचारया उत्पादन निरोध सम्भव मदु। उकिं भगवान बुद्धं धया विज्यागु नं दुः—

चक्खुना संवरो साधु, साधु सोतेन संवरो
घाणेन संवरो साधु, साधु जिह्वाय संवरो
कायेन संवरो साधु, साधु वाचाय संवरो
मनसा संवरो साधु, साधु सब्बत्थ संवरो
सब्बत्थ संवुतो भिक्खु, सब्ब दुक्खा पमुच्चति

अर्थात् मिखायात वशे तयेगु भिं, न्हेपंयात वशे तयेगु भिं, न्हाय्यात वशे तयेगु भिं, म्हुतुयात वशे तयेगु भिं, शरीर व वाणीयात वशे तयेगु भिं, मनयात वशे तयेगु भिं, फुक इन्द्रिययात वशे तःम्ह भिक्षु सकल दुखं मुक्त जुइ।

इन्द्रिय संयमया निति गुगु अनुशासन बुद्धं याना विज्यात, उकियात हे संयम प्रयत्न धाइ। मती लुया वया च्वंगु मभिगु पापमय विचार निग्रह यायेत

प्रयत्न यायेगु, बल यायेगु, कोशिश यायेगु, मन वशे तयेत कुतः यायेगुया नां हे प्रहाण प्रयत्न खः । मने उत्पन्न जुगु मिथ्याचार सम्बन्धी कामभोगया अभिलाषा तथा हिंसक विचारयात मभिं भाःपाः मने स्थान मबीगु, तोता बीगु, निरोधया प्रयत्न यायेगु हे प्रहाण प्रयत्न खः ।

यदि गुगुं विषये विचार यायेबले बा मने छुं वस्तुयात थाय् बीबले, द्वेष व तृष्णां जाःगु मभिंगु पापमय विचार उत्पन्न जुल धाःसा उगु विषययात तोता शुभ विचार उत्पन्न याइगु मेगु भिंगु विषय-यात मने थाय् बीमाः ।

वितर्क संस्कार स्वरूप खः, उकिं उकियात शान्त या, निग्रह या, कत्यला ति, अले तृष्णा द्वेष अज्ञानतां जाया च्वंगु उगु मभिंगु विचार पापमय विचार स्वतः नष्ट जुया वनी । अकुशल विचार शान्त जुइवं चित्त स्थिर व एकाग्र जुया समाधिस्थ जुइ, थथे यायेगु क्रियायात हे प्रहाण प्रयत्न धाइ ।

भावना प्रयत्न विषये बुद्धं अंगुत्तर निकाये धया विज्यागु दु, गुगु भिंगु कल्याण कारक ज्ञान खः, यदि व थःके मदया च्वंसा दयेकेया निंति प्रयत्न या, कोशिश या । थन कुशल धर्म वा कल्याण कारक ज्ञानया नां खः, सप्तबोध्यंग । धात्थे ला कुशल धर्मया पालन हे बुद्धया अनुशासन खः । बुद्धं धया विज्यागु दु—

सब्व पापस्स अकरणं कुसलस्स उपसंपदा ।
सचित्त परियो दपनं एतं बुद्धानुसासन ॥

अर्थात्—फुक पाप मयायेगु, कुशल धाक यायेगु थःगु चित्त वशे तयेगु थव हे बुद्धया अनु-शासन खः ।

थन फुक पापया तात्पर्य खः स्यायेगु, खवीगु, ब्यभिचार कर्म यायेगु थव स्वता शारीरिक दुष्कृति, फुसुलुगु, ल्वाकेगु, छाःगु व असत्य खँ लहायेगु प्यता वचम दुष्कृति, लोभ, क्रोध अले दार्शनिक दृष्टि द्वंका च्वनेगु मन दुष्कृति । थव अकुशल कर्म न्हनेव स्व-भावतः दशकुशल धर्म भीगु हृदये शृजन जुइ । थुकिया निंति प्रयत्न यायेमाः । यथा अनुत्पन्न अकु-शल विचार उत्पन्न मयायेगु, उत्पन्न अकुशल विचार प्रहाण यायेगु, अनुत्पन्न कुशल विचार उत्पन्न यायेगु, उत्पन्न कुशल विचारया अभिवृद्धिया निंति कोशिश यायेगु । थुकियात हे प्रहाण व अनुरक्षण प्रयत्न धाइ । सम्यक् व्यायाम धाइ ।

थुगु प्रकारं उद्योग व अनुद्योग द्वारा ज्ञानया उत्पत्ति व विनाशया सम्बन्धे धम्मपदे भगवान बुद्धं धया विज्यागु दुः—

योगावे जायति भूरि अयोगा भूरि संखयो ।
एते द्वेधा पठं जत्वा भवाय विभवाय च ।
तथत्तानं निवेसेय्य यथा भूरि पवड्ढति ॥

अर्थात् योग अभ्यास द्वारा प्रज्ञाया वृद्धि जुइ, योगाभ्यास विना प्रज्ञा वृद्धि जुइ मखु, वृद्धि व अवृद्धिया थव निगू मार्ग सीका थःत उगु मार्गे तय्मा कि गुगु मार्गे प्रज्ञा वृद्धि जुइ ।

ज्ञानया वृद्धि व क्षति अभ्यासे निर्भर । उत्पत्ति व विनाशया थव निपु लँ म्हसीका पने माःगु लं थः लिचिला, वने माःगु लं थः वना थःत थमं यथा-योग्यगु थासे तयेगु प्रयत्न यायेमाः गुकिं ज्ञान व मानसिक आनन्दया नाप नापं संतुलनात्मक रूपं अभिवृद्धि जुइ । थव हे सम्मा वायामो वा सम्यक् व्यायाम खः ।

प्रतिशोध

श्रामणे र सुदर्शन

[ज्ञान प्रेम-प्रेरक जूसा उकिं हित व उपकार याइ, तर इर्ष्या द्वेष प्रेरक जुइव उकिं थुलि अपकार याइ, थुलि अपकार याइ, व इर्ष्या-जनित द्वेष-जनित ज्ञानयात हे प्रतिशोधया भावना धाइ । प्रेम निर्माण याइ, इर्ष्या विनाश ! ध्व निर्माण व विनाश भीगु बाखं खः, इतिहास खः । मल्ल राजकुलया विनाशया कारण मध्ये छता कारण इमिगु पारस्परिक इर्ष्या व द्वेष खः ।

येया अन्तिम मल्ल राजवंशया जुजु जयप्रकाशं हानं छको लायकू तोते माल, तर न्हापाथे माता-तीर्थ गोदावरी मवंसे यले वन । अनं नं अनया जुजु तेजनरसिंह नापं व्वना ख्वपे वने माल । निगू देशया निम्ह जुजु थुकथं ख्वपे वना दत्तात्रेय मंदिरे दुने च्वन, अबले धाथे गुगु छगू धर्मया, मल्लकुल प्रेमया, राजनीतिया परीक्षा जुजु रणजीत मल्लयाके काल, व ख्वपया दत्तात्रेय मंदिरं ला छु ख्वपया अणु अणुं नं गबले ल्वमंके फइ मखु । अले ध्व परीक्षाय गुगु निर्णयात्मक लिसः बिया वृद्ध जुजु रणजीत मल्लं उत्तीर्ण जुयागु गुगु प्रमाण-पत्र काल व विश्वया जुजु जुजुपिनिगु जीवनया महान् महानतम ज्याया प्रमाण-पत्र व्वया तःथाय् खाय् यंकूसा मेमेगु प्रमाण-पत्रया इर्ष्याया विषय मजुइ हे मखु !

स्वहा जुजुपि मिले जुया अन्तिम युद्ध यात । अबले व युद्धे गुगु भीषणता खने दत, व इतिहासं खं, क्यं ! तर अन दुने नं छगू भीषणता दइ, कुं वसेलि मि अन गय् मदइ ?—ध्व व हे मि पुसा मध्ये छकूचा खः, गुगु लेखकया अप्रकाशित 'जुजु जयप्रकाश' नाटकया छगू दृश्य नं खः, गुकियात 'प्रतिशोध' नामं पाठकपिनि न्होने तया च्वना ।]

पात्रत खः—ख्वप जुजु रणजीत मल्ल, ये जुजु जयप्रकाश, यल जुजु तेजनर सिंह, जुजु रणजीतया अग्रमहिषी ज्योति देवी व मध्याःह्न रानी राजमाया, राजमायाया राजकुमार, यलया राजमाता अले सिपाहीत !

[ख्वपया लायकू । न्येन्यापाः भूयाया दुनेया कोठा । ख्वप जुजु रणजीत व ये जुजु जयप्रकाश निम्हं युद्धे वनेत तयार जुया च्वनी । रणजीत भूयालं पिने पाखे लक्ष्य याना च्वनी, जयप्रकाशं भूयाःपाखे ववं धाइ]

जयप्रकाश—मित्रवर ! ध्व अन्तिम युद्ध खः । मल्ल-कूलया विजय व पराजयया समय खः । इमूथे फौज न्हां वयावं च्वन । हुनुहुनु खुशि हाःथे सः ध्वया च्वन । छि तेजनरसिंहयात छको हानं बल बिया दिसं । वयाके उलि शत्रुया तिरस्कार

मफइगु क्रोध मदु, गुलि शत्रुया प्रहार फयेगु सहिष्णुता दु ।

रणजीत—मित्र जयप्रकाश ! छि निर्मथी जुया दिसं । जिगु फौजं अन्तिम सासः दत्तले नं शत्रुया विपक्षे दनी । जि जुजु तेजनरसिंहयात हानं छको धाये । .....तर ध्व बांलाक होश याना दिसं, राजकुमारपिसं पृथ्वीनारायणया विजय व पराजया अन्तिम क्षणे शिथिलता हइ ।

जयप्रकाश—उकिया निंति जि दु ! जि राजकुमार राज नाप बांलाक खं ल्हाये धुन । राजया

विचार मभिं मजू, मभियाइम्ह थन मेम्ह हे सुं दु !

रणजीत—व सु न्यने ला छि ?——म्वाल !

(जयप्रकाशं रणजीतया गवेत ख्वाः स्वइ । तर छुं धाइ मखु । अले थमं हे धाइ ।]

जयप्रकाश—आः ला जित आशंका छुं नं मदु । (पचिनं उखे सुया) ऊः तेजनरसिंह वल, तेजनरसिंह वल, तेजनरसिंह ! जिं छको धाये, छिं नं छको समभे याका दिसँ । क्यपूया युद्ध लुमंका बिया दिसँ । अबलेथे संयुक्त सैन्य अपो मदु खः, तर अपो प्रतिशोधया भावनां ख्वाः च्याना च्वंगु ला दु ? गुगु देशया प्रजां महशासनया सुख आनन्द भोग याये धुंकल, इमिसं महवंश सुरक्षार्थ थःगु प्राण अर्पण याइ, रक्तया जलां-जलि बी । हानं छको थ्व पृथिवी रक्तया पुखू जुइ, छिन्दित छ्यो पलिस्वांथे हइ ।

(यल जुजु तेजनरसिंहया प्रवेश । स्वम्हसियां सामान्य प्रसन्नतां लिपा)

—मित्रवर तेजनरसिंह ! युद्ध सत्तिना वल । छिगु हृदय प्रस्तुत मखा शरणागतयात शरण बिया आह्वान याःगु, थ्व युद्ध क्षेत्रे विजयया नितिं व्वां जुइत ? अले अचानक आक्रमण यागु, छिगु राज्याशन बलपूर्वक लाका काःगुया बदलाय् गोर्खाय् थ्यंकपृथ्वीनारायण ख्याना छुयेत तयार मखा ?

तेजनरसिंह—तयार मित्रवर !

जयप्रकाश—जित थ्व हे आशा दुगु खः । (रणजीत पाखे स्वया) जित विदा बिया दिसँ, युद्ध भूमि वने, रणक्षेत्रे पलाः तये !

(रणजीतं व तेजनरसिंहं जयप्रकाशयात पालंपाः प्रेमं आलिगन याइ । जयप्रकाशया प्रस्थान ।)

रणजीत—मित्र तेजनरसिंह ! खना मखा जुजु जय-प्रकाशया शौर्य । वयागु शौर्य, वीर्य व साह-सया न्होने भी ल्यूल्यू जक वनेगु मखू, प्रतिस्पर्धाय् वना न्होन्हो नं व्वां वनेमाः । वीर व खः, सुयागु फौजं पृथ्वीनारायणया छिन्न शिर्षभाग ज्वना वइ । छिगु नितिं जिं थः वीर वीरपिं योद्धात बियागु दु ।

(पलख निस्तब्ध)

—छता खँ न्यनेला, यल जुजु तेजनरसिंह ?

तेजनरसिंह—आज्ञा जुया दिसँ !

रणजीत—छिगु विचारे राजकुमारपिं गय् च्वं ?

तेजनरसिंह—राजकुमारपिं ?

रणजीत—अँ, राजकुमारपिं ! इमिके यलेतयेकेथे जाःगु अर्थात् यले प्रधानतयेकेथे जाःगु गन्ध दनि कि मंत ! अबुया इजत मिया दर्जा कायेगु स्वइपिं, सकसितं च्यःयाना थः मालीक जुइगु ताःतुनीपिं, विश्वासघाट याना शत्रुयात आमंत्रित याइपिं मनूतयेगु गन्ध छिं मताःनि ?—

तेजनरसिंह—ताः, महाराज !

रणजीत—अले ?

तेजनरसिंह—राजकुमारपिंत उखुनु येँ जुजु जय-प्रकाशं समभे याका च्वंगु खनागु खः—

रणजीत—(भतिदिक्र भावे)—समभे ला जिं नं याके धुन । जिं गंधया विषये का छिके न्यना च्वना ।—

(भञ्जा विचाः याना छकोलं भाव परिवर्तने वया)

जयप्रकाशं समभे याकूसा समभे जुल हे जुइ । अँ नु, भासँ ! जिं स्वयं छित थः फौजयात छिगु नेतृत्वे, छिगु संकेते वनीपिं, छिगु मिखाभाय् थूपिं फौज बी । खँ लहाइपिं मखु, प्रत्येक पल आज्ञा पालन याइपिं वीरत छिगु ल्यूल्यू वइ ।

तेजनरसिंह छिगु थ्व उदारता खः ।

—जि चुके वना च्वने ?

(रणजीतं छ्यों हीकी । जुजु तेजनरसिंहया प्रस्थान । रणजीत विचार मग्न जुइ । छको इधूथिधू जुइ ।)

रणजीत—जिं छाया धाल खःला हृदय कमजोरह-
सित ?—

(पलख विचाः याइ)

—थ्व राजदरवारया प्रतिशोधया बाखं छाया तेजनरसिंहयात कने त्यन । राजकुमारपिसं ग्वे-दां तयेका थमं पृथ्वीनारायणयात लसुकुसु याये धाइम्ह मिसाया खँ छाया न्ह्यथथे त्यन !— थुलि थःत शंका दनिम्हं छाया राजकुमारपित युद्धे छूत ?—जुजु जयप्रकाशं.....

(छकोलं विचार धारा दिका सहसा प्रस्थान याइ । पलख अन्तर सूचक संगीत ताये दइ । राजमाताया विस्तारं प्रवेश । उखे थुखे सतर्क रूपं स्वइ । मिखा चाहीकी । अले तमं फींफीं याइ । हानं गम्भीर जुइ । मनं मनं खँ ल्हाइ । राजजीतया सहसा प्रवेश ।)

राज—(तलवार बेँ छकोलं तया)—थ्व तलवार कया दिसँ । कि थ्व तलवार नित्वाः थला दिसँ, कि जित थुकिं प्यदंक पाला माँया वचनया अव-हेलनया पुरस्कार प्राण-दण्ड ब्यू । ना थ्व मामं हे का, गुगु ज्या राजवंशे मजुनि व ज्या जिं याये मफु । जि युद्ध क्षेत्रे वने मखु ।

राजमाया—(गम्भीर रोषं) वने मखु ?

राज—(दृढ़ भावं)—वने मखु माँ !—वने मखु, कदापि वने मखु !

राजमाया—वने मखुसा छं छाया किजापित छूया ? छंगु आम दुर्बलता जिं स्वस्वं वया च्वनागु दु । अन्तिम समये थ्यंका छाया वये मखु ? सुनां

थथे अन्तिम समये लिसः ब्यू वयेगु स्यन ?—छाय वने मखु ?—

राज—थः अबुयात धोखा बीगु, शरणागत निम्ह वीरपित छेकेगु, देशयात सदाया नितिं ख्यूंगाले कुरकेमु, विजययात ख्वयेके बीगु जिं याये मखु । गुखे वना उखे हे लिफः स्वया ल्वायेबले थ्व राजकुलया वंपिं मल्ल कुमारपिसं जिमित छु दृष्टि स्वइ, इतिहासं जिमित थुकलं मवी ?—जिमिगु नामे कलङ्कया डाग मकी, गुगु इतिहास नाप नापं अजर अमर जुइ ।

राजमाया—(बाकूछिना तमे जिगिजिगि खाना)—अयसा विजयं लिपा जिमित व छिमित छिमि हे अबुं वीरनरसिंहया हत्याया बदला कायेके ब्यू ! (बाकूछिना हे तमे धाधां वनी)—छिमि हे अबुं छिमित राज्यया अनाधिकारी घोषणा याके ब्यू । विजयं लिपा छंत खिचार्थे याना चिना तये ब्यू । कित पराजयं लिपा पृथ्वीनारा-यण प्यदंक पायेके ब्यू, पृथ्वीनारायणया छम्ह साधारण सिपाहीचां लुइके ब्यू ।

(ज्योतिदेवी लुखां उखे वंगु खने दइ)

राज—माँ ! छ छु माँ खः ला ?

राजमाया—(घृणा व तमं)—माँ ?—माँ मखु, शत्रु !—छह पिशाच !—छंगु उत्तराधिकार सुरक्षया नितिं तितिं न्हुया च्वनाह लकसि ! छंगु अप-मानया प्रतिशोधया नितिं म्हुतुप्वाः महिक हाला च्वनाह छह उई !

(राजमाया छकोलं ख्वया हइ)

राज—माँ, छं छु धया च्वना ?

राजमाया—जिं छुं धया मच्चना ! जिं छं छंत धया मच्चना !

राज—(प्रेम विह्वलं) माँ ?—

राजमाया—जिं धया च्वना—ए मिसात, छिमिसं

अजापिं कायमस्त बुद्धके मत्य, सुयागु जन्मं
विच्छिन्ना मांथे छ मृत्यु जुइ; अजापिं सन्तान-
यात प्वाथे हे स्याना छ, मुपिसं छंगु स्हिगःया
प्रेमपानया पतिशोधे थौं हलाहल त्वंके हइ !

राज—(लहाः ब्वयेका राजमाया पाखे व्वां वंवं)—
माँ—माँ !

राजमाया—(पूर्व जोशया सिलसिलाय्)—मिसात्त !
छं सन्तानयात थःगु स्तनया दुरु त्वंकीगु छंत
कन्हे हि त्वनीपित सहायता बीत खः । छं
इमिगु म्हुतुइ चुप्पा नमं वाणी ब्यूगु छंगु विरुद्धे
प्रतिवाद बीत, वाद-विवाद यायेत, जवाः सवाः
यायेत खः । उकिं छं थः सन्तान सर्पं ख्यचं
पिहाँ वःलिसेज्वना नया छ्इथे ककुतिया स्याना
छ्वासगाले वांछ्ये यंकि !

राज—माँ ! माँ !!

राजमाया—सु माँ ?—(घृणायुक्त रोषं)— छं जि माँ
मखु !—छं जि माँ मखु । छंगु अनिष्ट कामना
जिं याये मफु, छंत होय दृष्टिं स्वइगु जिं स्वये मफु,
छंगु राज्याशन कन्हे छं अबुं जुजु जयप्रकाश-
यात, जुजु तेजनरसिंहयात लःल्हाना बीगु जिं
स्वये मफु ।

राज—माँ ! माँ !!—जि युद्ध क्षत्रे वने, युद्ध क्षत्रे
वने !

राजमाया—म्वाः, म्वाः, वने म्वाः ! छं माँयात ख्वबि
व जानके ब्यु, छं माँयात चिन्ताया कंठे थ्यने
ब्यु, छं माँयात अपमानं ख्वाः उले मझायेका
तये ब्यु, छं माँयात तंया मेघ गर्जन जक न्यंका
न्हेपं ख्वाय् जुइके ब्यु, छं माँयात न्हाबलें
ख्वबिया वर्षा याके ब्यु !

राज—माँ, जि युद्धे वने ! लिकथं तलवार हीके !

(तलवार बेँ तःगु काचाक काइ)

राजमाया—म्वाः—छं माँयात—

प्रतिशोध]

राज—माँ, जि युद्धे वने ! युद्ध-भूमी वने !!

(राजकुमार राजजीत आवेशे पिन्नाइ ।
पलख लिपा राजमाया स्वस्थ भावे वइ ।)

राजमाया—वन ?—माँया निंति मचां छु याये
मफु ? माँया प्रेरणां मचां छु मयाः ?—अहा !
जिगु प्रतिशोधया कामना नं थुलि प्रबल ?

(पलख अन्तरद्वन्दे सुं क थिंग दनी । लहाः ब्वेका धाइ)
—राजमाया ! छं थः पाखे स्व, छको थः पाखे
स्व ! (मं लहाः ब्वयेका)—छं थः पाखे स्व !

(राजमायाया प्रस्थान । ज्योतिदेवीया प्रवेश ।
छको गम्भीर शिष्ट रोष युक्त भावे स्वइ ।
अले हानं पिहाँ वनी । तर पलख लिपा हानं
दुहाँ वइ ।)

ज्योतिदेवी—थौं जिं छु न्यना ? अहा थौं जिं छ
न्यना ! अहो व शत्रुया फौज ! जिह्व वीर
दुगुसा !—जिह्व वीर दुगुसा !—अहा वयागु
तलवार न्होने.....वीर ! वीर !! वीर !!!—
छ याकनं वा वीर !—छं अबुयात त्यवा ब्यू वा
वीर !—छंगु थ्व कुल छं दाजु किजापिसं धूधू
याइन ! वीर !—अय् वीर धयाह्व ! बाबु !—
अः बाबु धयाह्व !

(रणजीतया प्रवेश)

रणजीत—देवी ! छ थन, छ—थन ?

ज्योतिदेवी—(निम्नतर तंयाभाव हया)—खः महा
राज ! जि थनः!—

रणजीत—ऐं, महारानी छंगु सः जिगु न्हेपने गय्थं
गय्थे च्वं !

ज्योतिदेवी—अँ, छित ला गय्थे गय्थे च्वं, जित ला
विश्वास हे मजू ।—जिं थौं गुगु न्यना न्हेपंयात
विश्वास मजू । (तँ व आवेशया भावे) माँ !

माँया माया थुजागुसा जिं कामना याना,
स्वसांसारे माँ जुया जन्म काये म्वालेमा ! माँया

१०७०

[८०१]

ममता थुसागुसा जिं प्रार्थना याना, मां गबलें
जुइ म्वालेमा । मांया मार्ग निर्देश थुजागुसा
जिगु घोषणा दु, मिसात धयापिं जन्म जन्मांतर
मां जुइ मद्दु ।

रणजीत—छ उईं ला मजू, देवी ?

ज्योतिदेवी—उईं, सुनां थ्व खँ न्यन, व उईं जुइ !
सुनां थ्व खँ थुल, व उईं जुइ !! (अपशोच भावे
वया)—नाथ, जिं मस्युगु खः, उखुनु आवेशे
छिं गःपः त्युवंगुया प्रतिशोध थुजागु समये
काइ धका ! (अपशोच जोशे हया)—जिं मती
मतयागु खः, छन्हु सँ ज्वना लुया पितुंकूगुया
बदला थौं थुलि अनर्थया कारण जुइ । नाथ जि
दोषी खः, जि दोषी खः । जिगु प्रेमं इष्याया
अजागु मि छल, थौं राजवंश छुयेकेत सना
च्वन । नाथ जित क्षमा व्यु, जिं छित प्रेम
यानाया थ्व फल सइ धका मती मतयागु खः ।

रणजीत—देवी, चिच्चाय् चिच्चाय् दंक हाले मत्य !
छं छु खँ न्यना ?

ज्योतिदेवी—छिं छु खँ न्यना ? जिं व खँ न्यना, गुगु
मां धयापिसं, मां धायेकीपिं मिसातयेसं न्यने
मत्यःगु, न्यने मफइगु खँ खः । अले मिजंतयेसं
थ्व खँ गय् न्यनी ? महाराज, छिं गय् न्यने ?
छिके प्रसन्नं थः मृत्युया पाहां यायेगु क्षमता
दइ, क्रोधं प्राणदण्ड बीगु हिम्मत दइ, मि नुनेगु,
सागरया लः त्वनेगु शक्ति दइ, तर छम्ह मिसां
छन्हु गःपः त्युगुया, छन्हु सँ ज्वना लुइकूगुया
बदला कायया लहातं भातयाके कायेकूगु राज-
मायाया खँ न्यनेगु शक्ति व क्षमता दइ मखु ।

रणजीत—(तमं व आश्चर्यं)—राजमायां ?—वं छु
धाल ?

ज्योतिदेवी—(तँया जोशे)—वं थः काय्या म्हुतुं
अबुया काल सःतिके छुत, वं थः रक्तजयात

आत्मदाताया प्राण कायेगु वासः कायेके छुत,
वं पृथ्वीनारायणयात लसुकुसु यायेत ज्वलं बिया
छुत !

रणजीत—अले ?

ज्योतिदेवी—अम्ह नं अले ?—छित मृत्युं लिपा
छुमाः ? पराजयं लिपा छित छु माली तिनि ?
राज वने धुंकल, बेँ वांछुये धुंकूगु शस्त्र ज्वना,
राज ब्वाये धुंकल मांया कुमंत्रं बेँ जुइ धुंका,
राज सुरे जुया वने धुंकल अबुया काल सःतेत,
राज ब्वाये धुंकल, मल्लवंशया वीरत्व, मल्लवंशया
अस्तित्व समरक्षेत्रया हिं च्वया तःगु विजय-पत्र
इष्याया मिं छुयेकेत, हानं वना च्वने धुंकल, खुह
कायपिं पराजय लक्ष्मीयाके छुं प्रसन्न याना वर
कायेगु आशा ज्वना ।

रणजीत—देवी ! देवी—!—अह, जिं - छु न्यना
च्वना ? जिं छु न्यना च्वना । लित सःतिके
छुये, लित सःतिके छुये ! जिगु उलिमछि उपदेश
व्यर्थ जुल, उलिमछि अभिनय निष्फल जुल !—
सिपाही !—सिपाही !!

(यलयया राजमाताया सहसा प्रवेश)

राजमाता—सिपाही ला न्होने मद्दु, छुं ज्या जिं
याये ज्युसा जिं याये !

रणजीत—(अत्यन्त आश्चर्यं)—यलयया रानी ! राज-
माता !

ज्योतिदेवी—(आश्चर्यं) राजमाता !

राजमाता—महाराज रणजीतया अग्रमहिषी ज्योति-
देवी ! थौं तक छह प्रजा धया जिं थ्व छें च्वं
च्वना । देवी, छिं थौं जिगु विषये थौं तक छुं
मधासे तोपुया तल, तर जिं ह्येका ! जित इच्छा
मद्दु, मल्लवंशया हास व उन्नतिं अलग जुया
च्वने, अन्यथा जिं अबले तु गन थ्यने धुंकल !
ज्योतिदेवी, छिं जित क्षमा व्यु । जिं छित ह्येका ।

छिकपिनिगु पारस्परिक वैमनस्य प्रकट रूपं मं
वृद्धि यत्प्रेगु इच्छा मदु । (मेगु भावं रणजीत
पाखे स्वया) आश्चर्य चाया दिया वृद्ध जुजु
रणजीत नं ?

रणजीत—राजमाता, छि आश्चर्यह्न खः ।

राजमाता—तर महाराज रणजीत !—आश्चर्य चाया
दी मत्य । धया दिसँ सिपाही छाय् सःता
दिया ?

रणजीत—सिपाही ?

राजमाता—अँ, सिपाही !—सिपाहीया ज्या छु जि
याये मफइ महाराज ?

रणजीत—छित—छित सिपाहीया ज्या ?

राजमाता—याकनं धया दिसँ,—ई मदु ।

रणजीत—थः म्हुया गाले थः तुं क्वब्बाये त्यंपिं,
तंम्बया खोचाय् लाकमं प्यंकीपिं दुष्टपिं कायपित
लित सःतिके छ्येत सःतागु ।

राजमाता—(जोर बिया)—तर महाराज ! आः
सःतिके छ्येगु युद्धभूमी उत्सुकताया वा-फय्
वयेकेगु जक जुइ । युद्धभूमी उत्सुकतायात थाय
मदु ।

रणजीत—तर राजमाता ! इमिसं अःखतं ल्वाः वइ,
लिखतं तलवार हीकी !

राजमाता—उकिया रक्षाया निति अन्तर-व्यवस्था
बलाका दिसँ । जयप्रकाश नं ला नापं दु । राज-
कुमारपि फःहिल कि मिखा तिस्सिना माया
ममता छम्हू वां छ्या प्यदंक पायेकि । कर्तव्यया
त्वाकले मल्लवंशं थःगु हृदय नं चुं ला त्यायेथे
त्यायेमाः ।

(छकोलं युद्ध कोलाहल सःतिना वइ ।)

रणजीत—अः युद्ध कोलाहल ताये दत । दे ध्वाखा—
(रणजीतया सहसा छुं छां वास्ता मतसे प्रस्थान)

ज्योतिदेवी—राजमाता, छि जित क्षमा व्यु !

राजमाता—देवी ! क्षमाया [आदान-प्रदान लिपा
जुइ । ज्वना दिसँ छगू शस्त्र । शस्त्र म्हे तथा
ति । सीत्यःम्हं छु मयाइ धाये मफु ! थः अन्तर
व वाहिरिक शत्रुया आघाटया रक्षा स्वयं
थमं या ।

(युद्धया कोलाहल मन हे सत्ती । सुं व्वां
वःथे च्वना निम्हं लिचिली । युवराज राज-
जीतया सहसा प्रवेश । आवेशे घयात सुं दुगु
होश दइ मखु । व्वाव्वां छुं माः जूम्हथे इपः-
थिपः कंक उखे थुखे वने त्यनी । व हे आवेशे
हाला वइ)—

राज—माँ, आः न्ह्यु ! आन्ह्यु आः न्ह्यु !! इतिइति
न्ह्यु !! उईं न्ह्युथे न्ह्यु, म्वः न्ह्युथे न्ह्यु !

राजमाता—(व्वां वना लप्पा ज्वना)—सु ?—राज-
कुमार ?

(राजं राजमातायात आश्चर्यं च्वं क्वे, क्वं च्वे
स्वया च्वनी)

—आश्चर्य चाल, छह्न अपरिचित मिसा खना !
तर बाबु !

—छाय् आश्चर्य चाया बाबु ? छं मामं छंत
आमजागु कृतघ्न ज्या याकी धका मताः ।
आमजागु कलंक पूर्ण ख्वालं थ्व राजदरवारे
थःगु उत्तराधिकार सुरक्षितगु लाय्कुली दुहाँ
वइ धका मताः ।

राज—छि सु ?—छि सु ?—

राजमाता—छं माँयात हसीकि, अले जित हसी !

राज—यले च्वंह्न अजि ?

राजमाता—अजि मखु शत्रु स्वया नं मभिम्ह दूर्गा !
छह्न मामं थः काय्यात नर्के ध्वाना क्वफायेगु,
ख्वाः कलङ्कित यायेगु याये फु, इतिहासं वया
नामे ख्वाःदंक थुकलं बी फु, वया काययात जि
थुकलं बी मफइ ?—थूक !

राज—थुकी जिगु छुं दोष महु !

राजमाता—छथे जाःपि, छं माथे जाःपि निर्दोषी-
पित दण्ड मनुखं बी फइ मखु, देवं बी ! थ्व
राजदरवारया नीति सिबे बांलाक दण्ड नव-
दूगां तमं मिखा च्याका प्यदंक पाला बी !

राज—तर जि जिगु दोष मखं !

राजमाता—दोषी दोष खनी मखु, अन्धकारं
अन्धकार खनी मखु, दुर्गन्धं दुर्गन्धया नताइ
मखु ।

राज—जि मखुगु याना खः, तर जिगु दोष महु ।
जिम्ह व मां गो, वयात थ्व तलवार वांङ्गया बी,
थुकी कीगु हि नं वं हे सिली ।

राजमाता—तलवार वां छुयेम्वाः ; वां छुया हानं
मेगु कया ल्वायेत ई महु । आम व हे छं
बाज्या तापा बाज्याया पालं निसेंया पवित्र
तलवार खः, गुगु थःगु शीश छेदनया निति
मखु शत्रुया शोश छंदनया निति खः । आम
व हे तलवार खः, गुगु तलवारं मल्लवंशं
जीवनया विजय गाथा शत्रुया व थःगु प्राण
अपर्णया इतिहास हि च्वया वन । आः नं आम
तलवारे व हे धार, व हे च्वका दनि । हुं बाबु,
व्वां हुं ! आम हे तलवारे कीगु कलङ्कया डाग
शत्रुया रक्त सिलेगु स्व । हुं, व्वां हुं, व्वां हुं,
याकनं व्वां हुं !—

(राजया ख्वाले परिवर्तन वःगु स्वया भं जोशं)

हुं छुं विचाः याना च्वने म्वाल, व्वां हुं !

(राजजीतया प्रस्थान, ज्योतिदेवी प्रसन्नं राज-
माता पाखे वइ । युद्धया भयंकर सः पिने ताये
दइ ।)

—सी त्यंगु मत छको तस्सकं च्याःथे जुइगु खः
ला, अजिगरं म्हुतुइनि साला छकोलं नुना
छुइथे जुइगु खः ला ! पराजय जुइगु खःला, जय
जुइगु खः ।

(युद्ध कोलाहल भं सत्ती)

ज्योतिदेवी—जयप्रकाशया सः ताये दु, जयप्रकाश-
यागु !

राजमाता—आसे ! (ल्हातं संकेत याइ । रणरव
उत्सुकभावं न्यनी)

ज्योतिदेवी—दत्तात्रेय पाखे वन, दत्तात्रेय !

(निम्ह स्वह्न सिपाहीतये प्रवेश । इपिं
हरबरे चाइ । ज्योतिदेवी लिचिली, राजमाता
न्हाचिली । सिपाहीत सहसा प्रस्थान । हानं
मेपिं सिपाहीत वइ । राजमातां शख पिक्काइ ।
ल्वाइ । सिपाहीत दुहां वइ । हानं युद्ध निगू
पक्षं जुइ । छह्न नाप स्वह्न ल्वाना च्वनीबले
मेपिं हानं वइ । अले व पराजित जुइ । राज-
मातायात हेक्काइ । राज दुहां वइ । अले वं
प्रतिकार फइ । राजमाता बचे जुइ । ज्योति-
देवी अनसं भोसुइ । राजमायाया प्रवेश । फुकं
विसि वनेवं पलख भवातां राज दनी ।)

राजमाता—कुमार, दत्तात्रेय पाखे हुं दत्तात्रेय !
स्वह्न जुजुपिं नं उखे व्वात ।

(राजजीतया प्रस्थान । नापं पटाक्षेप)

सार्त्र्या अस्तित्ववाद

अनु०—श्री ईश्वरमान रंजितकार

जांपाल सार्त्र्या (Jean Paul Satre) दर्शने विचाः याये न्ह्यो थ्व खेँ विचाः यायेगु वा ध्यान बीगु आवश्यक जू, गुजागु परिस्थिती वयागु आविर्भाव जुल। सार्त्र गुगु न्हूगु अस्तित्ववादी दर्शनं पाश्चात्य भावधारायात हीकेगु प्रयत्न यात व ला उगु युगया उपज खः। गबले छखे प्रथम महायुद्धया प्रतिक्रियाया फलस्वरूप युरोपीय जीवन दर्शनया मानवीय सांस्कृतिक तत्वया विकास व मानवीय सभ्यताया प्रगतिया सम्बन्धे अविश्वास व अश्रद्धाया भावना प्रकट जुइ धुंकल, अले फ्रायडद्वारा प्रतिपादित न्हूगु मनोवैश्लेषिक सिद्धान्तया प्रचारं मनूया अवचेतनाया दुने निहितगु अस्वस्थताया उद्घाटनं वयात अत्यन्त अशक्त इच्छा शक्ति रहित मनोग्रन्थीद्वारा परिचालित प्राणी सिद्ध याये धुंक्गु खः, हानं मेपाखे अन्तरराष्ट्रीय आर्थिक तथा राजनैतिक क्षेत्रे उथल पुथल व निरन्तर वढे जुजुं वन, अबले आगामी निगूगु महायुद्धया पूर्व सूचना बिया सांस्कृतिक मनूया हताश अन्तरे आत्मविद्रोहया भावना जायेकेगु जुइ धुंक्गु खः। फलस्वरूप पाश्चात्य साहित्य व संस्कृति क्षेत्रे गतिशीलता उत्तरोत्तर वृद्धि जुजुं वन। सार्त्र्या दर्शन व साहित्ये थ्व हे विकसित गतिशीलताया निदर्शन दु गुगुली परंपरागत फ्रांसीसी कलात्मक प्रभाव तसकं चतुरतापूर्वक दुग्येका तःगु दु।

सार्त्र प्रचार यागु दर्शनयात भीसं न्हूगु 'अस्तित्ववाद' धका धाये फु। गुगु करीब १५० दँ न्हापा डेनिश दार्शनिक कीर्के गार्ड प्रतिपादित यागु अस्तित्ववाद अथवा एग्जीस्टेन्सिपलिज्मया न्हूगु व परिवर्तित संस्करण खः। अस्तित्ववादया

शुरु थुगु अनुभूति जुइ कि व्यक्ति थःगु अहंभावे दुबे जुइ धुंका थःगु गुगु आत्म-मग्नताया स्थिति क्षण भरया निमित्त जीवनया सम्बन्धे विचार याइ। अले अकस्मात् वयागु न्ह्योने दुगु तथ्य बिजुली थेँ प्रकाशित जुया वइ। विराट् विश्वे वयागु थःगु एकाकी सत्ता छुं हे मखु। थःगु क्वे वछह अन्तहीनम्ह जुया थागा मद्गु हतं म्हुतु वाँ खाया च्वनी। अले थःगु प्यखेरं अनन्त शून्यया अनुभव याइ। थःगु नगण्यताया अनुभूति नं वयात दइ। थ्व हे अतिया प्रतिक्रियां अस्तित्ववादया जन्म जुल। व्यक्तिया अहंभावे थुकथं प्रतिक्रिया आरम्भ ज्या वयागु विद्रोह जागे जुइ। अले विश्वयात चुनौति व्युव्युं धाइ—“जि नगण्य भः, जिगु फुक जीवन-क्रिया छगु अर्थहीन कामनात्मक संघर्ष खः। तर जिगु नं थःगु विशेषता दु, “जिगु व्यक्तिगत चेतनात्मक स्वतन्त्रता जिगु थ्व स्वतन्त्रतायात नं सुनानं लाका काय् फु, न त न्हुइहे फु।” व्यक्तिया थ्व आत्म चेतनात्मक स्वतन्त्रता हे अस्तित्ववादया थासा खः। थ्व हे मूल सूत्रया प्यखेरं वं थःगु प्रभाव फैले यागु दु। चेतनाया थुगु स्वतन्त्रताया महत्त्व छु खः थ्व थुइका व्युव्युं सार्त्र धाइ, गुगु परिस्थितिया वास्तविक ज्ञान अबले जक दइ गबले व्यक्तिया चेतना परिस्थिति अलग जुया उकिं थःत पूर्णतः अलग याना वयागु अनुभव याय् फइ। छाय् धासा थुगु प्रकारया स्वतन्त्र चेतनां परिस्थितिया हे निराकरण जुइ। उकिं थःगु अनुभूति अतिरिक्त विश्वया सम्पूर्ण यथार्थ सत्ता वयागु लागी केवल शून्य रूपे लयनां च्वनी। मनूया चेतनात्मक स्वातन्त्रे सार्त्र अपो जोड व्युगु दु। शून्यया सृष्टि, अले वयागु तथाकथित

अस्तित्ववादया मूल आधार केवल शून्यवाद जू वनी । थ्व शून्यवाद खालि भीगु अनुमान जक मखु, स्वयं सार्त्र थःगु न्हूगु अस्तित्ववादया गुगु निगू प्रधान तत्वे जोर बिल, उकी मध्ये छगू खः व्यक्तिया स्वतन्त्र चेतना, निगूगु खः शून्य ! वयागु धापू दु कि स्वयं व्यक्तिया अस्तित्वं हे शून्यतत्वया सृष्टि याइ अस्तित्वया अर्थ हे मनूया लागी चेतनाया स्वतंत्रता खः । चेतनाया स्वतन्त्रता भौतिक व यथार्थ परिस्थितिया निराकरण याना स्वानुभूती हे मग्न जुइ । उकिं जीवनया छुं हे अर्थ दइमखु । थ्व हे कारणं सार्त्रं जीवनयात छगू निरर्थक वासना धाल ।

थ्व खंय् विशेष रूपं ध्यान बी योग्य जू कि सार्त्रया अस्तित्वाद मूल विचारतत्त्व रूपी स्तम्भे धस्वाना च्वन । उकी थ्व स्वंगू प्रमुख तत्त्व खः— व्यक्तिया स्वतन्त्र चेतना, शून्य व ग्लानि । फुक दार्शनिकतसं घृणा वा ग्लानियात जीवनया प्रमुख सत्ताया मूल अंग माने याय् फु । थ्व ज्ञान आपा थें मनूतय् लागी निश्चय हे आश्चर्यजनक व अविश्वसनीय सिद्ध जुइ । तर थ्व वास्तविक तथ्य खः । थःगु मतवादयात वं दकले न्हापा गुगु रचनात्मक कलाकृति प्रतिपादित यात वयागु नां हे वं 'ला नोसे' अर्थात् ग्लानि तल । 'लानोसे' वयागु दकले न्हापांगु उपन्यास खः । वया नायक प्रारम्भनिसें हे अत्यन्त रुग्ण व विचित्र विकारग्रस्त मानसिक परिस्थितियाह्व खः । लिपा तक नं वयागु थ्व हे मनःस्थिति कायम जुइ । खालि छगू विशेष मनोवृत्ति दुम्ह पात्रया चरित्र चित्रणया लागी हे वं 'ला नोसे' या सृष्टि यागु मखु । थुगु प्रकारया मनःस्थिति हे मनूया सहज स्वाभाविक मनःस्थिति खः धयागु सिद्ध याय्त जक थ्वया रचना जूगु खः ।

मेपाखे साहित्यिक रचनाय् नं वं थ्व हे मतया प्रतिपादन यात । अले थथे याय्या लागी छगू

विचित्र यौन-विश्लेषणात्मक शैली अपने यात । वयागु आपा थें सृजनात्मक कृती यौन प्रवृत्तिया थजागु यथार्थ व बीभत्सया प्रदर्शन दु गुकिं थौंया युगया अस्वस्थ व गलनशील साहित्यया चरम रूपया परिचय ब्यू । यौन-प्रवृत्तिया विश्लेषण व निदर्शनयात अस्वस्थ माने याय् फइ मखु । वयागु संबन्ध जीवनया मूल धाराय् खः, अले विना वयागु विश्लेषणं जीवनया यथार्थ तत्वया विश्लेषण जुइ हे मखु : परन्तु गन लेखकया उद्देश्य उगु प्रवृत्तिया सूक्ष्म स्वया सूक्ष्मतरं विश्लेषण याना यंकेगु खः, अन हे वयागु फोहरगु, अति फोहरगु स्रोतयात ह्युया जीवनया घृणित व उपयोगिता रहित अनुर्वरया विराट् स्रोत प्रमाणित याय्गु बाहेक मेगु छुं हे मखु । अन वयागु अस्वस्थता वास्तवे 'आतङ्क' उत्पन्न याइम्ह खः ।

सार्त्रया यौन-सम्बन्धी फोहरी व अस्वस्थ प्रवृत्तिया छुं हे सीमा मदु । वं तस्सकं हे फोहरी ज्या व परिस्थिती पूर्ण रस कया तस्सकं विस्तार नकसां वर्णन याइ । शायद थ्व सिद्ध यायगु लागी कि व दलित यौन-वृत्ति उत्पन्न मनोग्रन्थीया शिकार मखु । तर व थ्वया बिलकुल अःखः सिद्ध जू वइ । गुम्ह मनू वास्तवे थुगु किसिमया मनोग्रन्थी मुक्त जुइ वं आवश्यकता जुइबले थुगु प्रकारया ज्या व परिस्थितिया उल्लेख याय्फु । थथे याय्बले छम्ह सुयोग्य डाक्टरं शरीर रक्षाया लागी निर्विकार भावं शरीरया अंग चिरफार याइगु थें जुइमाः । तर व ज्या व परिस्थितिया अनावश्यक रूपं सूक्ष्म विश्लेषण यायां उकी हे मग्न जुया लिप्त जुइगु व उगु विश्लेषणयात साधन माने मयासे साध्य माने याय्गु थ्व अस्वस्थ मनोवृत्तिया पराकाष्ठा खः । थःगु मनो वैश्लेषिक सिद्धान्तया प्रतिपादनया लागी फ्रायडं थुगु प्रकारया ज्या व परिस्थितिया विश्लेषण यागु

खः । छम्ह तटस्थ वैज्ञानिकया दृष्टिं हे वं थये यागु
खः । फ्रायडया दृष्टिकोण नं पूर्णतः स्वस्थ खः धका
माने याय् थाकु । तर अथेसां सार्त्रया तुलनाय्
बयागु आपेक्षिक तटस्थ दृष्टिया प्रशंसा याय् हे माः
सार्त्र फोहरीपने फ्रायडयात त्याकल । अले दृष्टि
कोण नं वया स्वया बिलकुल अःखः यात । यदि वं
जीवनया तःतःसकं फोहरगु पहलुया बर्णन विकृत
भावना व अप्राकृतिक प्रवृत्ति पीडित चरित्रया
मनोविकारया परिष्करणया उद्देश्यं यागु जूसा
मेगु हे खँ जुइ । तर वं ला जीवन थ्व हे फुक ज्या
व प्रवृत्तिया दुने हे दुतुना च्वंगु दु धका प्रमाणित
याइ । अले मानव जीवनया छुं हे अर्थ मदु धयागु
निष्कर्षे थ्यं वइ । व्यक्ति व जीवनया प्रति थ्व नका
रात्मक दृष्टिकोण साप हे अस्वस्थ व भ्रामक खः ।
खालि मनूया अहंगत चेतनाया स्वतंत्रताया द्वांग
थाना वयात प्रमुख महत्त्व बीम्ह विचारकं हे जक
थुगु दृष्टिकोणयात थः नाले फइ । थुगु चेतनात्मक
स्वतन्त्रतायात यदि जीवनया व्यापक व गहन
समस्याया समाधानया उद्देश्यं नियन्त्रित यासा
अले सामूहिक जीवन वयागु सम्बन्धया सामाज्य
स्य सूत्र मालेगु प्रयत्न यागु जूसा वयागु उपयोगिता
निर्विवाद रूपं प्रमाणित जुइ । चाहे उकी यकस्या
मतभेद हे थदय्मा । अस्तित्ववादीतय् सृजनात्मक
कृती आत्म-चेतनाया स्वतंत्रता व्यक्तिया संकीर्ण
आत्म-लीनता, पतिततय् उच्छृङ्खलता व कायरताय्
पलायनवादिता हिले धुंकल । थुगु प्रकारं व अस्ति-
त्ववाद्यात नास्तिवादे परिणत याय्गुली सहायक
सिद्ध जू वइ ।

अस्तित्ववादीतसें सम्पूर्ण जीवन चक्रयात निगू
भागे विभाजित यात । न्हापांगु सत् (एजिस्टेन्स) व
मेगु सत्व (एसेंस) खः । थन सत्या अर्थ खः, व्यक्ति
वा वस्तुया मूल अस्तित्व । अले सत्वया अर्थ थन

संभे जुइमाः, व्यक्तिया वा वस्तुया दुने च्वंगु गुण
विशेषताया समष्टि । सत् निश्चल व निर्विकार खः
अले सत्व प्राणी वा वस्तुइ गति जाय्कइ । उकी
विवर्तन व परिवर्तनया प्रेरणा संचारित याइ । थ्व
रूपक भी प्रकृति व पुरुषया रूपकसिनं छुं हद् तक
च्वेयागु तौलनाप मिले जू वो । तर अप्पो मखु ।
थन भी प्रकृति व पुरुषया संयोगं उत्पन्न फुक जीवन
चक्रयात छगू हे लीलाया रूपे स्वीकार याना तःगु दु ।
थुगु कल्पनां जीवनया व्याक विषमता, विरोध व
संधर्षयात नं लीलाया दुने हे लाका तःगु दु । भारतया
दृष्टिकोण व कीर्केगार्डया दृष्टिकोणे छुं समानता दु ।
भेद खालि थ्व खः—अले व तस्सकं महत्त्वपूर्णगु अन्तर
नं थ्व खः कि गन निराशावादी कीर्केगार्ड ईश्वरीय
सत्तायात पूर्व व्यापकता माने याना वयागु हे छत्र
छायाय् जीवनयात गुगुं कदरे सह याय् लायकगु
माने यात, अन भारतीय दार्शनिकतसें लीलाया
दृष्टिकोणयात आनन्दया रूपे ग्रहण यात । तर ना-
स्तिक सार्त्रया दृष्टिकोण ठीक नकसां कीर्केगार्ड-
नाप नं मिले मजू । भारतीय दृष्टिकोण नाप ला
बिलकुल अःखः । वं न जीवनयात सहन योग्य माने
याइ न लीलाया आनन्दया रूप हे वं जीवनयात
छगू 'बला' वा आफत सम्भे जुइ, गुकी उत्पन्न जुइगु
ग्लानियात व्यक्तिया स्वतन्त्र आत्म-चेतनाया विद्रो-
हात्मक भाव द्वारा वां छ्वयेगु सिबे मेगु लँपु मदु ।
वं व्यक्तिया अहंभावया दृष्टिकोण जीवनयात स्वइ
सामूहिक चेतनां व्यक्तिगत चेतनायात सम्बन्ध तय्
गुया अनिवार्य प्रश्न वल किं व थुगु लँपुं तापाक
वने यो । अले व्यक्तिया चेतनया प्रकाशे तरह तरहयो
अःखः न्ह्यःखः सिद्धान्त दुचाइ । सामूहिक चेतनां
व्यक्तिया सत्ताविच्छिन्न जुइबले व्यक्तिया थःगु एका-
कीपने स्वभावतः हथाय् मथाय् चाया वइ । सार्त्रयात
इप्पःमिप्पः कनिगु स्वभावया कारण थ्व हे खः ।

व्यक्तिया स्वतन्त्र चेतनाय् सार्त्रं बरावर जोर
 व्युगु दु । वयागु ठीक स्वरूप छु खः धका सीकेत
 भीसं वं प्रतिपादित यागु दार्शनिक सिद्धान्तया
 निदर्शन व वया साहित्यिक कृतिया गहन अध्ययन
 याय् माः । अले जक भी निश्चित परिणामे थ्यं वनी ।
 हानं ध्व अध्ययनया फलस्वरूप भीसं थुइ, वयागु
 व तथाकथित स्वतन्त्र आत्म-चेतना, हानं वया दुने
 च्वंगु उकिं प्रेरितगु उच्छृङ्खलताया प्रदर्शन ज्ञान
 वयागु थःगु स्वतन्त्र सत्ता वास्तवे छुं हे मखु अले
 वं वया अवचेतनायात थः योथे प्याखं लहुइकइ ।
 उगु विवशता जनित प्याखंयात वं स्वेच्छाकृत,
 निर्वन्ध व उन्मुक्त रूपे स्वया व थःथमं दंग जुया
 च्वनी । यदि अवचेतनाया विकृत प्रवृत्ति द्वारा
 प्रेरित उच्छृङ्खलता हे मनूया आत्म-स्वतन्त्रता खत
 धासा हाकनं बन्धनया दयनीय विवशता छुयात
 धाय्गु ? मनूया स्वतन्त्र इच्छा-शक्ति बिलकुल हे
 मेगु चीज खः । सार्त्रं मनूया गुगु स्वतन्त्रताया
 खं न्ह्यथन व वयागु स्वतन्त्र इच्छा-शक्ति मखु परन्तु
 अवचेतनाय् च्वंच्वंगु विकृत प्रावृत्तिया उच्छृङ्खल
 प्रदर्शन जक खः ।

स्वतन्त्रता व उच्छृङ्खलता सर्गः व पाता थें पा ।
 मानवीय वास्तविक स्वतन्त्रता केबल अबले जक प्राप्त
 याय् फइ, गबले चेतना ग्रस्त प्रवृत्तिया समुचित
 विश्लेषणद्वारा वयात मुक्त याना सचेष्ट प्रयत्नं वयागु
 परिष्कार व उन्नतीकरण याना छुइ । थथे याइबले
 मनुखं न जीवनयात छगू निरर्थक वासना माने याइ,
 न त वग्लानिया भावनां हे पीडित जुइ, न त वं
 थःत शून्ये चाचा ह्युगु खनी । अले जीवनया वास्त-
 विक अर्थ वं थुइ । वं थःगु अंतः प्रवृत्ति व वाह्य
 दथुइयागु संघर्षया महत्त्व बांलाक थुइ । संघर्ष उत्पन्न
 ज्ञानयात यथार्थे मानवीय स्वतन्त्रताया स्थापनाया
 उद्देश्यं नियोजित याय् फइ ।

सार्त्रया संकीर्ण व्यक्तिवाद वयागु फुक दर्शनया
 विकृतिया हा खः । वयागु सिद्धान्त ध्व खः, व्यक्ति-
 गत अस्तित्वयात तोता सम्पूर्ण विश्वया गुगु सत्ता
 दु, वया मनूया व्यक्तिगत चेतनाय् छुं हे स्वार्थ मडु ।
 व थःथमं तुं समाहित, निष्कारण, निरुद्देश्य व जड
 खः । वयागु छुं उपयोगिता मडु । थुगु किसिमं
 वैयक्तिक मनूयात सम्पूर्ण विश्वं विच्छिन्न याइ ।
 अले उजागु केन्द्रीय तत्त्व माली मखु गुकिं व्यक्तिया
 चेतनायात विश्वसनीय सामञ्जस्यात्मक सूत्रं ची फइ
 थुगु प्रकारया नकारात्मक व नास्तिवादी दृष्टिकोण
 थौंया युगया विविध संघर्षं पीडित मानवतायात
 न छुं प्रकाश बी फइ न त बल हे । थुखेर सार्त्रया
 गुगु न्हूगु च्वापुकागु विचार प्रकोशित जुल उकी वं
 स्वयं थःगु तथाकथित अस्तित्ववादी सिद्धान्तया मूल
 महसूस यागु आभास खने दः वो ।

सार्त्रं थःगु भूल महसूस यासां तबि थःगु न्हूगु
 साहित्यिक कृती वं संभवतः हठवश थःगु पुलांगु हे
 विश्वासया प्रतिपादन याना वं च्वन । ‘ईश्वर व
 शैतान’ धयागु थःगु छगू न्हूगु प्याखने, गुगु प्याखं
 करीब ४०० दँ न्हापा जर्मनया कृषक विद्रोहया
 घटनाय् आधारित जू, वं ध्व षयन कि विराट्
 शून्यया निर्मम विश्लेषणाया न्ह्योने कल्याणोन्मुखी
 मानवीय प्रवृत्तिया हे छु अर्थ दु । अर्थात जीवनया
 फुक गतिविधि निरर्थक खः । चाहे वयागु उद्देश्य
 प्रगति जुइमा वा अवगति । प्याखंया नायो गेन्सं
 थःगु व्यक्तित्वयात थःगु सत्तायात विराट्या नाप
 मिले याय्गु स्वइ । थथे याय्बले वं छेपाखे थःगु
 स्वतन्त्र सत्ता तंका छुइ, मेपाखे समाजिक सत्तायात
 अथेक जक संकेगुली हे व सफल जुइ मखु अले व
 सामूहिक कल्याणया भावनां प्रेरित जुइ । तर वयागु
 कल्याणोन्मुखी प्रवृत्तिया गुगु प्रभाव न समाजे परे
 जुइ न विराटे किन्तु थःगु कल्याणकारी प्रयत्नद्वारा

शुद्ध वैशाखया तान्वःगु दिया तिन्हई, शनि-
वार ! थँवहीया छखे कुने अथे' ज्यूथे' लिधना
गोतुला च्वंच्वं न्ह्यो हे वल खनी । आकाभाकां
'काजी ध्यवा छगः फवने, काजी ध्यवा छगः' धयागु
वाक्य न्ह्योले ला ज्वले ला जुइका ताल । 'काजी
प्यन्हु दत नये मखंगु, ध्यवा छगः फवने' हानं ताये
दत । जि न्ह्यलं चाल । धात्थे' छम्ह फवना च्वंह
मनू हे म्होने दुगु जुया च्वन । हाकुसे हुलिहुलि
नलिनलि वःगु वसतं पुना च्वंम्ह ल्यासेपहः दनिम्ह
फवर्गीनिचां पर्सिच्वः फल ।

जि वयाथाय् पत्ति स्वयेवं असहाय जुया करुण
सलं वं धाल, 'काजी ध्यवा छगः फवने ।'

जि वयात छको तुति निसें च्वे थ्यंकः स्वया
अले हक्केथे' याना धया । 'मझाः कजूला आम्थे
ल्यासेम्हेस्यां फवना नयेत ।' तर वं थुकीया लिसः
छुं मव्यू ! जिगु जीपया हूपे जक ल्हार्ति कुति कुति
याना च्वन ।

'छं सुं मदु ला, आमथे फवं जुइत ?—जि हानं
न्यना ।

'सुं हे मदु । छह्ण बुढीह्ण माँ दुं । माँ मफुगु
खुला दये धुंकल । उकिं जि.....।'—करुण सलं
ताये दुथे' मदुथे' च्वंक धया च्वंम्ह दित ।

वयात मानवीय संहारपाखे प्रवृत्त जुये माली । फलतः
थुगु निष्कर्षे' थ्यनी मनूया विध्वंसक प्रवृत्ति नं
निष्प्रभाव खः । आदर्शमूलक प्रवृत्ति नं निरर्थक खः ।
सार्र जीवनया ध्व हे निरर्थकताया भाष्यकार खः ।
अले खः व, थौंया संशयाच्छन्न सामूहिक वैज्ञानिक
मानवताया सांस्कृतिक प्रतिनिधि ।

'उकिं छं छु जुल..... ? हाँ छु जुल— धा रे धा !'
तर वं छुं मधाः । मिखाय् ख्वबि खने दत । उकिं
जि थुइका वं थःगु खँ कने मफुत । जि वयात स्वया
च्वना । व जीपे कुति कुति सना हे च्वन । वं जिगु
प्रश्नया लिसः बीगु आश मदुसेलि हानं जि गम्भीर
जुया न्यना — 'आः छं मफुम्ह माँ गन दु ले ?'

'बागमती हनुमान द्योया न्ह्योने च्वंगु सतले !'

जिमु मती गर्खसे च्वना वल । मती वन, संसारे
छको मनू धका जन्म कयागु नं धिक्कार हे धयाथे'
च्वन । मेमेगु खँ न्यने मास्ते वःगु अथे' न्यने मास्ते
मवया वन । पलख लिपा हानं मती वन — 'छु याये
दुःख धयागु फुकसियां अथे हे खः ।' म्हिचाय् लहाः
छया । फिगः वंगु धयाग छगः विया । ध्यवा काये
धुनेवं व ध्यवा स्वस्वं सुरुसुरु वन जि वयात स्वया
च्वना । मती खँ म्हितल । मचायां निरिति मामं छु
जक मया धासेलि थ्वं माँया निरिति छु मयाइ ? वं
ववं भति उखे थ्यंकाः छको लिफः स्वल । अले खने
मंत । लें गनं सुयाकें ध्यवा छगः फवना च्वंगु मखंबले
ध्यवा कया सरासर हे वना व्यूबले जित आश्चर्य
नं चाल । व लिसे छको खँ हे लहायेगु मती तया वने
त्यना । तर अबले हे पेसेन्जर बल । अले मन ध्य-
बाय् ब्वात ।

छको बागमती वनासां नाप लाः वने धका मती
तयाम्हे ध्येबाया तंताय् मोटर ब्वाकु ब्वाकुं फुकं
लोमन । ध्येबाया आवश्यकतां वया प्रति बुया वःगु
करुणा, माया लहाना छुत । आवश्यकतां आखिर
छु मल्हाःगु नं दु ! विवेक, भय, न्याय ला लहानावं
धासेलि व फवर्गीया प्रतिया माया व करुणा नापं
दुगु उत्सुकता लहानावनं छु आश्चर्य !

कार्य कारणा

श्री 'यमि'

तिमिलाया जः सिचुक जुइक सो
वःगु खनेवं हःगु उफोस्वा,
यो त्यो निम्हस्वां लाय्व मिखा
ल्वानाः च्याः थे' पुलुक तुगः-जः ।

सिगुं ल्यूने मंसू देगः
वया कसं दुगु पुखुली पल्यहः ।
मिहतका च्वन सो लख-मोति खुगः
गुबलें छगः व गुबलें अप्पो ।

हना च्वना च्वनि मति याना नि
गथ्य तिमिला च्वनि नाप उफोस्वां

गथ्य खः जगत थव यक्कयां छजो
थुगु खँ मथूसा तिमिला खयवं
हःगु उफोस्वां सो मति दुपिसं
बुद्धि दुसा ज्वी 'बुद्ध' गुगुकथं !

ज्या याःसा ज्वी ज्यामि गुगुकथं
उंगु हे तालं विश्व हनानं
व्यागः जू न्हां मस्यु छुखं छुखं
तापाक्क च्वना यो त्योपिनि नं !

वाञ्छिति लिपा छन्हु सुथन्हापां जि कोठाय्
ग्वारा हे तुला च्वना तिनिबले कुने छेली छम्ह
फूगीनं फूना च्वंगु ताये दत । जित भूवास्स व हे
फूगींचा लुमन । अबले हे जिमि छे' च्वंम्ह ख्वाः
सिला दुहां वःम्हं करूवा छगः जिगु कोठाय् वया
दिकु दिकुं धाल—'लक्ष्मीया मांनं तःसकं दुःख सिया
सितका ! पाप धयागु थौं याना थौं मक्यं ला व का !
धौ भ्येगःचा ज्वना फूना नया नं मदया नये' हे
सित ।' न्हापा ला जिमि छे' च्वंम्ह सिगु खँ उस्त
ध्यान मवंगु नये हे सित' धासेलि जिगु मने छुं
दुहां वन । तले वने त्यंम्हसिके सःता न्यना—'सु
लक्ष्मीचिया मां धयागु ?' 'व हे का छिं गथे मसिल,
अबले भातया हत्या याना ज्वना यंकूम्ह, आः
भयारखानां पिहां वःगु स्वदं प्यदं दये धुंकल पवना
पवना नया जूगु थौं सतले सित हँ । हानं म्हाय्म्ह

नं गुजाम्ह जुइ, गुलि सुखसिया नये दुम्ह, गुलि
भागीमानी जुया नये दुम्ह ।'—स्वहाने च्वना तुं वं
धाल । पलाः छपलाः च्वे तल । 'आः छु जुल ले ?'-
जि न्यना । 'हा भिसा धका मा भिनी अज्याम्ह
पापी माँया लागी नये मखं धका थः भातयागु
खलटी ध्यवा खुया काल, घरी मधासे खुया नं मां
पोसे याये यंकुगुली लाना भातपिनि थासं मतसे
छ्याहल का । आः व नं पवना नइगु हँ ! आः छु यायेत
मस्यु ध्यवा माल धका पवं वया च्वंगु सुथ न्हापां
निसें !'—जिमि छे' च्वंम्ह थुलि धाःबले जिगु न्हेपनं
ताल—'काजी ध्येवा निगः प्यंगः पवने !'—जि
काचाक भयालं क्वस्वया, तर छे' क्वे सुं खने मदु
अयक्क स्वया उखे तापाक्क छम्ह मनू सुत्ति वना
च्वंगु दु । व मिसा व हे खःथे' च्वं, खःथे'-खःथे' च्वं,
खःथे'-खःथे' च्वं ।

—❀—

सम्पादकीय

‘पशुपती प्रवेश निषेध ?’—सम्पादकीय च्वया अल्पकालीन समयं लिपा हे हानं छगू अप्रिय घटना पशुपती जुल । प्रत्यक्ष- दर्शनया आधारे प्यंगू विश्व बौद्ध सम्मेलनया प्रतिनिधिपित पशुपती दुमछ् बले सम्पादकीय च्वयाबले बौद्धत जुया दुमछ्ःगु कि छु धका धयागु आशंका प्रेरित प्रश्नया लिसले जिमिसं च्वयागु खः, अन्यथा नेपालया बौद्धत दुहाँ वने ज्यू, विदेशी बौद्ध बन्धुपिं वने मज्यूगु गय् ? कित थ्व खँ जुइमाः नेपालया बौद्धपित हिन्दूधर्मया जातिवाद माने याना च्वंगुलिं जक दुहाँ वने थयागु ला ? अथे हे तर्क यायेत नं प्रतिनिधिपिं मध्ये जापान, चीन, भारतया उपिं मनूत नं अन न्ह्योने दु, गुपिं न्हापा दुहाँ वने धुं कल । हानं जिमिसं च्वयागु खः, ‘यदि सरकार समर्थक जूसा सरकारया प्रजातन्त्र एकतन्त्र शक्ति सामन्तवादीं विचार धाराया पृष्ठपोषक खः । हानं सरकारया पत्याः बीगु मदयेका छःगु नं छगू मिखाय् गां चिकेगु कां पत्याः यायेगु प्रगति खः, सुधार खः । अन्ते च्वयागु खः, ‘नेपालया धार्मिक सहिष्णुता धोत्थेगु धार्मिक सहिष्णुता जूसा पशुपती प्रवेश निषेध याःपित उचित दण्ड बौद्धं व सरकारं जक मखु हिन्दुं नं मज्यूसे सुख पावे जुइ ?

आः जिमिसं स्पष्टतः धाये फु, गबले छु कारणं चीनया सांस्कृतिक प्रतिनिधिपिं नं पशुपती दुमछ्, चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलने बौद्धपिं दुमछ्ःगु कारण देशगत कारणं मखु, न त डा० अम्बेडकर दु, दइ धका हे जक खः, अपितु बौद्धपिसं जातिभेद माने मयापिं जुया खः, यद्यपि थ्व कारण सम्मेलनया समये अप्रिय घटना जूबले प्रकट मयाः । उकिं आः थ्व धायेगु तसकं हे करं क्यं, नेपालया बौद्धत तोता गुगु

देशया बौद्धत अकबौद्धत जक मखु, जातिभेद माने मयापिं फुक धर्मसम्प्रदाययापिं अर्थात् कट्टर हिन्दू धर्मावलम्बी तोता सारा धर्मावलम्बीयात, हिन्दूस्था नया छम्हचा ध्वंगी धर्मावलम्बी तथाकथित उच्च-जातीय व्यक्तिपिं व वया विश्वासया सामन्तवाद जातिभेद माने याइपिं छम्हचा नेपाली तोता संसारया गुगु मुलुकया मनूत पशुपती दुहाँ वने मज्यू । विचारवान पाठकपिनिगु समक्षे थ्व नीति जागृत प्रजातांत्रिक जन युगयात गुलि लवः व सम्भव स्वाभाविक गुण सम्पन्न खः आलोचना यायेगु आवश्यकता मखं । बरु निगू-स्वंगू मेगु हे खँ धायेगुली जिमिगु स्वाभाविक उत्सुकता दु ।

न्हापांगु खँ खः, गुपिं धर्मया थेकादारपिसं थौं जाति भेद माने मयापिं जातिभेद धयागु हे म्हम-स्यूपिं मनूतयेत शूद्रया श्रेणी तये यंकल, उमिसं ६० प्रतिशतं मयाक जातिभेद माने मयापिं प्रगतिप्रेमी विद्यार्थीपिं, होटले नया विदेशे चाःहिला वःपिं नेपाली जनतातयेत म्हसीक सीकं जातिवादया विधानं जाति च्यूत जुइ धुं कूपित पशुपती दु छ्या च्वंगुया समुचित दण्ड छु ? निगूगु खँ थुजागु साम्प्रदायिक भावना द्वारा थःगु देशे आगन्तुक जुया वःपिं विश्व बौद्ध सम्मेलनया प्रतिनिधिपित, सरकारी अतिथि चिनिया सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलयात गुगु वेइज्जत यात, उकी थौं तर्क छुं प्रकारया दण्ड व्यवस्था मज्यूगुली सरकारयाके छु माग यायेगु ? अथवा तप्यंक हे थौंया नेपाल सरकारे धार्मिक अन्धविश्वासया व छगू विशेष धर्म सम्प्रदायया अजागु सामन्ती प्रभाव दु, गुगु प्रभावं सरकार मुक्त जुइ मफुनि धका हे धया छ्येगु ? स्वंगूगु खँ खः आः

हे ध्व पंक्तिया पाठकपनिगु हृदय व स्मृति साक्षि
 तथा आः हे खबरदार भविष्यया निरिति याना तयेगु
 कि ध्व नीतियात परिवर्तन यात धाःसा अर्थात्
 थौं गुगु लिसः त्रिया पशुपती विदेशीपित दुमछूळ
 व लिसः कन्हे वीगु तोता छूत धाःसा म्हिगः छगू खँ
 कन्हे छगू खँ लहाःगुया पलिसाय् छु प्रकारया कार्य
 वाही यायेमाः धका निर्णय याना तयेगु ? जिमित
 गन तक विश्वास दु वइगु बागू सदीया दुने कि
 ध्व नीति मदया वनी, कि थुकी अपेक्षापन वा
 स्युस्यु तातां वुक्त पचे यायेगु भाव हइ कि अन दुहां
 वनीपिं हे पचिने नीमाली ।

वस्तुतः ध्व अप्रिय घटना भविष्यया निरिति
 सुरक्षा याना तयेगु आवश्यक दु । उकिं यलया छगू
 दैनिक पत्र प्रवक्ताया वर्ष २०१४ साल आषाढ ७,
 गतेया व समाचारया अविकल अनुवाद विया
 च्वना ।

शीर्षक खः, सरकारया बेजिम्मेवार ज्यां चिनी
 सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलया बेइज्जति, पशुपती
 स्वयम् घोषित महादेवया पहरा—भस्मेश्वरे अघो-
 रिया ताण्डव नृत्य, गीता गोरक्षा तथा धर्म रक्षा
 महामण्डलया दृष्टी चिनिया अछूत साबित ।’ अले
 समाचार खः ‘पशुपति ५ आषाढ । प्राप्त समाचारं
 ज्ञात जगु दु कि थौं कन्हे नेपाले वया च्वंपिं चिनिया
 सांस्कृतिक मण्डल पूर्व निश्चित कार्यक्रम अनुसार
 पशुपतिनाथया दर्शन यायेत वंगु खः । उक्त मण्डल-
 यात अछूत धका पशुपतिनाथया दुने दुमछूः ।
 चिनिया सांस्कृतिक मण्डलयात पनेत मूल-ध्वाखाय्
 अघोरी बाबा रामनाथ छपा लहाते कांतादव व मेगु

लहाते त्रिशूल तथा स्वयं महादेव जुया पाः च्वं
 च्वंगु खः अनं क्वे धर्मरक्षा महामण्डलया सभापति
 श्री माधव शमशेर, गीता गोरक्षा समितिया अध्यक्ष
 श्री स्वामी नरेश्वरानन्द व सेक्रेटरी भद्रबहादुर
 आदिया नेतृत्वे वंपिं छगू हूल पहरा व्यूवंगुलिं
 अघोरी बाबा गर्व’ प्याखं लहुया पहरा व्यू वन ।
 उक्त हूलयात सरकारया पाखे’ पुलिसया महत नं
 दु धयागु समाचार दु । ध्व यानागुया कारणे जिमि
 प्रतिनिधि नाप जूगु भेटे गीता गोरक्षा समितिया
 सेक्रेटरी श्री भद्रबहादुरं धया दिल, म्हिग ध० र०
 म० व गी० गो० सं०या संयुक्त बैठकं निर्णय याःगु
 अनुसारं जिमिगु प्रतिनिधि मण्डलं श्री ५ नाप लाः
 वंगु खः । वेकलं हानं धया दिल, ...‘चिनिया कम्यु-
 निष्ट विचार धारायापिं जुया जातिपातयात छुं भेद
 भाव मतइपिं जुया चिनिया अछूत हे साबित जू !
 उकिं पशुपती दुने दु छूये मत्य धयागु मांग अनुसार
 चीनया प्रतिनिधि मण्डलयात पनेत श्री ५ पाखे’
 आवंनिसे विदेशी वइबले थुजागु मजुइमा धका
 पशुपतिनाथ दर्शनयात कार्यक्रम मतयेगु धका सम्ब-
 न्धित विभागयात च्वयेगु आश्वासन नं बक्से जूगु
 दु धाल ? जिमि संवाददाताया धापू दु, उक्त सांस्कृ-
 तिक मण्डलयात स्थानीय जनतां तसकं धुमधामं
 स्वागत याःगु दु । ध्व नं धाःगु दु, सांस्कृतिक
 मंडल मंदिरे दुने दुहां वने मदया खिन्न जुया लिहां
 वन ।’

प्रजातन्त्र प्रेमी जन-युगया जनता भूमं जागृत
 जुया वनेमाः । थुजागु साम्प्रदायिक तत्वत याकनं
 निर्मूल याये फयेमा ध्व हे जिमिगु आशिका दु ।

क हे 'थेरी-गाथा' प्रकाशित

जुल

भरत सिंह उपाध्याय, एम० ए०, पी-एच० डी०

अनुवादिका : अनागरिका चन्द्रशीला

'थेरी-गाथा' ब्वना बुद्धया समकालीन व पूर्व कालीन नारी-समाजया पारिवारिक व सामाजिक स्थिति छिं छल्लग खंका दिसँ । नारी-समाजया प्रति बुद्धया दृष्टिकोण छिं खंका दिसँ । ध्व नापं थुकी संगीतया रसास्वादन व जीवनया सत्य-दर्शन नं छित जुइ । थुकी नारी-समाजया साधनालब्ध इन्द्रियातीत सुख व नैतिक ध्येयवादया प्रतिष्ठा दु ।

मूल्य मो० रु० १।५०
भा० रु० १।२५

सफू दइगु थाय्—श्रीघः विहार, नघःटोल, कान्तिपुर, नेपाल ।

'धर्मोदय' या सम्पादक व सहायक-संपादकपिं

छुं विशेष कारणं पत्रिकाया प्रकाशन कार्य सुचारु मजुया लिकुना च्वंगु 'धर्मोदय' अंकत अल्प-कालीन समयं हे पिकायेत 'धर्मोदय'या सम्पादक भिक्षु महानाम स्थविर व सहायक सम्पादकपिं कलकत्ताय् एकत्रित जुल । श्री फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य 'धर्मोदय'या सहायक सम्पादक पदे धर्मोदय सभा पाखें नियुक्त जुया सहायक सम्पादक श्रामणेर सुदर्शननापं कलकत्ता श्यंकः वःगु खः । श्री फणीन्द्र रत्न वज्राचार्य शेरबटालियनया सिविलियन स्कूल-मास्टर खः हानं 'धर्मोदय'या लेखकया हैसियतं पाठ-कपिनि निरिति नं अपरिचित व्यक्ति मखु ।

'धर्मोदय'या

लेखक-लेखिकापिंत

'धर्मोदय' हानं नियमित रूपं प्रकाशित जूगु खँ सकल लेखक-लेखिकापिसं वंगु संयु-क्ताकं सीका दिल हे जुइ । उकिं थःथःगु रचना छ्या हया दीगु निरिति जिमिगु विशेष अनुरोध दु ।

सहायक

ग्राहकपिंत

'धर्मोदय'या गुण ग्राही ग्राहकपिं व पिय पाठकवर्ग 'धर्मोदय' या स्थितिया पलाः-
पलाः पाखे परिचित खः । वंगु दया सिंह अंक व चउला अंक याना 'धर्मोदय' या ६०
प्रतिशत ग्राहकपिनि लय-पौया ल्हापं दां फूगु खः । श्व खँया अपील नापं पत्रिकाया प्रकाशन
दित, अले छिकपित ताकिता याये मफुत । उकि थौं हानं 'धर्मोदय' सुचारु रूपं प्रकाशित जुया
वया च्वंगु पाखे लक्ष्य याना थःथः पिनिगु ग्राहक ल्हापं दां क्वे च्वया तथापि जिमि प्रचारक व
एजेन्टपिं मध्ये स्थानीय प्रचारक वा एजेन्टपित बुझे याना बिया दिसं वा थन छवया हया दिसं ।

येँ —

- १—भिक्षु सुबोधानन्द, श्रीघः विहार
- २—श्री साहु हर्षरत्न, असन टोल
- ३—श्री प्रमवहादुर कंसाकार, केल मासंगल्ली
- ४—श्री लोकरत्न तुलाधर, असन चलाछे

यल—

- ५—श्री पद्मरत्न शाक्य, हःखा

खप—

- ६—भिक्षु रत्नज्योति, मुनि विहार, इनाचा टाल
- ७—नेपाल साहित्य मन्दिर, खौमा टोल

भौँट—

- ८—श्री वर्णवज्र वज्राचार्य, स्वधा टोल

प. १ नं. त्रिशूली—

- ९—श्री वेवारत्न शाक्य, त्रिशूली बजार

तानसेन—

- १०—भिक्षु शाक्यानन्द, आनन्द विहार
- ११—स्वामुक्ताजी नीरकाजी, भीमसेन टाल

भोजपुर—

- १२—श्री हर्मवहादुर शाक्य

चैनपुर—

- १३—श्री जुद्धपति त्रिलोकप्रसाद, चैनपुर बजार

वीरगंज—

- १४—श्री लक्ष्मी प्रसाद श्रंष्ट, मीना बजार

भीमफेदी—

- १५—श्री रूपज्योति वज्राचार्य, सोना चाँदी-
ज्यासल, भीमफेदी बजार

सिक्रिम—

- १६—श्री नरेन्द्र नरसिंह शाक्य, रंगेली बजार

कालिम्पोंग—

- १७—श्री एम० पी० प्रधान, कालिम्पोंग

दार्जीलिंग—

- १८—श्री संघमुनि कंसाकार, एम. टी. रांड

तिब्बत—

- १९—श्री साहु त्रिरत्न, धाकं लोकं

कपिलवस्तु—

- २०—श्री मंगलमान वज्राचार्य, तौलिहवां बजार

विराटनगर—

- २१—श्री जनकदाम श्रंष्ट, विराटनगर

—ठयवस्थापक